

Jaume de PUIG I OLIVER

MANUSCRITS EIMERICIANS
DE LA BIBLIOTECA CAPITULAR Y COLOMBINA DE SEVILLA
PROVINENTS DE GIRONA*

Comencem aquestes pàgines avançant allò que, si el lector té paciència de resseguir-les fins al final, s'adonarà que també en serà l'aportació pròpia: en el

* Hom trobarà en aquest treball les sigles següents:

«ATCA» = «Arxiu de Textos Catalans Antics», I ss., 1982 ss.

Collell = Alberto COLLELL COSTA, *Escritores Dominicos del Principado de Cataluña*, Barcelona 1965.

Diago = Francisco DIAGO, *Historia de la Provincia de Aragón de la Orden de Predicadores*, Barcelona, Sebastián de Cormellas 1599.

Grahit = Emilio GRAHIT Y PAPELL, *El inquisidor fray Nicolás Eymerich*, Girona 1878.

KaepPELL = Thomas KAEPPPEL, *Scriptores Ordinis Praedicatorum Medii Aevi*, vol. III, I-S, Romae 1980.

KaepPELL-Panella = Thomas KAEPPPEL, O. P. (+ 1984) Emilio PANELLA, O. P., *Scriptores Ordinis Praedicatorum Medii Aevi*, vol. IV, T-Z. *Praemissis addendis et corrigendis ad volumina I-III*, Roma, Istituto Storico Domenicano, 1993.

Perarnau = Josep PERARNAU I ESPELT, *Tres nous tractats de Nicolau Eimeric en un volum de les seves «Opera Omnia» manuscrites procedents de Sant Domènec de Girona (Ciutat de Mallorca, Biblioteca Bartomeu March, 15-III-6)*, dins «Revista Catalana de Teologia», IV (1979), 79-100.

Quétif-Échard = Iacobus QUÉTIF - Iacobus ÉCHARD, *Scriptores Ordinis Praedicatorum*, vol. I, Paris 1719.

Reinhardt = Klaus REINHARDT - Horacio SANTIAGO-OTERO, *Biblioteca bíblica ibérica medieval*, Madrid, CSIC 1986, n° 108, pp. 231-236.

Ricozzi = R. RICOZZI, *L'inquisiteur Nicolas Eymerich (1320-1399). Sa vie et ses oeuvres*, dins «École Nationale des Chartes. Positions de Thèses ... de 1936», Nogent le Rotrou 1936, 156-160.

Robles = Laureano ROBLES CARCEDO, *Escritores dominicos de la Corona de Aragón. Siglos XIII-XV*, Salamanca 1972, 150-169 [publicat allí mateix l'any anterior en el vol. 3 del «Repertorio de Historia de las Ciencias Eclesiásticas en España», 11-177].

Rodríguez = Isacio RODRÍGUEZ, *Repertorio de Historia de las Ciencias Eclesiásticas en España. 1. Siglos XIII-XVI*, Salamanca 1967, 254-258.

Roura = Jaume ROURA ROCA, *Posición doctrinal de Fr. Nicolás Eymerich, O. P., en la polémica luliana*, Girona 1969, 67-84.

Sorió = Fr. Baltasar SORIÓ, O. P. *De viris illustribus Provinciae Aragoniae Ordinis Praedicatorum*. Estudio Preliminar y edición por el Rvdo. P. Fr. José Mª de GARGANTA FÁBREGA, O. P., València, Instituto Valenciano de Estudios Históricos 1950.

Stegmüller = Friedrich STEGMÜLLER, *Repertorium Biblicum Medii Aevi*, t. IV, Matriti 1954, p. 27, núms. 5727-5733; t. IX, Matriti 1977, pp. 301-305, núms. 5727, 5728, 5729, 5730, 5732.

* * *

futur, l'any 1995 resultarà assenyalat amb pedra mil·liària en els estudis dedicats a Nicolau Eimeric en virtut d'un fet ben accidental: la senyora Carmen

D'altra banda, en la descripció dels manuscrits he seguit, encara que no al peu de la lletra, la metodologia basada en l'elaborada per Josep PERARNAU, *Els manuscrits lul·lians medievals de la Bayerische Staatsbibliothek de Munic. I. Volums amb textos catalans* (Studia, textus, subsidia, III), Barcelona 1982, 10-16, i formalitzada per Jaume Mensa integrant les indicacions de la «Scuola Vaticana di Paleografia», que conté les parts i epígrafs següents:

ESQUEMA PER A LA DESCRIPCIÓ DE MANUSCRITS

Identificació del volum

Ciutat, lloc (biblioteca, arxiu...), fons, número.

I. Enquadernació

1. Cobertes:

a) Mides de superfície i gruix

Expressades en mil·límetres (mm). Per a la superfície: primer l'amplada, seguida del signe «x» i, després, l'alçada.

b) Material (ànima i coberta) i color

Indicació del material de l'ànima (per exemple, si és de cartó o fusta) i de la coberta (per exemple, si és de pell). Descriure el color de la manera més aproximada possible.

c) Indicacions escrites

(Per exemple, l'autor o el títol de l'obra, o d'altres informacions.)

d) Elements decoratius

2. Llom:

a) Tipus, tècnica i nombre de relligadures

Grega o occidental. Enquadernació monàstica, enquadernació arxivística. Tècnica de relligadura (per exemple, «tècnica de les dues agulles», «amb teler», «doble nervi»).

b) Descripció de les seccions

Indicació de les seccions amb número seguit del signe de tancar parèntesi. Ordre: de dalt a baix.

3. Altres elements:

a) Folis de protecció i de guarda (si són de paper, descripció i identificació de la filigrana segons els repertoris)

b) Tancadors

c) Cobertes (folres)

d) Talls

e) Capçalera i capçada

f) Queix

g) Llavis

h) Cantoneres

4. Conclusió:

És l'original? Data (amb comentari dels elements de datació).

II. Cos del volum

1. Composició material:

Homogeni o factici.

2. Matèria:

Pergamí, paper, papir.

Álvarez Márquez publicava un catàleg de colofons de manuscrits de la Biblioteca Capitular y Colombina de Sevilla (immediatament resumit en

3. Palimpsest:

Descripció dels vestigis (forats, ratlles...), escriptura inferior (si és possible identificar el text i la procedència). Sistema de raspat.

4. Folis:

Nombre real de folis. Amb números romans indicarem els folis de guarda i amb àrabs, els del manuscrit. (Per exemple: I, II + 132 + III, IV, significa que el manuscrit és format per dos folis de guarda al començament, cent trenta-dos folis, i dos folis més de guarda al final).

5. Dimensions:

Expressades en mil·límetres (amplada x llargada).

6. Plecs:

Descripció de tots els plecs, plec per plec, indicant afegits i mancances. Ordre pèl-carn; carn-pèl. És possible de saber com s'ha construït el plec a partir de la pell de l'animal?: plegatge.

7. Fragments:

Descripció material: matèria, dimensions, com ha estat afegit, quan ha estat afegit (abans d'enquadernar, després...), línies, text.

8. Foliació o paginació:

Lloc de numeració, on comença, on acaba. Indicar si és completa, continuada.

9. Numeració de plecs:

Sistema: numeració, doble numeració, reclam, altres fórmules.

10. Filigranes:

Descripció i identificació segons els repertoris.

11. Forats: descripció, tipus i sistema de perforació:

Descripció: on són, per a què serveixen (enquadernació, construcció del plec, ratllat). Tipus: circulars, rectilinis, irregulars (amb indicació de les eines utilitzades). Sistemes (segons els vuit sistemes de L. W. Jones).

12. Sistema de ratllat:

Eines. Indicar si el ratllat és en sec, plom o tinta (i color). Descriure el sistema utilitzat, segons E. K. Rand i/o J. Leroy (p. ex. >>>><<<< [solc = >]; relleu = <] i/o 1111 2222 [1 = ratllat al r; 2 = ratllat al v] significa que els quatre primers folis presenten solc al r i relleu al v). Incisió directa i indirecta.

III. Contingut literari

Cal fer una fitxa per a cada obra, amb número d'ordre, on hi constin:

1. Folis; autor (si consta en el manuscrit); invocació-títol de l'obra (si és en el manuscrit [amb el text sense normalitzar —u/v i i/j— i en cursiva. En les abreviatures desplegadas, millor regularitzar. Utilitzarem el signe d'admiració, «!», o la paraula «sic» quan hi ha possibilitat d'error d'interpretació]; *incipit* [*Inc.*]; *explicit* [*Exp.*]; i colofó (amb indicació del lloc i data).

2. Identificació de l'autor i de l'obra (amb text normalitzat).

3. Catàlegs (referència als catàlegs d'obres d'aquell autor)

4. Edicions (parcials o completes)

IV. Escriitura

1. Caixa d'escriitura. Fitxa de 'mise en page':

Mides expressades en mil·límetres. Fitxa de 'mise en page' (indicant la distància entre si de les línies horitzontals, separades pel signe «+», i a continuació, després d'un signe «x», la

aquestes pàgines d'«Arxiu de Textos Catalans Antics»), a través del qual es feia evident tot d'una que en la sobredita biblioteca, entre d'altres, hi havia algun volum d'obres eimericianes desconegut fins ara,¹ destinat a engruixir el nombre dels ja coneguts per haver estat assenyalats modernament en diversos

distància de les línies verticals. Per exemple: $3 + 5 + 2 + 5 + 1$ [distància en mm. de les línies horitzontals] $\times 8 + 25 + 4$ [distància en mm. de les línies verticals]).

2. Tipus de ratllat:

Indicació del tipus de ratllat segons la fórmula de descripció proposada per J. Leroy. Aquesta fórmula considera quatre elements: 1r. El nombre total de les línies verticals (sense comptar les de justificació); 2n. Les línies horitzontals dels marges superiors i inferiors; 3r. La longitud de les línies per a escriure, amb cinc possibilitats: A = del límit esquerre fins al límit dret o forats drets; B = del límit esquerre a les línies marginals dretes; C = del límit esquerre a la línia de justificació dreta; D = de línia de justificació a línia de justificació; E = de justificació a justificació i de justificació a justificació: és a dir, dues columnes; 4rt. El nombre de columnes. (Així, p. ex., la fórmula 1 4 D 1 indicaria: que hi ha una línia vertical —sense comptar les de justificació—; que en els marges superior i/o inferior hi ha quatre línies; que les línies per a escriptura van de justificació a justificació; i que el text és a una sola columna).

Donar també el nombre de línies traçades i escrites, separades pel signe «/» (30/30 indicaria, p. ex., trenta línies traçades i trenta escrites; o 30/29, trenta línies traçades i vint-i-nou escrites; la superior, doncs, és en blanc); i calcular, en mil·límetres, la unitat de ratllat, és a dir, l'espai interlineal —és el resultat de dividir l'alçària de la caixa d'escriptura pel nombre de línies d'escriptura—. (Per exemple: UR = 8, significa que entre línia i línia hi ha vuit mil·límetres).

3. Tipus de lletra i mans:

Denominació genèrica de la lletra. Nombre de mans.

4. Reclams:

Horitzontals o verticals.

5. Decoració:

a) Títols d'obra i capítols; b) Rúbriques; c) Numeració de folis; d) Il·luminacions; e) Lletres amb filigrana; f) Lletres capitals; g) Calderons; h) Altres elements.

6. Notacions musicals:

7. Segells i timbres

Quan hi siguin, descripció.

8. Fragments: elements relatius a l'escriptura:

9. Copistes i altres artífexs [si el manuscrit és factici, recopilador]:

10. Revisions i correccions:

11. Antigues signatures:

12. Notícies històriques:

V. Conclusió

1. Estat de conservació:

2. Datació (amb comentari dels elements de datació):

3. Origen:

4. Propietaris i procedència:

1. Cf. Carmen ÁLVAREZ MÁRQUEZ, *Catálogo de los colofones de la biblioteca Capitular y Colombina de Sevilla*, dins «Scriptorium», XLIX (1995), 283-311; resumit dins «ATCA», XVI (1997), 762, núm. 12484.

articles i catàlegs.² En tres visites a Sevilla el fet ha quedat no solament del tot confirmat, sinó que s'ha fet evident que en aquella biblioteca hi han anat a raure nou d'un dels dos jocs de manuscrits, que segons testimoni de Francisco Diago, l'inquisidor Nicolau Eimeric havia deixat a Girona.³ És molt probable que el joc que Francisco Diago situa a l'arxiu del convent fos constituït pels originals d'Eimeric, una petita part dels quals es conserva avui a la Biblioteca de Catalunya.⁴ Com sigui, és evident que la identificació del grup de manuscrits eimericians de Sevilla és una de les troballes que més podrà impulsar i orientar els estudis dels anys a venir sobre el polèmic inquisidor. En aquest treball, després de donar una descripció sumària dels dits manuscrits, valorarem el conjunt d'aportacions que se'n desprèn i assajarem un catàleg cronològic de la producció eimericiana.

I. DESCRIPCIÓ DELS MANUSCRITS

1. Sevilla, Biblioteca Capítular y Colombina ms. 141 - 23 - 10

I. Enquadernació

1. Cobertes:

2. Cf. GRAHIT 64-75; RICOZZI, 156-160; STEGMÜLLER, t. IV, p. 27, n° 5727-5733; t. IX, pp. 301-305, nos. 5727, 5728, 5729, 5730, 5732; ROURA, 67-84; RODRÍGUEZ, 254-258; ROBLES CARCEDO, 150-169; PERARNAU, 79-100; KAEPPELI, 156-165; REINHARDT, n° 108, pp. 231-236 (cf. «ATCA», VII-VIII (1988-1989), 383, núm. 3944); KAEPPELI-PANELLA, 205-207 (cf. «ATCA», XVI (1997), 550-551, núm. 11596).

3. Cf. DIAGO, f. 52ra. Per bé que Diago parla de 'dos juegos', no necessàriament cada joc havia de constar d'onze volums, perquè no deixa de ser una mica ambigu quan diu «en estos más que onze volúmenes grandes están todos los libros y tratados» [d'Eimeric].

4. Són els mss. 716 [*Sacellus pauperis peregrini*, editat per nosaltres dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», XI (1992), 181-287]; 1278 (*Postilla super Matthaeum* [1-28]), 1279 (*Postilla super Johannem* [cc. 4,19-6,72]), 1280 (*Postilla super epistolam ad Galathas* [1-6]), 1281 (*Postilla super epistolam ad Hebreos* [cc. 10-13]) i 1284 (*Postilla super Lucam* [cc. 19-24]).

Actualment podem afirmar que els cinc comentaris d'Eimeric als llibres del Nou Testament esmentats en el paràgraf anterior són escrits de la seva mà. D'ençà que l'any 1910 aparegué el facsímil d'una lletra autògrafa de Nicolau Eimeric en la publicació de Nicolas LIKHATSCHOFF, *Une lettre de Nicolas Eimeric*, dins «Mélanges M. Émile Châtelain», París, Honoré Champion 1910, 130-134, darrerament Josep Perarnau ha demostrat que no sols lletres, ans també moltes de les obres de Nicolau Eimeric contenien almenys anotacions o fragments autògrafs seus i, tenint en compte tot el material disponible i vistos també els manuscrits sevillans que ací es descriuen, n'ha oferta una primera visió de conjunt en *De Ramon Llull a Nicolau Eimeric. Els fragments de l'«Ars amativa» de Llull, en còpia autògrafa de l'inquisidor Eimeric integrats en les cent tesis antilul·lianes del seu «Directorium inquisitorum»*, dins «ATCA», XVI (1997), 7-129, assenyaladament 58-68. Sempre que esmentarem notes o correccions autògrafes d'Eimeric al llarg d'aquestes pàgines, se suposa la remissió a aquest treball.

a) Mides de superfície i gruix: 190 x 241 x 45

b) Material i color: Ànima de cartó i cobertes de pell verda gofrada, amb contraguards cobertes amb paper d'aigües en forma unglada de color vermell predominant, amb altres aigües de color blanc, groc, rosa i malva.

c) Indicacions escrites: Contraguada primera, angle superior esquerre, ex-libris del comte de la Cortina amb escut i inscripció: «Procedencia: donado per la Excm. Sra. Doña Candelaria / de Alvear y G. de la Cortina / condesa de Aguiar / Signatura 1941».

d) Elements decoratius: Rectangle de doble incisió, clapejat en el seu interior de rombes amb decoració de ferros, llevat de la part central del rectangle ocupada per un òval de doble incisió, buit.

2. Llom:

a) Enquadrnat amb la mateixa pell que les cobertes, conté tres nervis interns.

b) Teixells: 1) Pell gofrada, formant una decoració romboidal central amb dibuix interior en forma de creu; voltant el rombe quatre dibuixos iguals de línies corbes i afinades. 2) En lletres daurades (lletra gòtica:) «Nicholai Eymerici» / (lletra romana:) «Postilla» (lletra gòtica:) «In epistolam ad Galatas». 3) Decoració com el primer. 4) En lletres daurades: «MS / 1413». 5) Etiqueta amb signatura moderna: «141 / 23 / 10».

3. Altres elements;

a) Dos folis de guarda de paper a l'inici i al final. A l'inici també dos folis de guarda de pergami, el primer dels quals probablement fou la coberta primitiva. Foli de guarda de paper Iv, angle superior esquerre, signatura actual del ms. escrita en llapis: «141-23-10». Més avall, ex-libris: «Andrés / Parlade / Heredia / Conde de Aguiar».

b) Dos tancadors de ferro, subjectats amb cinc puntes, i gafets.

4. Conclusió:

L'enquadrnació és moderna, de finals del segle XIX o de principis del XX.

II. Cos del volum

Manuscrit homogeni; de vitel·la, amb algun ull; de II + 188 + II folis; de 237 x 175 x 30 mm., amb els següents plecs, d'acord amb la foliació actual del ms:

1) 1 bifoli	f. 2-3		
2) 1 plec de 6 x 2,	f. 4-15	reclam	f. 15 v
3) 1 plec de 6 x 2,	f. 16-26	"	f. 26 v
4) 1 plec de 6 x 2,	f. 27-38	"	f. 38 v
5) 1 plec de 6 x 2,	f. 39-49	"	f. 49 v
6) 1 plec de 6 x 2,	f. 50-[61]	"	f. [61] v

- 7) 1 plec de 6 x 2, f. [62]-[73] " f. [73] v
 8) 1 plec de 6 x 2, f. [74]-[86] " f. [86] v
 9) 1 plec de 6 x 2, f. [87]-[98] " f. [98] v
 10) 1 plec de 6 x 2, f. [99]-110 " f. 110 v
 11) 1 plec de 6 x 2, f. [111]-[122] " f. 122 v
 12) 1 plec de 6 x 2, f. [123]-[134] " f. 134 v
 13) 1 plec de 6 x 2, f. [135]-[146] " f. 146 v
 14) 1 plec de 6 x 2, f. [147]-[158] " f. 158 v
 15) 1 plec de 6 x 2, f. [159]-[170] " f. 170 v
 16) 1 plec de 6 x 2, f. [171]-[182] " f. 182 v
 17) 1 plec de 4/3 f. [183]-[189] amb taló final

En la primera meitat dels plecs el recto dels folis correspon al cantó pèl i el verso al cantó carn; en la segona meitat a l'inrevés.

Foliació unitària moderna en llapis seguida fins al foli 50, després de deu en deu folis: 188 f. [entre 70 i 80 hi ha un error: han estat descomptats 2 folis]. La numeració comença al foli de guarda de paper II!

Ratllat a la mina de plom pel costat carn.

III. Contingut literari

Nicolau EIMERIC / *Postilla super epistolam ad Galatas*.

F. 3v, nota d'una altra mà: «Istam postillam subsequentem super epistolam ad Galatas composuit ffrater Nicholaus Eymerici in sacra pagina egregius professor, ordinis fratrum predicatorum, conuentus et ciuitatis Gerundendis Necnon in regno Aragonie validissimus et inperterritus inquisitor heretice prauitatis. Qui legis hic funde preces apud altissimum pro eodem».

F. 4r, dalt de tot, rúbrica: «Incipit epistola in postillam super Epistolam ad Galatas». *Inc.*: «In Dei et virginis filio domino Ihesu Christo patri reuerendo fratri Johanni olim abbati Sancti Cucuphatis nunc uero episcopo Barchinonensi doctori egregio in Decretis, ffrater Nicholaus Eymerici ordinis fratrum predicatorum sacre thologie (*sic*) professor indignus atque in Aragonia inquisitor heretice prauitatis a sancta sede apostolica specialiter delegatus, senex etate et pro fidei defensione iam per annos quatuor relegatus, debitam reuerenciam et honorem et seipsum ad eiusdem beneplacitum semper promptum. Eloquia domini eloquia casta argentum inquam igne examinata»

F. 6r, rúbrica: «Incipit prologus super Epistolam ad Galatas».

Inc.: Paulus Apostolus: Quatinus in interiora et secretissima uelaminis epistole ad galathas facilius penetrentur (*sic*) uarie questiones congruencius premitentur. In primis igitur querendum occurrit Paulus iste de quo agitur quis sit et cuius sit patrie et regionis».

F. 21 vb, *Inc.*: «Incipit tractatus. Miror quia tam cito transferimini ab eo qui uocauit vos in gratiam xti in aliud euangelium. In immediata clausula precedenti ymo et in toto precedenti apostolus posuit super epistolam ad Galatas prohemium. In presenti uero ponit tractatum, quod facit cum inquit (*sic*) ‚Miror’... F. 188 vb, *Expl.*: «... Congrue ergo dicit apostolus gratia domini nostri ihesu christi, etc. Explicit sextum et vltimum capitulum. Sunt in eo questiones CXXV».

«Explicit postilla litteralis super epistolam ad Galatas per fratrem Nycholaum Eymerici ordinis fratrum predicatorum magistrum in thologia (*sic*) et inquisitorem Aragonie heretice prauitatis edita, Auinione incepta et Gerunde perfecta. Scripta per manus Johannis Merhout clerici traiectensis leodiensis dyocesis et finita per predictum Anno ab incarnatione Domini M° CCCC° terciodecimo. Secunda die mensis septembris».

Catàlegs: DIAGO, f. 51c; QUÉTIF-ÉCHARD, 713b; *España Sagrada*, XLIV, 234b; XLV, 199a; GRAHIT, 75, n° 37; F. STEGMÜLLER, IV, 27, n° 5732; IX, 304-305, n° 5732; ROURA ROCA, n° 21; COLLELL, 118, n° 36; RODRÍGUEZ, I, 256, n° 21; ROBLES, 163-164, n° 26; PERARNAU, n° 37; KAEPEL, 158, n° 3058; REINHARDT, 235; KAEPEL - PANELLA, 206.

IV. Escriptura

Caixa d'escriptura: 2 columnes. Mise en page: 20 + 54 + 6 + 54 x 20 + 167 + 45. Nombre de línies: 36-40. Tipus de lletra: Bastarda de principi del s. XV, amb alguns trets cursius. Reclams horitzontals. Decoració: inicials amb filigrana (f. 4r, 6r). Inicials de capítol amb filigrana. El text de l'epístola destacat tipogràficament. Calderons blaus i vermells. Lletres amb tocs de groc. El copista és Johannes Merhout, no Cuhout, com llegeixen Reinhardt i Santiago Otero, els quals llegeixen també erròniament «leodiensis doctoris et finita per pedem a.d. 1413, 2 sept.». Correccions marginals del mateix copista. Anotacions marginals referents al contingut i recompte de les qüestions que se sumen al final. Anotacions d'altres mans, referents a la matèria (f. 142r), i a lectures litúrgiques del text de l'epístola (f.121r).

Altres exemplars: Barcelona, Biblioteca de Catalunya, ms. 1280, autògraf.

V. Conclusió

Estat de conservació excel·lent. Copiat el 1413 per Johannes Merhout, clergue d'Utrecht, de la diòcesi de Liège (recordem que aquells mateixos anys crítics del Cisma d'Occident d'altres copistes ‚germànics’ són documentats treballant a Catalunya: cf. «ATCA», II (1983), 151-152, nota 91). Procedeix de la casa comtal d'Aguiar.

2. *Sevilla, Biblioteca Capitular y Colombina, ms. 141 - 23 - 11*

I. Enquadernació

1. Cobertes:

- a) Mides de superfície i gruix: 210 x 285 x 65.
 b) Material i color: Ànima de cartó, coberta de pell de color marron clar gofrada. Contraguards com en el manuscrit anterior.
 c) Indicacions escrites: primera contraguarda, angle superior esquerre, ex-libris, amb escut i inscripció: «Procedencia: donado por la / Excma. Sra. Dña. Candelaria / de Alvear y G. de la Cortina / Condesa viuda de Aguiar / Signatura 1941».
 d) Elements decoratius: Prop dels cantells, dos rectangles a base de bordó i mitja canya; 7 mm. endins un altre rectangle de doble incisió, amb decoració floral als seus quatre angles; 30 mm. més endins tercer i últim rectangle, de triple incisió, amb decoració floral als angles i una creu amb puntes de flor de llir al centre.

2. Llom:

- a) Enquadernat amb la mateixa pell que les cobertes, conté quatre nervis.
 b) Teixells: Pell gofrada: El primer, tercer i cinquè són decorats amb rectangles que porten ferros decoratius als angles i al centre, molt espessos; al segon s'hi llegeix amb lletra daurada: «Nicholai Eymerici / Opus Sermonund» (*sic*). Al quart: «M. S. / 1373». Sobre el cinquè, etiqueta amb la signatura actual del ms. escrita en tinta: «141 / 23 / 11».

3. Altres elements:

- a) Folis de guarda de paper, dos al principi i dos al final, sense filigrana visible. El primer de l'inici del volum i el darrer del final recoberts l'un al recto l'altre al verso pel mateix paper de color de les contraguards.
 b) Dos tancadors de ferro, subjectats amb cinc puntes, iguals que els del ms. anterior.
 c) Indicaciones escrites: foli de guarda Iv, angle superior esquerre, signatura actual del ms. escrita en llapis: 141-23-II. Foli de guarda Iir, ex-libris d'«Andrés Parlade / Heredia / Conde de Aguiar».

4. Conclusió: L'enquadernació és moderna, de finals del segle XIX o principis del XX.

II. Cos del volum

Manuscrit homogeni, de pergamí; II + 258 [259] + II folis; de 205 x 276 mm., amb els següents plec d'acord amb la foliació actual del ms.:

- 1) 1 plec de 5/4, folis 1-9, amb reclam
 2) 1 plec de 4 x 2, folis 10-17, amb reclam

- 3) 1 plec de 4 x 2, folis 18-25, amb reclam
- 4) 1 plec de 4 x 2, folis 26-33, amb reclam
- 5) 1 plec de 5/4, folis 34-42, amb reclam
- 6) 1 plec de 4 x 2, folis 43-50, amb reclam
- 7) 1 plec de 4 x 2, folis 51-58, amb reclam
- 8) 1 plec de 4 x 2, folis 59-66, amb reclam
- 9) 1 plec de 4 x 2, folis 67-74, amb reclam
- 10) 1 plec de 3 x 2, folis 75-80, amb reclam
- 11) 1 plec de 4 x 2, folis 81-88, amb reclam
- 12) 1 plec de 4 x 2, folis 89-96, amb reclam
- 13) 1 plec de 4 x 2, folis 97-104, amb reclam
- 14) 1 plec de 7/4, folis 105-115, amb reclam
- 15) 1 plec de 4 x 2, folis 116-123, abm reclam
- 16) 1 plec de 4 x 2, folis 124-131, amb reclam
- 17) 1 plec de 4 x 2, folis 132-139, amb reclam
- 18) 1 plec de 4 x 2, folis 140-147, amb reclam
- 19) 1 plec de 4 x 2, folis 148-155, amb reclam
- 20) 1 plec de 4 x 2, folis 156-163, amb reclam
- 21) 1 plec de 4 x 2, folis 164-171 [170] amb reclam
- 22) 1 plec de 4 x 2, folis 171 [172]-178 [179], amb reclam
- 23) 1 plec de 4 x 2, folis 179 [180]-186 [187], amb reclam
- 24) 1 plec de 4 x 2, folis 187 [188]-194 [195], amb reclam
- 25) 1 plec de 4 x 2, folis 195 [196]-202 [203], amb reclam
- 26) 1 plec de 4 x 2, folis 203 [204]-210 [211], amb reclam
- 27) 1 plec de 4 x 2, folis 211 [212]-218 [219], amb reclam
- 28) 1 plec de 4 x 2, folis 219 [220]-226 [227], amb reclam
- 29) 1 plec de 8 x 2, folis 227 [228]-242 [243], amb reclam
- 30) 1 plec de 4 x 2, folis 243 [244]-250 [251], amb reclam
- 31) 1 plec de 4 x 2, folis 251 [252]-258 [259], amb reclam

Observacions: El plec número 5 és, de fet, un plec de 4 x 2, al qual fou incorporat un mig full (foli 35) per tal d'omplir una llacuna. En el plec coix número 14 hi ha un taló entre el foli 112 i el 113. En els plecs de 4 x 2 el primer i el tercer bifolis tenen el costat carn a l'exterior i el costat pèl a l'interior; el segon i quart bifolis a l'inrevès. El foli 258 [259], que probablement fou foli de coberta en el primer estadi del manuscrit, ha estat reforçat des de més amunt de la seva meitat amb un fragment de foli procedent d'un altre manuscrit, escrit en llatí a dues columnes i lletra textual caligràfica rodona no anterior al segle XIV.

El ms. no té foliació antiga. Modernament hom l'ha foliat amb llapis per desenes de folis, les tres primeres a l'angle inferior dret del recto, les següents a l'angle superior dret, amb un error entre els folis 160 i 170, on el foliador es va estrompassar un foli, essent per tant aquesta una desena d'onze folis.

No hi ha rastre de numeració de plects.
Ratllat amb tinta marron pel costat carn.

III. Contingut literari

1. Ff. 1-258 [259]: Nicolau EIMERIC / *Opus sermonum de communi sanctorum plurimorumque eventuum ac etiam multorum diversorum in speciali et omnium in generali fidelium defunctorum.*

F. 1r, *Inc.* de la dedicatòria: «Incipit epistola in opus sermonum de communi sanctorum plurimorumque eventuum ac etiam multorum diversorum in speciali et omnium in generali fidelium defunctorum compilatum et confectum a fratre Nicholao Eymerici ordinis fratrum predicatorum conventus Gerundensis, natione Cathalonie, magistro in theologia et capellano domini nostri pape. Venerabilibus in Christi visceribus predilectis priori fratrum predicatorum Gerunde totique conventui eorundem, ffrater Nicholaus Eymerici eiusdem ordinis et conventus in sacra theologia magister indignus et inquisitor heretice pravitatis ac capellanus sanctissimi domini nostri pape salutem et vos pro communi sanctorum festivitate et vivorum ac mortuorum fidelium utilitate verbum Domini ferventi spiritu predicare. Conditor almus siderum, creator omnium Deus rerum, Dei inquam Patris Verbum unicum indivisum, quod fecit et omne seculum...»

F. 1v: «... vobis quoque meritum et profectus, omnipotenti autem Deo gratiarum actio et vox laudis. Cui sit honor et gloria in seculorum secula. Amen. Explicet epistola».

F. 1v, rúbrica, *inc.*: «Incipit opus sermonum de communi sanctorum plurimorumque eventuum ac etiam multorum diversorum in speciali et omnium in generali fidelium defunctorum compilatum a fratre Nicholao Eymerici ordinis fratrum predicatorum conventus gerundensis, natione Cathalonie, magistro in theologia et capellano domini nostri pape».

F. 2r, rúbrica: «De uno apostolo sermo. Sermo primus. Positus sum ego predicator et apostolus, doctor gencium in fide et ueritate, I° Thi. II° . Consideranti michi sacre scripture tenorem occurrit ... Foli 239 [240] r, *Exp.*: ... quare et illa audita et ipse et nos ascendemus cum Christo ad celos et habebimus gloriam sempiternam. Quod sibi et nobis concedat, etc. Explicet opus sermonum de communi sanctorum plurimorumque eventuum ac etiam multorum diversorum in speciali et omnium in generali fidelium defunctorum, confectum et compilatum a fratre Nicholao Eymerici ordinis fratrum predicatorum conuentus gerundensis, prouincie Aragonie et natione Cathalonie, magistro in theologia et capellano domini nostri pape. Quod fuit completum anno domini millesimo trecentesimo septuagesimo tercio».

F. 240 [241]r, [Taula]: «Aaron sacerdos est Christus figuraliter propter multa, sermo XIII B ...

F. 248 [249]r, [Explicit de la taula]: «Christiani dum sunt in hac vita dicuntur milites propter Christum, sermo LX, C. Ymago Danielis est Ecclesia figuraliter propter multa, sermo L, ABC. Ymago Danielis est cardinalis figuraliter propter multa, sermo LII, B. Explicit tabula super opus sermonum ... deffunctorum confecta ac etiam confectorum per fratrem Nicholaum Eymerici ordinis fratrum predicatorum conuentus gerundensis, prouincie Aragonie, magistrum in theologia ac capellanus domini nostri pape».

F. 248 [249]v, [Lletra molt esvaïda]: «Hos sermones condidit et dedit conventui fra[trum] pre[dicatorum] Gerundensi magister Nicholaus Eymerici eiusdem ordinis et conventus. Qui hic legis ora pro eo».

Com l'altre volum de sermons eimericians conservat a Sevilla (Colom. 141 - 23 - 16), aquest és un dels que Eimeric havia donat al convent de Girona.

Catàlegs: SORIÓ, 62; DIAGO, f. 48va; QUÉTIF - ÉCHARD, 710a; *España Sagrada*, XLIV, 234b; XLV, 199a; GRAHIT, 76, n° 10; COLLELL, 117, n° 10; RODRÍGUEZ, I, 256, n° 27 ('perdido'); KAEPPELI, 165, n° 3087 ('opus deperditum').

IV. Escriptura

Caixa d'escriptura: 1 columna: Mise en page: 20 + 150 + 40 x 15 + 15 + 45. Nombre de línies: 43. Lletra gòtica librària del segle XIV, d'una sola mà, semblant encara que no idèntica a la del qui ha escrit el ms. 141 - 23 - 16. Reclams horitzontals, sovint encerclats.

Decoració: Rúbriques als incipit i explicit de la dedicatòria, a l'incipit dels sermons, al títol de cada sermó i a la numeració seguida dels sermons que hi ha a l'angle superior dret del recto de cada foli. Lletres amb filigrana a la inicial de la dedicatòria, a la inicial de cada sermó i a totes les inicials de la taula. Capital amb filigrana al començament del primer sermó. Calderons en blau i en vermell generalment a l'inici de punt i a part, molt poques vegades a l'interior dels paràgrafs. Altres elements: 1) Als marges dels sermons hi ha lletres majúscules (A - H), que remetent a l'índex temàtic de la taula. 2) Una mà segurament posterior ha posat claus a determinades parts del text dels sermons. Ordinàriament aquestes claus es troben al marge esquerre dels folis i afecten els punts del sermó que repeteixen certes idees que ja són destacades tipogràficament en el text.

Fragments: L'actual foli 35 és un mig foli que ha estat incorporat al seu plec per tal de pal·liar una gran llacuna que el copista havia introduït en el sermó número 21.

Revisions i correccions: No es troben rastres de revisió pròpiament dita. Correccions del copista, a vegades molt llargues. Anotacions de mans poste-

riors, una del segle XVI i una altra, molt freqüent, que escriu en castellà i amb lletra del segle XVII, idèntica a la que anota el ms. 141 - 23 - 19.

Per la nota més amunt esmentada, el manuscrit era del convent dominicà de Girona i formava part del joc de les obres completes que hi aplegà Eimeric.

V. Conclusió

L'estat de conservació és molt bo. Només el foli de guarda II de l'inici és descosit. El manuscrit ha estat escrit amb posterioritat a 1373, any que segons l'explicit Eimeric l'acabà. Prové de Girona. Com diu l'ex-libris més amunt esmentat, el darrer propietari fou la comtessa vídua d'Aguiar. Per ara, no se'n coneix cap més còpia, ni completa ni fragmentària.

VI. Apèndix

Transcrivim les rúbriques de cada sermó, per tal de donar una primera aproximació al contingut del manuscrit.

- 1) De uno apostolo sermo, f. 2r-3v
- 2) De pluribus apostolis sermo, f. 3v-5v
- 3) De uno evangelista sermo, f. 5v-7v
- 4) De uno martyre sermo primus, f. 7v-8v
- 5) De uno martyre sermo secundus, f. 8v-10v
- 6) De pluribus martyribus sermo primus, f. 10v-12r
- 7) De pluribus martyribus sermo secundus, f. 12r-13r
- 8) De uno confessore sermo primus, f. 13r-14v
- 9) De uno confessore sermo secundus, f. 14v-16r
- 10) De una virgine seu continente martyre vel non martyre sermo primus, f. 16r-18r
- 11) De una virgine seu continente martyre vel non martyre sermo secundus, f. 18r-19v
- 12) De consecratione ecclesie sermo primus, f. 19v-21r
- 13) De consecratione ecclesie sermo secundus, f. 21r-23r
- 14) De sacerdote novo sermo primus, f. 23r-24r
- 15) De sacerdote novo sermo secundus, 24r-26r
- 16) Pro qualibet tempestate seu tribulatione in generali sermo primus, f. 26r-28r
- 17) Pro qualibet tempestate seu tribulatione in generali sermo secundus, f. 28r-29v
- 18) Pro pluvia sermo primus, 29v-31r
- 19) Pro pluvia obtinenda sermo secundus, f. 31r-32v
- 20) Pro mortalitate cassanda sermo primus, f. 32v-34v
- 21) Pro mortalitate cassanda sermo secundus, f. 34v-36v
- 22) Pro pace obtinenda sermo primus, f. 37r-38v
- 23) Pro pace optinenda sermo secundus, f. 38v-40v
- 24) Pro victoria optinenda sermo primus, f. 40v-42r
- 25) Pro victoria optinenda sermo secundus, f. 42r-43v
- 26) Pro gratiarum actione de pace obtenta sermo primus, f. 43v-45v
- 27) Pro gratiarum actione de pace optenta seu victoria sermo secundus, f. 45v-46v
- 28) Pro gratiarum actione in generali sermo primus, f. 46v-48r
- 29) Pro gratiarum actione in generali sermo secundus, f. 48r-49v

- 30) Pro filio primogenito regis nato sermo primus, f. 49v-51r
 31) De filio primogenito regis sermo secundus, f. 51r-52v
 32) Pro confratriis sermo primus, f. 52v-54r
 33) Pro confratriis sermo secundus, f. 54r-55r
 34) Pro synodo ad clerum sermo primus, f. 55r-58v
 35) Pro synodo ad clerum sermo secundus, f. 58v-63r
 36) Pro capitulo generali ad fratres sermo primus, f. 63r-65v
 37) Pro capitulo generali ad fratres sermo secundus, f. 65v-68v
 38) Pro capitulo provinciali ad fratres sermo primus, f. 68v-69v
 39) Quando capitulum celebratur in festo nativitatis Virginis ut est moris fiat sermo ut sequitur, si autem non, quod inseritur de Virgine dimittatur, f. 69v-72r
 40) Pro provinciali capitulo ad fratres sermo secundus, f. 72v-76v
 41) Pro receptione monialium sermo primus, f. 76v-77v
 42) Pro receptione monialium sermo secundus, f. 77v-79r
 43) Pro conferendo velo nigro monialibus sermo primus, f. 79r-80v
 44) Pro conferendo velo nigro monialibus sermo secundus, f. 80v-81v
 45) Pro consecratione monialium sermo primus, f. 81v-83r
 46) Pro consecratione monialium sermo secundus, f. 83r-84v
 47) Pro abbatisse consecratione et coronatione sermo primus, f. 84v-86r
 48) Pro abbatisse consecratione et coronatione sermo secundus, f. 86r-87r
 49) Pro deffuncto summo pontifice sermo primus, f. 87r-88v
 50) Pro deffuncto summo pontifice sermo secundus, f. 88v-90v
 51) Pro deffuncto cardinali sermo primus, f. 90v-93r
 52) Pro deffuncto cardinali sermo secundus, f. 93r-94v
 53) Pro deffuncto patriarcha sermo primus, f. 95r-96v
 54) Pro deffuncto patriarcha sermo secundus, f. 96v-98v
 55) Pro deffuncto archiepiscopo sermo primus, f. 98v-100r
 56) Pro deffuncto archiepiscopo sermo secundus, f. 100v-102r
 57) Pro deffuncto episcopo sermo primus, f. 102r-104r
 58) Pro deffuncto episcopo sermo secundus, f. 104r-105v
 59) Pro defuncto perfecto et sancto episcopo vel archiepiscopo, patriarcha vel summo pontifice sermo primus, f. 106r-107v
 60) Pro deffuncto perfecto atque sancto episcopo, archiepiscopo, etc. sermo secundus, f. 108r-109v
 61) Pro deffuncto decano, precentore, archidiacono, archipresbytero, canonico uel habente in aliqua ecclesia dignitatem sermo primus, f. 110r-112r
 62) Pro deffuncto decano, precentore, archidiacono, archipresbytero, canonico uel habente in aliqua ecclesia dignitatem sermo secundus, f. 112r-114r
 63) Pro deffuncto sacerdote quolibet in generali sermo primus, f. 114r-115v
 64) Pro deffuncto sacerdote quolibet in generali sermo secundus, f. 115v-117v
 65) Pro deffuncto abbate sermo primus, f. 117v-119v
 66) Pro deffuncto abbate sermo secundus, f. 119v-121v
 67) Pro deffuncto priore quorumcumque religiosorum sermo primus, f. 121v-123v
 68) Pro deffuncto priore quorumcumque religiosorum sermo secundus, f. 123v-125r
 69) Pro deffuncto magistro ordinis predicatorum, hospitalis vel alterius religionis sermo primus, f. 125r-127r
 70) Pro deffuncto magistro ordinis predicatorum, hospitalis vel alterius religionis sermo secundus, f. 127r-128v
 71) Pro deffuncto magistro ordinis minorum generali vel provinciali vel alterius religionis sermo primus, f. 128v-130v
 72) Pro deffuncto ministro ordinis minorum vel alterius religionis sermo secundus, f. 130v-132v

- 73) Pro deffuncto custode vel gardiano sermo primus, f. 132v- 134r
 74) Pro deffuncto custode vel gardiano sermo secundus, f. 134r-135v
 75) Pro camerario, cellario, sacrista, priore vel habente aliquam prelaciam, dignitatem vel notabile officium in aliquo monasterio vel conventu sermo primus, f. 135v-137v
 76) Pro deffuncto camerario, cellario, sacrista, priore vel habente aliquam prelaciam, dignitatem vel notabile officium in aliquo conventu, sermo secundus, f. 137v-139v
 77) Pro quolibet in generali deffuncto religioso mendicante sermo primus, f. 139v-141r
 78) Pro quolibet in generali deffuncto religioso mendicante sermo secundus, f. 141v-143r
 79) Pro quolibet in generali deffuncto religioso sermo primus, f. 143r-144v
 80) Pro quolibet in generali deffuncto religioso sermo secundus, f. 144v-146v
 81) Pro deffuncto magistro in theologia vel bacallario in eadem, religioso vel clerico sermo primus, f. 146v-148v
 82) Pro deffuncto magistro in theologia vel bacallario in eadem, religioso vel clerico sermo primus, f. 148v-150v
 83) Pro deffuncto lectore in theologia non magistro nec bacallario, religioso vel clerico sermo primus, f. 150v-152v
 84) Pro deffuncto lectore in theologia non magistro nec bacallario, religioso vel clerico sermo primus, f. 152v-154r
 85) Pro deffuncto inquisitore heretice pravitatis sermo primus, f. 154r-156r
 86) Pro deffuncto inquisitore heretice pravitatis sermo secundus, f. 156r-157v
 87) Pro deffuncto imperatore sermo primus, f. 157v-159v
 88) Pro deffuncto imperatore sermo secundus, f. 159v-161v
 89) Pro deffuncto rege sermo primus, f. 161v-163r
 90) Pro deffuncto rege sermo secundus, f. 163r-165r
 91) Pro deffuncto filio regis seu imperatoris sermo primus, f. 165r-166v
 92) Pro filio regis seu imperatoris sermo secundus, f. 166v-168v
 93) Pro deffuncto duce sermo primus, f. 168v-169bisv
 94) Pro deffuncto duce sermo secundus, f. 169 bisv-171r
 95) Pro deffuncto comite, vicecomite, marchione seu nobili et alio quocumque magno viro sermo primus, f. 171r-173r
 96) Pro deffuncto comite, vicecomite, marchione, barone vel nobili quocumque sermo secundus, f. 173r-175r
 97) Pro deffuncto milite sermo primus, f. 175r-177r
 98) Pro deffuncto milite sermo secundus, f. 177r-178v
 99) Pro deffuncto iurista, canonista vel legista sermo primus, f. 179r-180v
 100) Pro deffuncto iurista, canonista vel legista sermo secundus, f. 180v-182r
 101) Pro deffuncto mercatore sermo primus, f. 182r-183v
 102) Pro deffuncto mercatore sermo secundus, f. 183v-185r
 103) Pro deffuncto notario seu scriptore sermo primus, f. 185r-186v
 104) Pro deffuncto notario sermo secundus, f. 186v-187v
 105) Pro deffuncto divite sermo primus, f. 187v-189v
 106) Pro deffuncto divite sermo secundus, f. 189v-190v
 107) Pro deffuncto puero sermo primus, f. 190v-191v
 108) Pro deffuncto puero sermo secundus, f. 191v-192v
 109) Pro deffuncto iuvene sermo primus, f. 192v-194r
 110) Pro deffuncto iuvene sermo secundus, f. 194r-195v
 111) Pro deffuncto sene sermo primus, f. 195v-197v
 112) Pro deffuncto subito sermo primus, f. 197v-198r
 113) Pro deffuncto sene sermo secundus, f. 198r-199r
 114) Pro deffuncto subito sermo secundus, f. 199r-201v
 115) Pro deffuncto submerso vel precipitato sermo primus, f. 201v-203r

- 116) Pro deffuncto precipitato vel submerso sermo secundus, f. 203r-204r
 117) Pro deffuncto modo seu casu extraneo et infortunato quocumque generaliter sermo primus, f. 204r-205v
 118) Pro deffuncto modo seu casu extraneo et infortunato quocumque generaliter sermo secundus, f. 205v-206v
 119) Pro deffuncta regina sermo primus, f. 206v-208v
 120) Pro deffuncta regina sermo secundus, f. 208v-210v
 121) Pro deffuncta filia regis sermo primus, f. 210v-212r
 122) Pro deffuncta filia regis sermo secundus, f. 212r-213v
 123) Pro domina regina, ducissa, comitissa, marchionissa, principissa vel alia magna domina generaliter sermo primus, f. 213v-215r
 124) Pro domina regina, ducissa, comitissa, marchionissa, principissa vel alia magna domina generaliter sermo secundus, f. 215r-216v
 125) Pro deffuncta abbatissa, priorissa vel quacumque alia moniali sermo primus, f. 216r-218r
 126) Pro deffuncta abbatissa, priorissa vel quacumque alia moniali sermo secundus, f. 218r-219v
 127) Pro deffuncta domina vidua sermo primus, f. 219v-221r
 128) Pro deffuncta domina vidua sermo secundus, f. 221r-222v
 129) Pro deffuncta domina vidua et presertim multum devota sermo secundus, f. 222r-223v
 130) Pro deffuncto quocumque generaliter sermo primus, f. 223v-225r
 131) Pro deffuncto quocumque generaliter sermo secundus, f. 225r-227r
 132) De mortui translatione sermo primus, f. 227r-229r
 133) De translatione mortui seu mortuorum sermo secundus, f. 229r-230v
 134) Pro deffuncto quocumque generaliter sermo tertius, f. 231r-232r
 135) Pro deffuncto quocumque generaliter sermo quartus, f. 232v-234r
 136) Pro deffuncto quocumque generaliter sermo quintus, f. 234r-235v
 137) Pro deffuncto quocumque generaliter sermo sextus, f. 235v-237r
 138) Pro deffuncto quocumque generaliter sermo septimus, f. 237v-239r

3. *Sevilla, Biblioteca Capitular y Colombina ms. 141 - 23 - 13*

I. Enquadernació

1. Cobertes:

- a) Mides de superfície i gruix: 220 x 310 x 40
 b) Material i color: Cartó i pell marron, gofrada. La contraguarda és de paper d'aigües de colors com en els altres manuscrits eimericians de la Colombina: vermell, blau, groc, rosa, combinats en forma d'angles superposades, petites, espesses i ondulants.
 c) Contraguarda primera, angle superior esquerre, ex-libris del comte de la Cortina, amb escut i inscripció: «Procedencia donado por la / Excma. Sra. Doña Candelaria / de Alvear y G. de la Cortina / Condesa viuda de Aguiar / Signatura 1941».
 d) Elements decoratius: Rectangle amb òval llis al centre, voltat de quatre camps reticulats amb rombes, els quatre camps separats entre ells per una creu.

2. Llom:

a) Es distingeixen bé quatre nervis interns.

b) Teixells: Pell gofrada: 1) Reticulat de rombes amb set creus de lliç. 2) Inscripció amb lletres daurades: (lletra gòtica:) «Nicholai Eymerici» / (lletra romana:) «POSTILLA» / (lletra gòtica:) «In B. Marchum». 3) i 4) com el primer. 5) Inscripció amb lletres daurades: «M. S.(lletra gòtica) / 1389» (xifres de traça vuitcentista). 6) Etiqueta, amb la signatura actual del ms.: «141/23/13»

3. Altres elements:

a) Dos folis de guarda al principi i al final del volum. Foli de guarda inicial Iv, angle superior esquerre, signatura actual del manuscrit, escrita amb llapis: "141 - 23 - 13". Fol. de guarda inicial Iir, al centre de la meitat inferior de la pàgina, ex-libris: «Andrés /Parlade /Heredia / Conde de Aguiar». El primer foli de guarda de l'inici del volum i el darrer del final tenen l'un el recto i l'altre el verso recobert amb el mateix paper de color que recobreix les contraguardes.

b) Dos tancadors de ferro, subjectats amb cinc puntes, i gafets.

4. Conclusió:

L'enquadernació és moderna, de finals del segle XIX, o principis del XX.

II. Cos del volum

Manuscrit homogeni, de vitel·la, amb algunes taques d'humitat als cantells dels folis inicials i finals, i algun ull, que no afecten el text; II + 169 [166] + II; de 206 x 303 mm, amb els següents plec d'acord amb la foliació actual del volum:

- 1) 1 plec de 6 x 2, folis 1-12, amb reclam
- 2) 1 plec de 6 x 2, folis 13-24, amb reclam
- 3) 1 plec de 6 x 2, folis 25-36, amb reclam
- 4) 1 plec de 6 x 2, folis 37-48, amb reclam
- 5) 1 plec de 6 x 2, folis 49-60, amb reclam
- 6) 1 plec de 6 x 2, folis 61-72, amb reclam
- 7) 1 plec de 6 x 2, folis 73-84, amb reclam
- 8) 1 plec de 6 x 2, folis 85-96, amb reclam
- 9) 1 plec de 6 x 2, folis 97-108, amb reclam
- 10) 1 plec de 6 x 2, folis 109-120, amb reclam
- 11) 1 plec de 6 x 2, folis 121-132, amb reclam
- 12) 1 plec de 6 x 2, folis 133-144, amb reclam
- 13) 1 plec de 6 x 2, folis 145-156, amb reclam
- 14) 1 plec de 5 x 2, folis 157-169.

Foliació unitària seguida, posterior a la redacció del manuscrit, possiblement del s. XVI, en tinta diferent de la lletra del manuscrit: 169 folis, mancant els folis [158], [167] i [168].

El darrer plec devia ésser originàriament un plec de 6 x 2 amb l'afegit d'un foli, o un plec coix de 6/7 o 7/6, del qual havien ja sucumbit en el moment de l'actual relligadura els tres folis que manquen.

Ratllat a la mina de plom.

III. Contingut literari

Nicolau EIMERIC / *Postilla super evangelium beati Marci*

F. 1ra, rúbrica: «Incipit postilla super evangelium beati Marci, edita a fratre Nicholao Eymerici, ordinis fratrum predicatorum, sacre theologie magistro, de natione Cathalonie».

Inc. de la lletra dedicatòria: «Sanctissimo ac beatissimo in Christo patri ac domino, domino Clementi, digna Dei prouidencia sacrosancte romane ac uniuersalis Ecclesie summo pontifici, ffrater Nicholaus Eymerici, ordinis fratrum predicatorum, vestre sanctitatis capellanus indignus, magister inutilis, ac in Aragonia inquisitor heretice prauitatis, pedum crebra et deuota oscula beatorum. Dum quietum scilencium tenerent omnia et nox in suo cursu medium iter haberet, sermo omnipotens Dei et Patris, quem de sua substancia indiuisa eternaliter generat, quem sua ymagine et figura inefabili consignauerat, quem sibi in ualore et potencia specialiter adequarat, quem sibi in decore et sapientia totaliter coequarat et per quem cuncta secula temporaliter concrearat, a summo celo egrediens...»

F. 2ra, línia 2, rúbrica, *Inc.*: «Incipit Postilla super evangelium beati Marchi». *Inc.*: (rúbrica:) «Inicium euangeliu Ihesu Christi filii Dei» (fi de rúbrica). «Si diuinarum dogmata scripturarum atencius contemplantur, si antiquarum enigmata figurarum sedulius indigentur, si productarum stigmata naturarum diligencius perscrutentur, profecto conperietur quod in Domino Ihesu Christo est considerare quatuor, scilicet, eius diuinitatem, eius humanitatem, eius passionem et eius resurrectionem...». F. 153rb, *Exp.*: «...sic et apostoli fecerunt, qui suam predicacionem et sermonem miraculis roborarunt, ut patet in Actibus Apostolorum. Sic et sancti martyres fecerunt qui fidem Christi multis miraculis confirmarunt, ut patet gesta martirum prosequendo. Explicit, Deo gratias. (Rúbrica:) Explicit, Deo gratias (final de rúbrica). Explicit postilla literalis super evangelium beati Marchi edita a fratre Nicholao Eymerici, ordinis fratrum predicatorum, sacre theologie magistro, de natione Cathalonie, incepta Gerunde et consumata Auinione Deo gracias decima febroarii Anno Domini Millesimo trecentesimo LXXXIX».

(Rúbrica:) «Tabula questionum litteralium contentarum in postilla predicta». *Inc.*: «In primo capitulo sunt questiones litterales CCLXIII et sunt iste...» F. 169va, *Exp.*: «... scilicet quibus signis. Explicit. Deo gracias. Explicit postilla literalis super evangelium beati Marchi cum tabula sua, edita a fratre Nicholao Eymerici, ordinis fratrum predicatorum, sacre theo-

logie magistro, de natione Cathalonie, incepta Gerunde et consummata Auinione in die beati Gregorii doctoris Anno Domini Millesimo Trecentesimo Octuagesimo Nono».

«Sunt in ista postilla questiones litterales M DCCC XXXII».

F. 169vb: «Explicit totum opus expositionis super omnia quatuor euangelia, editum a fratre Nicholao Eymerici, ordinis fratrum predicatorum, sacre theologie magistro, de natione Cathalonie, inceptum Barchinone Anno Domini Millesimo Trecentesimo Sexagesimo Septimo et continuatum ibidem Barchinone, Cesarauguste, Valencie, Gerunde, Auinione, Rome, Anagnie et consummatum Auinione Anno Domini Millesimo Trecentesimo Octuagesimo Nono, de mense marcii in die scilicet Gregorii doctoris, Pontificatus sanctissimi domini nostri pape Clementis septimi. Deo gracias».

«Qui scripsit scribat et semper cum Domino uiuat.

Uiuat in celis qui hunc nomine Felix scripsit».

Catàlegs: SORIÓ, 62; DIAGO, 49c; QUÉTIF-ÉCHARD, 710b; *España Sagrada*, XLIV, 234 b; XLV, 199r; GRAHIT, 67, n° 17; STEGMÜLLER, n° 5728; COLLELL, 117, n° 17; RODRÍGUEZ, 256, n° 18 (perdido); KAEPPEL-PANELLA, 206.

IV. Escripura

Caixa d'escripura: 2 columnes. Mise en page: 15 + 65 + 7 + 70 + 42 x 22 + 230 + 55. Nombre de línies: 43-44. Lletra gòtica textual, d'una sola mà, amb tints d'intensitats diferents. Reclams horitzontals, sovint dins rectangle o figura romboidal; el del f. 72v excepcionalment dins una corona.

Decoració. Grans inicials vermelles i blaves amb filigrana a l'inici de l'obra i de cada capítol. Inicials vermelles i blaves més petites a l'inici del comentari de cada perícopa evangèlica, també amb filigrana. Rúbriques als incipit de la lletra dedicatòria i del tractat; també a l'explicit del tractat i al títol de la taula. Totes les perícopes evangèliques són escrites en rúbrica, així com el recompte de qüestions tractades en el text que hi ha a l'esquerre de cada columna i que són l'objecte de la taula final. Lletres amb toc de vermell a l'interior dels paràgrafs, on també se subratllen amb vermell tots els esments del text evangèlic. Calderons blaus i vermelles. A la part superior dels folis s'esmenta sempre el capítol de l'evangeli de Marc que és objecte del comentari d'Eimeric.

El darrer explicit informa que el copista es deia Fèlix o Feliu.⁵

5. El capítol provincial dels dominicans celebrat a Jaca el 1353 assigna al convent de Girona un tal Pere Feliu com estudiant de gramàtica; el del 1354, celebrat a Lleida, l'assigna-

Correccions del copista: f. 1v, 3r, 4r, 5r, 7r, 8v, 13v, 15r, 29v, 31r, 34v, 36v, 38v, 41v, 45r, 50v, 55v, 72r, 77v, 83v, 86v, 89r, 108r, 109v, 113r, 122v, 123v, 146r, 148r, 151r, 155v, 157r, 159r. Correccions autògrafes d'Eimeric: f. 2r, 5r, 6r, 7rv, 8rv, 9v, 11r, 13rv, 14r, 15v, 17r, 18r, 19v, 20rv, 21r, 22r, 25rv, 26rv, 28rv, 29rv, 30rv, 31v, 33rv, 34r, 36r, 37v, 38v, 40v, 41v, 43rv, 44v, 45r, 46rv, 46r, 48v, 49v, 50v, 51r, 52r, 53rv, 57r, 58v, 59rv, 64rv, 66v, 68rv, 71rv, 72v, 74rv, 76rv, 78rv, 79r, 81r, 82v, 85v, 86r, 88rv, 89rv, 90rv, 91r, 92v, 93rv, 94rv, 95r, 96rv, 149v, 150rv. Notes de lectors posteriors: f. 50r, 67r.

Altre exemplar: Roma, Archivum Generale Ordinis Praedicatorum, ms. XIV. 207, f. 269v-304v [Mc 14-15].

na al convent de Castelló d'Empúries com estudiant de lògica; el de 1355, celebrat a Pamplona, l'hi manté; el de 1357, celebrat a Lleida, l'assigna al convent de Mallorca en la mateixa qualitat; el de 1358, celebrat a la Seu d'Urgell, l'assigna al de Lleida; el de 1363, celebrat a Saragossa, l'assigna a l'Estudi provincial, és a dir, a Barcelona; el d'Estella, celebrat el 1365, l'assigna com a lector al convent de Saragossa; el de Girona, celebrat el 1366, l'assigna com a estudiant a Barcelona: cf. Adolfo ROBLES SIERRA, O. P., *Actas de los Capítulos provinciales de la Provincia de Aragón de la Orden de Predicadores, correspondientes a los años 1352, 1353, 1354 y 1355*, dins «Escritos del Vedat», XXIV (1994) 261, 280, 294; *Actas ... años 1357 y 1358*, dins «Escritos del Vedat», XXV (1995), 344 i 365; *Actas de los Capítulos Provinciales de la provincia dominicana de Aragón de los años 1363, 1365 y 1366*, dins «Escritos del Vedat», XXVI (1996), 89, 115 i 133. A l'Arxiu Històric Municipal de Girona, sèrie X.3.1, lligall n° 10, on hi ha el *Liber Sermonum* del convent gironí de predicadors, mena d'agenda on s'apuntaven els sermons que s'havien de fer i els noms dels frares que els havien de predicar, Pere Feliu és repetidament documentat com a predicador a l'església de Sant Feliu (*ib.*, f. [8rb], [8va], [8vb], [10ra]); a la de Sant Nicolau (*ib.*, f. [31ra], [31va]); a la de Sant Martí (*ib.*, f. [17rb], [17va], [17vb], [18ra]); a la del Mercadal (*ib.*, f. [23rb], [23vb], [24va]); a la de l'Hospital de Santa Caterina (*ib.*, f. [42ra]); a Banyoles (*ib.*, f. [37ra], [37rb], [37va]). Aquestes predicacions són dels anys 1367-1374. El sobredit *Liber Sermonum* és fragmentari i a voltes no precisa bé els diversos anys que abasta, però el silenci sobre Pere Feliu a partir del 1374 fins al 1406 és un fet. Més o menys a partir del 1374 devia començar a ensenyar teologia a Barcelona, on fou professor durant quinze anys. El 1384 és nomenat pel prior provincial inquisidor a Mallorca i al Rosselló juntament amb G. Çagarra, nomenament que no és del gust del rei, el qual prefereix un altre candidat, G. Conill: cf. Johannes VINCKE, *Zur Vorgeschichte der Spanischen Inquisition. Die Inquisition in Aragon, Katalonien, Mallorca und Valencia während des 13. und 14. Jahrhunderts* (Beiträge zur Kirchen- und Rechtsgeschichte, 2), Bonn 1941, 29, 121. L'any 1385 Pere Feliu és al capítol provincial de Tarragona, amb Guillem de Calders i Pere d'Arenys; de 1389 a 1390 és prior de Barcelona, i el 1391 obté el magisteri de teologia: cf. PETRI DE ARENYS, *Chronicon ordinis praedicatorum ab anno 1340 usque ad 1415*, ed. B. M. REICHERT, Romae 1900, 58, 60, 62. És Climent VII qui l'eleva al sobredit magisteri i qui li concedeix de residir al convent de Barcelona, encara que havia professat al de Girona, a partir del 1393, "propter senectutem et debilitatem": cf. Konrad EUBEL, *Die Avignonesische Obediens der Mendikanten-Orden sowie der Mercedarier und Trinitarier zur Zeit des grossen Schismas* (Quellen und Forschungen aus dem Gebiete der Geschichte, I/II), Paderborn 1900, 72, n° 603 i 90, n° 753.

V. Conclusió

Estat de conservació excel·lent. Segons l'explicit, l'obra fou començada a Girona i acabada a Avinyó el març de 1389, el dia de Sant Gregori, és a dir, el 12 de març. Que el manuscrit prové del convent de Sant Domènec de Girona es dedueix de les correccions autògrafes d'Eimeric. A part del convent dominicà de Girona, el manuscrit ha estat propietat dels comtes d'Aguiar.

4. Sevilla, Biblioteca Capitular y Colombina, ms.141-23-14

I. Enquadernació

1. Cobertes:

a) 240 x 320 x 40

b) Enquadernació de pell sobre cartró, la pell de color marron tirant a malva, abastant cobertes i llom, no anterior al segle XIX, gofrada.

c) Contraguarda primera, angle superior esquerra, ex-libris del comte de la Cortina amb escut i inscripció: «Procedencia: donado por la / Excma. Sra. Doña Candelaria / de Alvear y G. de la Cortina / Condesa Vda. de Aguiar / Signatura 1941».

d) Ornamentació repetida a les dues cobertes: rectangle central en relleu projectiu, voltat per cenefa. Al bell mig del rectangle, un floró; a cada angle, sengles flors de llir. L'interior de la cenefa, que també és presentada en relleu projectiu, és decorat amb rectangles combinats amb rombes aguts i planers; els rombes aguts contenen invariablement una flor de llir. Als quatre angles de la cenefa, rectangles amb flors de llir a l'interior de cada angle, exactament igual que la del ms. 141-23-15.

2. Llom:

Cinc nervis interiors i sis teixells exteriors: El primer, tercer i quart tenen la pell gofrada i formant una decoració romboidal central amb dibuix interior en forma de creu; al voltant del rombe quatre dibuixos iguals, de línies corbes i afinades. Al segon teixell, amb lletres daurades (gòtiques): «Nicholai Eimerici» / (romanes:) «OPUSCULA» (gòtiques:) «Theologica». Al cinquè teixell, amb el mateix tipus de lletra gòtic: «M.S. / 1396». Al darrer teixell, etiqueta amb la signatura moderna: «141-23-14». No és possible d'observar la tècnica de relligadura.

3. Altres elements:

a) 4 + 4 folis de guarda. Els tres primers folis de guarda inicials són de paper, el quart és de pergami i en el seu versó porta escrit l'*Index huius libri*. Els dos primers folis de guarda posteriors, de mides desiguals i menors que les del cos del volum, són de pergami i contenen un tros d'una

crònica en llatí sobre les lluites per la possessió de la ciutat de Zamora; els altres dos folis de guarda són de paper. Hi ha tancadors metàl·lics. Les contraguardes del primer foli de guarda de paper inicial i del darrer foli de guarda final del volum són interiorment folrades amb paper acolorit, amb predomini dels malves i sang de bou, igual que la dels altres mss. que descrivim.

b) Dos tancadors de ferro, subjectats amb cinc puntes, i gafets.

4. Conclusió:

L'enquadernació actual, de finals del s. XIX o principis del XX, no és l'original, de la qual sembla que només hagi subsistit el que ara és el foli de guarda anterior n° 4 (abans segurament coberta), on es llegeix una 'probatio pennaë' vertical: 'Al molt magnífich', dues A majúscules i sis de minúscules.

II. Cos del volum

El manuscrit és factici, format per juxtaposició de peces originàriament independents, encara que amb molta probabilitat eren destinades a formar part d'aquest o d'un volum semblant de pergamí; III + I + 131 + II + II; de 312 x 230 x 35; de fet, d'acord amb la numeració actual del manuscrit, hi ha disset plecs agrupats en sis seccions, assenyalades més avall:

Foliació antiga en xifres romanes, en la qual manquen els folis [XVI] — ara taló final del plec n° 3—, [XXX] i [XXXI] — ara dos dels talons finals del plec n° 4—, el [XXXII], del qual no sembla haver-n'hi rastre, els [LV] i [LVI] — ara talons finals del plec n° 7—, els [LXXXIII] i [LXXXIV] — que han donat origen als talons finals del plec n° 11—, el [CV] i [CVI] — que han donat origen als talons finals del plec n° 13—, el [CXXXI] i el [CXXXII], dels quals tampoc no sembla haver-ne quedat rastre.

Al capdavant del foli XXVr sembla que hi ha un esment d'inici de quadern: «IIII (?)». Al capdavant del foli XLlr sembla començar el pal d'una I, que indicaria l'inici d'un quadern, el final del qual sembla indicat al foli XLVIIIv: «q. 1». Al capdavant del foli LXXIIv, esment de final de quadern: «[q]. 2». Al foli CIIv, rastres d'un possible esment de final de quadern: «[4]um». Al capdavant del foli CVIir hi ha rastres d'esment de número de quadern: «XV». Al capdavant del foli CXI és ben clara la numeració del quadern «XVI». Al final del foli CXIXr hi ha rastres del número de quadern «XVII».

Aquests esments, els reclams que esmentarem més endavant, la distribució que veurem dels plecs del manuscrit, els tipus d'escriptura i la manera com s'hi organitzen els diversos tractats que conté, permeten de copsar que es tracta d'un manuscrit factici, de pergamí, compost de seccions diverses, per a cada una de les quals assenyalem els corresponents plecs i contingut literari:

4/a

Composició material de la secció primera:

Folis I-[XVI], comprenent els dos primers plecs, conté el tractat *Contra calumpniantes preeminenciam Christi et uirginis matris eius*.

1) Un plec de 4 x 2, fol I-VIII

2) Un plec de 4 / 3, f. IX-XV, amb taló final

Contingut literari:

1. Nicolau EIMERIC / *Contra calumpniantes praeeminentiam Christi et Virginis matris eius*.

F. Ira, *Inc.* de la lletra dedicatòria: «Sanctissimo ac beatissimo in Christo patri ac domino domino nostro domino Benedicto digna Dei prouidencia sacrosancte romane ecclesie ac vniuersalis ecclesie huius nominis pape tercio decimo, ffrater Nicholaus Eymerici ordinis ffratrum predicatorum magister in theologia inutilis atque inquisitor in Aragonia heretice prauitatis pedum crebra ac deuota oscula beatorum. Benedictus Deus Pater qui antequam a principio quidquam faceret...»

F. Ivb, *Inc.* del pròleg: «Non tradas me calumpniantibus me psalmista pariter et propheta ille inquam propheta Dauid puer ruffus in antea citharedus...»

F. IIIrb, *Inc.* del tractat: «An asserere gloriosam uirginem matrem Christi neque fore conceptam in peccato originali neque ex semine uiri sed opere Spiritus Sancti...» F. XVva-b, *Exp.*: ... «Cui domino Ihesu Christo sit laus et honor in secula seculorum Amen. Explicit quinta pars. Hec sunt responcionnes ad quinque prescriptas questiones domini Ihesu Christi et gloriose uirginis matris eius preeminenciam concernentes, quas quidem responcionnes comitto corrigendas, recindendas, aprobandas uel reprobandas Dei Ecclesie sacrosancte, vt fuit iam supra per me in prologo protestatum. Explicit tractatus contra calumpniantes preeminenciam Christi et uirginis matris eius. Inceptus et perfectus Auinione per ffratrem Nicholaum Eymerici ordinis predicatorum Aragonie inquisitorem heretice prauitatis. Anno a natiuitate Domini M CCC XC quinto pontificatus uero sanctissimi domini nostri pape Benedicti tercii decimi anno primo Relegacionis uero mee pro fidei defencione cum Joanne filio Zebedey anno secundo mense quarto».

(En rúbrica:) «Ffinito libro sit laus gloria Christo».

(En rúbrica:) «Iste tractatus fuit scriptus per me fratrem Johannem Textoris⁶ et ffuit perfectus XXV^a die Madii. Anno Domini M. CCCXC. VII hora uero terciarum». (En tinta marron, de mà d'Eimeric:) «Est correctus».

6. El *Liber Sermonum* esmentat en la nota anterior documenta l'activitat de Joan Teixidor entre els anys 1393 i 1406. Predica a l'església de Sant Martí el 1393 i el 1405 (*ib.*, f. [21ra], [21rb]); al Mercadal el 1398, el 1394 i el 1402 (*ib.*, f. [28vb], [29ra], [29va]); a Sant Nicolau el 1398 i el 1399 (*ib.*, f. [32rb], [32va], [32ra]); a Sant Feliu el 1397 i el 1405 (*ib.*, f. [12ra], f. [13ra, 13va]), i a la Seu el 1405 i el 1406 (*ib.*, f. [rvb], f. [30ra]). Predica també al convent dominicà el 1402 i el 1405 (*ib.*, f. [2ra], f. [2vb]).

Catàlegs: DIAGO, f. 50 b; QUÉTIF - ÉCHARD, 712 a; *España Sagrada*, XLIV, 234b; GRAHIT, 70, n° 26; RICOZZI, 157; ROURA, n° 6; COLLELL, 110, n° 25; RODRÍGUEZ, 255, n° 6; ROBLES, 156, n° 6 i 30; PERARNAU, n° 9; KAEPELI, 161, n° 3067b.

Caixa d'escriptura: 220 x 160, a dues columnes, de 45-40 ratlles. Mise en page: 10 + 72 + 8 + 70 + 50 x 38 + 215 + 54. Ratllat amb mina de plom. Lletra semibastarda de finals del XIV, escrita amb tinta marron fins al f. VIIIr i amb tinta negra fins al f. XVv, versemblantment per una sola mà, encara que en passar d'una tinta a l'altra són perceptibles canvis en l'execució d'inicials i majúscules, més treballades i adornades en el text escrit amb tinta negra. Rúbriques al començament i a la fi de cada secció del tractat: dedicatòria, pròleg i cadascuna de les cinc parts en què el tractat es divideix. Foliació antiga en xifres romanes amb salts, per haver estat tallat el foli [16]. Sengles capitals en tinta vermella a l'inici de la carta dedicatòria (f. Ira) i del tractat (f. IIIrb). Inicials en vermell a l'inici de paràgraf, majúscules en negre amb tocs de vermell, tant a l'inici (lletres més grans) com a l'interior dels paràgrafs (lletres majúscules més petites). Hi ha diverses notes i correccions marginals, almenys de tres mans: del mateix copista, d'una mà posterior que escriu en lletra negra i molt petita, i algunes anotacions del mateix Eimeric als f. IIIra i va, IVva, XIIIrb i va, i XVvb.

Altres exemplars: París, BN, ms. lat. 3171, f. 3-6, i ms. lat. 14919, f. 12-21; Biblioteca Apostòlica Vaticana, Vat. lat. 10498, f. 84r-94r.

4/b

Secció segona, composició material:

Folis XVII-[XXXII], comprenent els plec 3 i 4, conté el tractat *Confessio fidei christiane*.

1/3) Un plec de 4 x 2, f. XVII-XXIV, amb reclam

2/4) Un plec de 4 / 1, f. XXV-XXIX, amb dos talons finals

Contingut literari:

2. Nicolau EIMERIC / *Confessio fidei christianae*

F. XVIIra, *Inc.*: «Sanctissimo ac beatissimo in Christo patri ac domino domino nostro domino Benedicto digna Dei prouidencia sacrosancte romane ac vniuersalis ecclesie huius nominis pape tercio decimo ffrater Nicholaus Eymerici ordinis fratrum predicatorum magister in theologia indignus ac inquisitor in Aragonia heretice prauitatis pedum crebra ac deuota oscula beatorum. Si licuit pater sancte beato Jeronimo in suo prologo super Iob cum stomacho taliter intonare...» F. XXIXv a-b, *Exp.*: «...cui sit laus honor virtus gloria et benedictio per omnia secula seculorum. Amen. Explicit tractatus confessio fidei christiane intitulatus per me fratrem Nycholaum Eymerici ordinis fratrum predicatorum Aragonie inquisi-

torem heretice prauitatis compilatus Auinione iniciatus et terminatus Anno ab incarnatione Domini M^o CCC^o nonagesimo VI° pontificatus autem sanctissimi domini nostri pape Benedicti tercii decimi Anno secundo meeque relegacionis cum Johanne euangelista filio Zebedei consanguineo Domini Ihesu Christi pro fidei defensione et heresum extirpatione aliquorum Iulistarum hereticorum vehemencia et impulsu anno tercio. Explicit». (Rúbrica:) «Ffinito libro sit laus gloria Christo». (En tinta negra:) «Est correctus».

Catàlegs: DIAGO, f. 51 a; QUÉTIF - ÉCHARD, 713a; *España Sagrada*, XLIV, 235a; XLV, 199a; GRAHIT, 73, n° 32; RICOZZI, 160; ROURA ROCA, n° 31; COLLELL, 118, n° 31; ROBLES, 166, n° 35; PERARNAU, n° 18; KAEPPEL, 164, n° 3084.

Caixa d'escriptura 270 x 215 com a màxim, a dues columnes de 40-47 ratlles. Mise en page de 8 + 99 + 10 + 97 + 20 x 6 + 260 + 37. Ratllat amb mina de plom. Lletra semibastarda de finals del XIV escrita en tinta marron per una mà diferent de l'anterior de Joan Teixidor. Reclam al f. XXIVv i rastres de numeració de quadern al f. XXVr. Rúbriques al començament (títol) i al final del llibre. Numeració antiga en xifres romanes, que s'interromp al f. XXIX, després del qual són visibles els talons que subsisteixen dels folis [XXX-XXXII], que manquen. Una sola majúscula en vermell al començament del tractat; les altres són majúscules negres amb tocs de vermell. Calderons. Correccions marginals i a l'interior del text, d'una altra mà, que empra tinta negra i escriu l'anotació final de correcció de l'obra.

Altre exemplar: París, Bibliothèque Nationale, ms. lat. 3171, f. 6v-21r.

4/c

La secció tercera és formada per un únic quadern:

Folis XXXIII-XL, que formen el plec n° 5, conté el tractat *Contra emissum in conclau per papam et cardinales promissorium iuramentum. Et contra epistolam parisiensium magistrorum*.

1/5) Un plec de 4 x 2, f. XXXIII-XL

Contingut literari:

3. Nicolau EIMERIC / *Contra emissum in conclau per papam et cardinales promissorium iuramentum. Et contra epistolam parisiensium magistrorum*.

F. XXXIIIra, inc.: «Questio de et super emissum in conclau per papam et cardinales promissorio iuramento. Et ibi responsio ad vniuersitatis parisiensis epistolam tam ineptam contra et aduersus dignitatem apostolicam conflatam ad quatuor mundi latera destinatam».

Ib., Inc. de la lletra dedicatòria: «Sanctissimo ac beatissimo in Christo patri ac domino domino nostro domino Benedicto digna Dei prouidencia

sacrosancte romane ac vniuersalis ecclesie huius nominis pape terciodecimo, ffrater Nicholaus Eymerici Aragonie inquisitor deuotus propugnator apostolice dignitatis et zelator ecclesiastice vnitatis...». F. XXXIIIrb, *Inc.* del pròleg: «Loquebantur aduersus iustum iniquitatem in superbia et abusione, psalmista pariter et propheta. Loqui sunt aduersum me lingua dolosa et sermonibus odii circumdederunt me, loqui sunt labiis et mouerunt capud. Que uerba potest personare et resonare....»

F. XXXIV ra, *Inc.* del tractat: «Utrum dominus noster papa modernus Benedictus dictus si pro bono vnitatis ecclesie obtinendo et finem presenti scismati imponendo iurauit quod omnes vias vtilis et acomodas seruaret et pro posse procuraret vsque ad cessionem papatus inclusiue si in quantum ad seruandum iuramentum huiusmodi in foro consciencie obligatur...». F. XLvb, *Exp.*: «Ad gloriam et honorem laudem et benedictionem benedice sancte et indiuidue trinitatis atque benedicti nominis domini nostri Ihesu Christi qui in suum generalem vicarium te elegit. Et dicat omnis populus fiat fiat amen. Explicit questio de et super emisso in conclauis per papam et cardinales promissorio iuramento. Et ibi responsio ad vniuersitatis parisiensis epistolam tam ineptam contra et aduersus dignitatem apostolicam conflam ad quatuor mundi latera destinam. Que duo sunt compilata per fratrem Nicholaum Eymerici ordinis fratrum predicatorum in Aragonia inquisitorem heretice prauitatis Auinione Anno Domini M^o CCC^o XCV pontificatus eiusdem sanctissimi domini nostri pape benedicti tercii decimi anno primo».

(Rúbrica:) «Ffinito libro sit laus gloria Christo».

(De la mà d'Eimeric:) «Correctus est».

Catàlegs: DIAGO, 51 b; QUÉTIF - ÉCHARD, 712 a-b; *España Sagrada*, XLIV, 235a; GRAHIT, 71, n° 27; RICOZZI, 158; ROURA n° 14; COLLELL, 118, n° 26; ROBLES, 159-160, n° 14; PERARNAU, n° 29; KAEPPELI, 163, n° 3077.

Caixa d'escriptura: 260 x 210, a dues columnes. Mise en page 15 + 92 + 9 + 95 + 25 x 19 + 260 + 33. Ratllat amb mina de plom, 45-48 línies, lletra semibastarda més petita i atapeïda que l'anterior, d'una altra mà, que escriu amb una tinta marron més esvaïda. Rúbriques i capitals en els incipits i explícits de l'obra, de la dedicatòria, del pròleg i del tractat pròpiament dit. Majúscules amb tocs de vermell a l'inici i a l'interior dels paràgrafs. Calderons. Les correccions marginals són de la mà d'Eimeric.

Altres exemplars: París, Bibliothèque Nationale, ms. lat. 3171, f. 21-30; Grenoble, Bibliothèque Publique, ms. 988, f. 103-117.

4/d

Composició material de la quarta secció:

Folis XLI-[LVI], comprenent els plecs 6 i 7, conté el tractat *Contra vniuersitatem parisiensem Dei ecclesiam impugnantem responsiones ad XXIX questiones*.

1/6) Un plec de 4 x 2, f. XLI-XLVIII, amb reclam

2/7) Un plec de 4 / 2, f. XLIX-LIIII, amb dos talons finals

Contingut literari:

4. Nicolau EIMERIC / *Contra Universitatem parisiensem Dei ecclesiam impugnantem. Responsiones ad XXIX quaestiones.*

F. XLI ra, *Inc.*: «Cur temptavit Sathanas cor tuum mentiri te Spiritui Sancto? Hec est questio beati Petri vicarii primi Domini nostri Ihesu Christi et habetur Act. V. Si sacre scripture secretiora volumus penetrare...». F. LIIII rb-va, *Exp.*: «... nec potest quis a papa appellare. Expliciuunt responsiones fratris Nicholai Eymerici ordinis predicatorum sacre theologie magistri inquisitoris heretice prauitatis ad XXIX questiones de quibus supra, quibus respondit de expresso mandato sanctissimi domini nostri pape Benedicti terciidecimi viue uocis oraculo sibi facto // quas responsiones ipse inquisitor submitit correccioni et emende totaliter et ex toto Dei ecclesie sacrosancte atque eiusdem sanctissimi domini nostri pape que responsiones sunt facte Auinione Anno Domini M^o CCC^o XCV pontificatus antelati domini nostri pape anno secundo relegacionis uero eiusdem inquisitoris pro fidei defensione cum Iohanne filio Zebedei anno secundo mense octauo».

(Rúbrica): «Ffinito libro sit laus gloria Christo».

Catàlegs: DIAGO, f. 51 b; QUÉTIF - ÉCHARD, 712b; *España Sagrada*, XLIV, 235a; GRAHIT, 71, n° 28; RICOZZI, 158; ROURA n° 15; COLLELL, 118, n° 27; ROBLES, 159-160, 15 i 16; PERARNAU, nos. 30 i 31; KAEPPEL, 163, n° 3078b.

Caixa d'escriptura: 265 x 205, a dues columnes. Mise en page amb força irregularitat, on es troba sovint la fórmula 6 + 95 + 8 + 100 + 15 x 15 + 260 + 35. Ratllat amb mina de plom, amb execucions defectuoses, f. XLVIr i XLVIIIr, de 47-49 línies, escrites amb lletra semibastarda i diverses tintes. S'hi distingeixen almenys dues mans: la primera escriu els dos primers folis XLI-XLII, l'altra la resta, i és la que també ha escrit els folis XVII-XXIX. Rúbriques al començament i al final de l'obra. Només hi ha una majúscula en vermell, la inicial. Calderons. Correccions del copista (f. XLIIIv, XLVIr, LIIr-v) i d'Eimeric (f. XLIr, XLIIv, XLVIIIr, Lv).

Altres exemplars: París, Bibliothèque Nationale, ms. lat. 3171, f. 30-45; Grenoble, Bibliothèque Publique, ms. 988, f. 43-72; Avinyó, Médiathèque Municipale, lat. 321, f. 33v-37v.

4/e

La secció cinquena és formada per vuit plecs:

e) els folis LVII-CIXr, que comprenen des del plec 8 fins al primer full de la segon part del plec 13, conté els tractats *Contra alchimistas*, *Correctorius*

correctorii, Contra prefigentes certum terminum fini mundi, Contra astrologos imperitos atque contra nigromanticos de occultis perperam iudicantes, Elucidarius elucidarii, Contra hereticaliter asserentes beatum Johannem evangelistam fuisse virginis Marie filium naturalem et falsa quedam alia de eodem.

I els folis CIXv-CXXXv, que comprenen des de part del plec 13 fins al final del 15, contenen el tractat *De admiranda sanctificatione Dei et hominis genitricis* i *Incantacio studii Ilerdensis super viginti articulis per quendam Antonium Riera studentem ualentimum ut defertur inibi seminatis.*

1/8) Un plec de 4 x 2, f. LVII-LXIV, amb reclam

2/9) Un plec de 4 x 2, f. LXV-LXXII

3/10) Un plec de 4 x 2, f. LXXXIII-LXXX

4/11) Un plec de 6 / 4, f. LXXXI-XCII, amb dos talons i reclam

5/12) Un plec de 5 x 2, f. XCIII-CII

6/13) Un plec de 4 / 2, f. CIII-CX, amb dos talons

7/14) Un plec de 4 x 2, f. CXI-CXVIII, amb reclam

8/15) Un plec de 6 x 2, f. CXIX-CXXX

Contingut literari:

e) 5. Nicolau EIMERIC / *Contra alchimistas*

F. LVIIra, *Inc.* de la lletra dedicatòria: «Reuerendo in Christo patri et domino domino suo Dei gratia abbati de Rosis decretorum doctori illustrissimi domini comitis Empuriarum cancellario, ffrater Nicholaus Eymerici ordinis fratrum predicatorum sacre theologie magister indignus atque in Aragonia inquisitor heretice prauitatis eiusdem primitatis subditus antiquus socius et amicus congruam reuerenciam et honorem pariter et amorem».

F. LVIIrb, *Inc.* del pròleg: «Ne laboretis non enim perueniretis. Hec Ecclesiasticus XLIII admonens alchimistas. Sacre scripture diuinitus reuelate euidentibus auctoritatibus edocemur perutile ymo pernecessarium fore prorsus homines huius mundi nedum illiteratos sed etiam literatos nedum laycos sed et clericos...»

F. LVIIIra, *Inc.* del tractat: «In hoc presenti tractatu, vt eius materia congruencius peragatur, ueritas luculencius videatur et animus perfeccius de ueritate negocii compleatur questiones VIII persoluantur. Prima questio est: Aurum argentum et lapides pretiosi si in mundi principio habuerunt esse...». F. LXI ra, *Exp.*: «...Ergo diligite non aurum non argentum sed super omnia Dominum Deum creatorem omnium largitorem bonorum. Cuit sit laus honor et gloria in secula seculorum amen. Explicit tractatus contra alchimistas intitulus, per me fratrem Nicholaum Eymerici ordinis predicatorum et inquisitorem prauitatis heretice in Aragonia compilatus, Auinione inceptus et consummatus Anno Domini M^o CCC^o nonagesimo sexto, Pontificatus sanctissimi domini nostri pape Benedicti tercii decimi anno secundo, relegacionis vero mee cum Iohanne filio Zebedei pro fidei defensione et prauitatis heretice extirpatione aliquorum lulistarum hereticorum uehementia et impulsu anno tercio mense secundo».

Edició: Sylvain MATTON, *Le traité "Contre les alchimistes" de Nicolas Eymerich*, dins «Chrysopoeia», 1 (1987) 93-136.

Catàlegs: DIAGO, 51 c; QUÉTIF - ÉCHARD, 713a; *España Sagrada*, XLIV, 235a; GRAHIT, 74-75, n° 34; RICOZZI, 160; ROURA, n° 8; COLLELL, 118, n° 33; RODRÍGUEZ, 255, n° 8; ROBLES, 157, n° 8; PERARNAU, n° 14; KAEPPELI, 162, n° 3070.

Altres exemplars: París, Bibliothèque Nationale, ms. lat. 3171, f. 45-50; Madrid, Biblioteca Nacional, ms. 6213, f. 1-18.

6. Nicolau EIMERIC/ *Correctorius correctorii*

F. LXIra, *Inc.*: «Reuerendissimis in Christo patribus et dominis dominis Archiepiscopo terraconensi eiusque suffraganeis vniuersis ffrater Nicholaus Eymerici ordinis predicatorum sacre theologie indignus professor atque in regnis et terris serenissimi principis domini Regis Aragonie dictioni subiectis prauitatis heretice inquisitor a sancta sede apostolica specialiter delegatus atque a predictis regnis et terris pro fidei catholice defentione et prauitatis heretice extirpatione cum Iohanne filio Zebedei sollempniter relegatus, debitam reuerenciam omnimodam et honorem. Memini me non multum longe ante ymo verius paulo ante persecucionem hereticorum validam fugientem, in civitate Sedis Urgelli, ciuitate siquidem ecclesie, illo in tempore residentem, dicam et melius ab iniquorum rabie inibi latitantem...» F. LXVIIva, *Exp.*: «...consimiliter arriani et alii heretici faciunt. Explicit tractatus correptorius correctorii intitulus, per me fratrem Nicholaum Eymerici ordinis predicatorum in Aragonia inquisitorem heretice prauitatis compilatus, Auinione inceptus et consummatus Anno Domini M^oCCC^o nonagesimo sexto, pontificatus sanctissimi domini nostri pape Benedicti tercii decimi anno secundo, relegacionis vero mee cum Iohanne filio Zebedei pro fidei defensatione et heretice prauitatis extirpatione anno tercio et mense tercio quorundam hereticorum lulistarum vehementia et impulsu».

Catàlegs: DIAGO, f. 51c; QUÉTIF - ÉCHARD, 713b; *España Sagrada*, XLIV, 235a; GRAHIT, 75, n° 35; RICOZZI, 157; ROURA ROCA, n° 9; COLLELL, 118, n° 34; RODRÍGUEZ, 255, n° 9; ROBLES, 157-158, n° 9; PERARNAU, n° 15; KAEPPELI, 162, n° 3071.

Caixa d'escriptura: 260 x 205, a 2 columnes. Mise en page 8 + 95 + 9 + 95 + 25 x 12 + 260 + 30. Ratllat amb mina de plom, 44-46 línies. Lletra semibastarda del XIV d'una mateixa mà. Reclam al f. LXIII. Inicials en vermell. Rúbriques per als títols de les obres, incipits i explícits de les lletres dedicatòries i dels pròlegs. Majúscules amb tocs vermells. Calderons. Correccions marginals i notes que semblen del mateix copista: no n'hi ha d'Eimeric en aquesta part.

Altres exemplars: París, Bibliothèque Nationale, ms. lat. 3171, f. 50r-58r.

7. Nicolau EIMERIC / *Contra prefigentes certum terminum fini mundi*

F. LXVIIvb, *Inc.* de la lletra dedicatòria: «Illustrissimo ac magnifico domino meo domino Iohanni comiti Empuriarum domino meo singularissimo tam preclaro, ffrater Nicholaus Eymerici ordinis predicatorum vestre celsitudini tam deuotus, sacre theologie indignus professor, prauitatis heretice inquisitor atque eiusdem celsitudinis deuotus orator debitam omnimodam reuerenciam possibilem et honorem. O altitudo diuiciarum sciencie et sapiencie Dei...»

F. LXVIIIra, *Inc.* del tractat: «Ut presentis tractatus materia congruentius peragatur et euidentius ueritas habeatur, viginti questiones principaliter dissoluantur. Prima questio est: Mundus si sui esse principium habuit uel ab eterno fuit...». F. LXXXIIva, *Exp.*: «...ut hactenus et frequencius facere consuevit. Ad laudem honorem claritatem benedictionem nominis Domini Ihesu Christi. Explicit tractatus contra prefigentes certum terminum fini mundi editus per fratrem Nicholaum Eymerici, ordinis predicatorum, Aragonie inquisitorem heretice prauitatis conflatus, Auinione inceptus et finatus Anno ab incarnatione Domini M^o CCC^o XCV^o, XXV martii, Pontificatus sanctissimi domini nostri pape Benedicti tercii decimi anno secundo, relegacionis vero solempnis eiusdem inquisitoris cum Iohanne filio Zebedei pro fidei defentione et heresum Raymundi Lul extirpatione, quorundam lulistarum hereticorum vehemencia et impulsu anno tercio. Explicit».

Caixa d'escriptura: igual que abans. Lletra semibastarda, igual que l'anterior.

Correccions del copista o d'una altra mà: f. LXXIIIrb; correccions d'Eimeric: f. LXVIIrb.

Catàlegs: DIAGO, f. 51b; QUÉTIF - ÉCHARD, 712a; *España Sagrada*, XLIV, 235a; GRAHIT, 70, n° 25; RICOZZI, 157; ROURA n° 4; COLLELL, 118, n° 24; RODRÍGUEZ, 255, n° 4; ROBLES, 155, n° 4; PERARNAU, n° 7; KAEPEL, 160, n° 3065.

Altres exemplars: París, Bibliothèque Nationale, ms. lat. 3171, f. 58-75; Madrid, Biblioteca Nacional, ms. 6213, f. 217-242.

8. Nicolau EIMERIC / *Contra astrologos imperitos atque contra nigromanticos de occultis perperam iudicantes*

F. LXXXVra, *Inc.* de la lletra dedicatòria: «Sacre theologie egregio professori, magne honestatis viro, patri fratri Thome Ulzine minorum ordinis tam preclari, serenissimi principis domini regis Aragonum confessori frater Nicholaus Eymerici eiusdem facultatis indignus professor, predicatorum

ordinis cultor, prauitatis heretice expugnator et veritatis catholice defensor, salutem in domino et de occultis iudicantes perperam deprauare. Consideranti mihi eloquia Domini, eloquia casta...»

F. LXXXVrb, *Inc.* del pròleg: «Numquid nosti ordinem celi et pones rationem eius in terra? Iob XXX^oVIII^o. Difficile extimamus que in terris sunt et que in prospectu sunt inuenimus cum labore. Que autem in celis sunt quis inuestigabit?, inquit Ecclesiasticus».

F. LXXXVva, *Inc.* del tractat: «Circa istam materiam que uenatur, ut ueritas facilius et congruencius habeatur, sequentes XII articuli dissoluantur. Primus articulus est: Celi cuius sunt substancie et nature...». F. XCVIIva, *Exp.*: «Explicit tractatus contra astrologos inperitos atque contra nigromanticos et ceteros magos seu mathematicos de occultis perperam iudicantes. Editus per fratrem Nicholaum Eymerici ordinis predicatorum, in Aragonia inquisitorem heretice prauitatis, inceptus et terminatus Auinione Anno Domini M^oCCC^o XCV, Pontificatus sanctissimi domini nostri pape Benedicti tercii decimi anno secundo, relegacionis vero eiusdem inquisitoris cum Iohanne filio Zebedei anno secundo mense X^o».

(Mà d'Eimeric?): «Correctus est».

Catàlegs: DIAGO, f. 51c; QUÉTIF - ÉCHARD, 712b - 713a; *España Sagrada*, XLIV, 235a; GRAHIT, 72-73, n° 30; ROURA, n° 7; COLLELL, 118, n° 29; RODRÍGUEZ, 255, n° 7; RICOZZI, 157; ROBLES, 157 n° 7; PERARNAU, n° 13; KAEPPELI, 161, n° 3069.

Altres exemplars: París, Bibliothèque Nationale, ms. lat. 3171, f. 75-89.

9. Nicolau EIMERIC / *Elucidarius Elucidarii*

F. XCVIIva, *Inc.* de la lletra dedicatòria: «Incipit epistola in librum qui Elucidarius Elucidarii apellatur, quem compilauit frater Nicholaus Eymerici, ordinis fratrum predicatorum, sacre theologie magister et inquisitor heretice prauitatis. Reuerendissimis in Christo patribus et dominis dominis diuina prouidencia Archiepiscopo terraconensi eiusque suffraganeis vniuersis ffrater Nicholaus Eymerici ordinis fratrum predicatorum, sacre theologie magister indignus atque inquisitor in Aragonia heretice prauitatis, pro defencione fidei atque execucione officii sui sacre inquisicionis tubarum clangoribus bucisque crepantibus exilio relegatus, seipsum com omnimoda debita reuerencia et honore. Ad vestram reuerendissimorum patrum noticiam tenore deduco harum mearum presencium litterarum...».

F. XCVIIIra, *Inc.* del tractat: «In prima parte Elucidarii elucidandi continentur articuli XII. Primus articulus est talis: Discipulus: Vbi habitat Deus? Magister: Quamuis vbique potencialiter, tamen in intellectuali celo substantialiter...». F. CIIIIvb, *Exp.*: «... Hii XXX^a articuli sunt elucidati ex quorum elucidatione predicti alii poterunt breuiter elucidari. Explicit Elucidarius

Elucidarii, editus a fratre Nicholao Eymerici ordinis fratrum predicatorum, inquisitore heretice prauitatis, compilatus in ciuitate Sedis Urgelli Anno Domini M^o CCC^o XCIII^o sue pro fide relegacionis mense sexto.»

(Rúbrica, d'altra mà:) «Explicit Elucidarius Elucidarii, editus a fratre Nicholao Eymerici ordinis ffratrum predicatorum, inquisitore heretice prauitatis. Compilatus in Sede Urgelli. Anno Domini M^o CCC.XCIII^o sue pro fide relegacionis mense sexto.»

Edició: Yves LEFÈVRE, *L'«Elucidarium» et les lucidaires*, Paris, Brocard Éditeur 1954, 481-521

Catàlegs: DIAGO, f. 51b; QUÉTIF - ÉCHARD, 711b-712a; *España Sagrada*, XLIV, 234b; GRAHIT, 69-70, n° 23; RICOZZI, 157; ROURA, n° 3; COLLELL, 118, n° 22; RODRÍGUEZ, 255, n° 3; ROBLES, 154-155, n° 3; PERARNAU, n° 16; KAEPPELI, 160, n° 3064.

Caixa d'escriptura, com abans. Lletre semibastarda de la mateixa mà que ha començat a escriure a partir del *Contra alchimistas*.

Altres exemplars: París, Bibliothèque Nationale, ms. lat. 3171, f. 89-98; Biblioteca Apostolica Vaticana, Vat. lat. 1041, II, f. 264-299.

10. Nicolau EIMERIC / *Contra haereticaliter asserentes beatum Iohannem euangelistam fuisse Virginis Mariae filium naturalem et falsa quaedam alia de eodem*

F. CVIIra, Inc.: «Reuerendo in Christo patri fratri Bonito ordinis fratrum predicatorum, sacre theologie egregio professori atque in regno Francie inquisitori heretice prauitatis, Carcassone communitur residenti, ffrater Nicholaus Eymerici eiusdem ordinis et antedictae facultatis, in regno Aragonie coinquisitor, socius et amicus, salutem in Domino et feruenti spiritu prauitatem hereticam extirpare. Reuerende pater domine inquisitor: Vos mihi inquisitori Aragonie antelato manualiter tradidistis quemdam cedula duos articulos continentem...». F. CIXra, Exp.: «... Cui in his et omnibus aliis dictis alias et dicendis me submitto deuoto animo meo toto in proprio ingeniolo vt in baculo arundineo non confidens. Explicit responsio facta per me fratrem Nicholaum Eymerici, magistrum in theologia et inquisitorem Aragonie heretice prauitatis, Auinione, pontificatus sanctissimi domini nostri pape Benedicti decimi tertii anno primo, relegacionis vero mee pro fidei defentione cum Iohanne filio Zebedei anno secundo mense nono. Deo gracias.»

(Rúbrica:) «Pffinito libro sit laus gloria Christo»

Catàlegs: DIAGO, f. 51b; QUÉTIF - ÉCHARD, 712b; *España Sagrada*, XLIV, 234b; GRAHIT, 72, n° 28; RICOZZI, 157; ROURA ROCA, n° 5; COLLELL, 118, n° 28; RODRÍGUEZ, 255, n° 5; ROBLES, 156, n° 5; PERARNAU, n° 8; KAEPPELI, 160, n° 3066.

Caixa d'escriptura com l'anterior. Lletre semibastarda d'una altra mà que no compareix més en aquest ms. Correccions d'Eimeric: f.

LXXXVrb, LXXXVIva, XCIRb, XCIIva, XCVIRb; correccions d'una altra mà: f. CIIv.

Altre exemplar: París, Bibliothèque Nationale, ms. lat., 3171, f. 98-101.

11. Nicolau EIMERIC / *De admiranda sanctificatione Dei et hominis Genitricis*

F. CIXva, *Inc.* de la lletra dedicatòria: «Serenissimo atque illustrissimo principi domino meo domino regi Aragonie perexcelso ffrater Nicholaus Eymerici ordinis predicatorum, sacre theologie magister indignus et inquisitor Aragonie heretice prauitatis, vestre celsitudinis naturalis quia utique gerundensis, ab eadem regia magestate cum Iohanne filio Zebedei pro defensione fidei orthodoxe iam fere per triennium sollempniter relegatus, subieccionem debitam et honorem. Vidit Deus cuncta que fecerat et erant valde bona, eximio prophetarum Moysse atestante».

F. CXrb, *Inc.* del pròleg: «Rex Salomon fecit sibi tronum de ebore grandem et uestiuit eum auro fuluo nimis. Non fuit factum simile opus in uniuersis regnis. Hec verba III Reg. X scripta iuxta Apostoli sententiam per allegoriam sunt dicta».

F. CXIra, *Inc.* del tractat: «Verum ut de ista admiranda sanctificatione congruencius peragatur et ad eandem euidentius pertingatur, questiones decem pertractentur ordine quo sequitur: Prima, an Dei genitrix uirgo fuerit sanctificata de certo absque dubio...». F. CXXIIva, *Exp.*: «...ad laudem gloriam et honorem uestri semper et presertim uestri unigeniti Domini Ihesu Christi. Amen. Explicit tractatus de admiranda sanctificatione Dei et hominis genitricis conflatus, per fratrem Nicholaum Eymerici ordinis predicatorum Aragonie inquisitorem editus, Auinione inceptus et terminatus Anno Domini M^o CCC^o nonagesimo sexto, pontificatus sanctissimi domini nostri pape Benedicti tercii decimi anno secundo, relegacionis uero eiusdem inquisitoris pro fidei defensione cum Iohanne filio Zebedei anno tercio».

(Rúbrica:) «Ffinito libro sit laus gloria Christo».

Catàlegs: DIAGO, *o. c.*, f. 51c; QUÉTIF - ÉCHARD, *o. c.*, I, 713a; *España Sagrada*, XLIV, 235a; GRAHIT, 73, n° 31; RICOZZI, 159; ROURA, n° 27; COLLELL, 118, n° 30; RODRÍGUEZ, 256, n° 23; ROBLES, 164, n° 28; PERARNAU, n° 11; KAEPPELI, 161, n° 3068.

Caixa d'escriptura: 250 x 180-190, a 2 columnes, 43-41 línies. Mise en page: 10 + 95 + 10 + 90 + 35 x 25 + 235 + 50. Ratllat a punta seca. Lletra semigòtica textual tirant a rodona d'una mateixa mà no representada en cap més secció del ms. Rastres de numeració de quadern als f. CXIr i CXXr. Inicials en vermell. Rúbriques per als títols de l'obra, incipits i explicits de la lletra dedicatòria, del pròleg i del tractat. Majúscules amb tocs de vermell. Calderons. A partir del f. CXv, lletres caudades al final de les dues columnes.

Correccions eimericianes: f. CXrb i vb, CXVvb, CXVIIIra. Altres correccions i notes: f. CXIIra, CXIIIrb i vb, CXIXrb.

Altres exemplar: París, Bibliothèque Nationale, ms. lat. 3171, f. 101-114.

12. Nicolau EIMERIC / *Incantatio studii Ilerdensis super viginti articulis per quendam Antonium Riera studentem valentinum inibi seminatis*

F. CXXIIIra, *Inc.* de l'endrega als universitaris lleidatans: «Honorabilibus dominis multum prouidis et discretis utriusque iuris canonici et ciuilibus...»

F. CXXIIIva, *Inc.* del tractat: «Articuli autem Ilerde per dictum Anthonium Riera seminati, ut defertur, sunt viginti isti specialiter qui secuntur...». F. CXXXrb-CXXXva, *Exp.*: «...qua de causa tolerat meretricium et publicas meretrices, ut Augustinus dicit. Deo gracias. Explicit tractatus Incantatio vniuersitatis studii ilerdensis intitulatus, per me // ffratrem Nicholaum Eymerici ordinis predicatorum Aragonie inquisitorem heretice prauitatis conflatus, Auinione iniciatus et consumatus Anno Domini Millesimo Trecentesimo Nonagesimo Sexto, de mense Aprilis, pontificatus sanctissimi domini nostri Benedicti pape XIII anno secundo, relegacionis vero mee anno tercio mense tercio».

(Rúbrica:) «Ffinito libro sit laus gloria Christo».

Catàlegs: DIAGO, f. 51a; QUÉTIF - ÉCHARD, 713 a-b; *España Sagrada*, XLIV, 235a; GRAHIT, 74, n° 33; RICOZZI, 159; ROURA ROCA, n° 20; COLLELL, 118, n° 32; RODRÍGUEZ, 256, n° 14; ROBLES, 162, n° 21; PERARNAU, n° 23; KAEPELI, 164, n° 3083.

Caixa d'escriptura: 230-235 x 180-185, a 2 columnes d'unes 40 línies. Misa en page: 15 + 80 + 15 + 85 + 35 x 25 + 235 + 50. Ratllat a punta seca. Lletra semigòtica de traç gruixut, diferent de l'anterior, d'una sola mà. Rúbriques al començament, als marges i al final de l'obra. Capital ornada. Inicis de paràgraf en vermell. Majúscules amb tocs de vermell. Calderons. La butlla antilul·liana de Gregori XI escrita amb lletra atapeïda, segurament perquè el copista va deixar poc espai per a inserir-la. Correccions del copista: f. CXXVra i CXXXrb. No hi ha revisió d'Eimeric.

Edició: J. de PUIG I OLIVER, *La «Incantatio Studii Ilerdensis» de Nicolau Eimeric, O. P. Edició i estudi*, dins «ATCA», 15 (1996), 7 - 108.

Altres exemplar: París, Bibliothèque Nationale, ms. lat. 3171, f. 114-121.

4/f

Composició material del conjunt sisè:

Folis CXXXIII-[CXLI], que comprèn el plec nº 16 i el bifoli del final del volum, i conté *Declaratio articulorum XXII magistri Sententiarum in quibus a magistris omnibus non tenetur*.

1/16) Un plec de 4 x 2, f. CXXXIII-[CXL], amb reclam

2/17) Un bifoli, f. [CXLI]-[CXLI]

Contingut literari:

13. Nicolau EIMERIC / *Declaratio articulorum XXII magistri Sententiarum in quibus articulis a magistris omnibus non tenetur*.

F. CXXXIIIra, *Inc.* de la lletra dedicatòria: «Magne religionis et scientie insignito, dilecto in Christo ffratri Marcho de Vilalba ordinis sancti Benedicti monasterii Riupulli et iuris canonici professori, in sacra theologia in romana curia sedulius desudanti, ffrater Nicholaus Eymerici ordinis ffratrum predicatorum conuentus Gerunde, sacre theologie magister indignus atque inquisitor heretice prauitatis in Aragonia a sancta sede apostolica specialiter delegatus, salutem in Domino et sacrarum intelligencie scripturarum incrementum. Declaracio sermonum tuorum illuminat et intellectum dat paruulis, Dauid propheta in suo psalterio decacordo».

F. CXXXIIIvb, *Inc.* del tractat: «Cupiens istius libri sententiarum ab articulis qui tenentur ab (*sic*) articulos qui non tenentur communiter segregare, rationibus quibus non tenentur et declarare atque in aliquibus si possent comode sustineri atemptare...». F. CXLIrb - va, *Exp.*: «Hec sunt pater carissime doctorque amantissime, que ad vestre caritatis petitionem super articulis XXII magistri Sententiarum in quibus non tenetur ab omnibus pertractaui, que vestre paternitati ofero deuoto animo meo toto quatenus eadem paternitas legat et eligat ut sibi melius videbitur peragendum tantum modo ut ueritas elucescat ad Dei qui summa et prima ueritas est laudem, gloriam et honorem. Amen».

«Explicit declaracio articulorum XXII magistri Sententiarum in quibus articulis a magistris omnibus non tenetur, que declaracio fuit incepta Gerunde prima octobris et terminata ibidem ultima nouembris per me fratrem Nicholaum Eymerici // ordinis predicatorum, sacre theologie magistrum et inquisitorem Aragonie heretice prauitatis, Anno ab incarnatione Domini M CCC nonagesimo septimo, pontificatus sanctissimi domini nostri pape Benedicti terciidecimi anno quarto».

F. CXLIva (taula): «Hii infra subscripti XXII articuli, de quibus agitur in tractatu presenti sunt magistri Sententiarum in quibus ab omnibus non tenetur. Primus articulus est...» F. CXLI vb: «Vicesimus secundus articulus, quod qui cogatur ab ecclesia potest cognoscere secundam uxorem vivente prima, fo. Et hii vndecim articuli sunt in quarto sententiarum. Hii viginti duo articuli magistri sententiarum sunt in presenti tractatu deducti, an sint ueri uel falsi seu aliquiditer sustinendi».

Catàlegs: DIAGO, f. 51d; QUÉTIF - ÉCHARD, 713b; *España Sagrada*, XLIV, 235a; GRAHIT, 75 n° 38; RICOZZI, 160; ROURA, n° 32; COLLELL, 118, n° 37; ROBLES, 167, n° 36; PERARNAU, n° 17; KAEPPEL, 158, n° 3060.

Caixa d'escriptura: 180 x 240, a 2 columnes, de 46-49 línies. Mise en page: 13 + 80 + 9 + 82 + 30 x 24 + 240 + 30. Ratllat a la mina de plom. Reclam al f. [CXLv]. Lletre semibastarda de principis del XV. Inicials blaves i vermelles alternant-se. Calderons blaus i vermells també alternats. En el cantó carn dels folis la lletra és molt esvaïda. No hi ha correccions.

Altres exemplars: París, Bibliothèque Nationale, ms. lat. 3171, f. 121-135.

IV. Conclusió

1. Bon estat de conservació, llevat del foli de guarda I final que s'ha descosit. Datable de finals del segle XIV, no anterior a 1397. Origen possiblement català i gironí. Propietaris: Casa comtal d'Aguiar.

Contraguarda I^a: Ex libris: «Libros del conde de la Cortina». [Escut] «Procedencia: Donado por la | Excma. Sra. Dña. Candelaria de Alvear y G. de la Cortina | Condesa Viuda de Aguiar | Signatura 1941».

Foli de guarda 2r: Ex libris: «Andrés | Parlade | Heredia | Conde de Aguiar».

5. *Sevilla, Biblioteca Capitular y Colombina, ms. 141 - 23 - 15.*

I. Enquadernació

1. Cobertes:

a) Mides de superfície i gruix: 240 x 320 x 70.

b) Material: Ànima de cartó, coberta de pell de color de castanya (fosc) gofrada. Contraguardes amb paper d'aigues, idèntiques a les dels altres mss. anteriors.

c) Indicacions escrites: com els anteriors

d) Elements decoratius: Rectangles majors i menors, com en el ms. anterior, entre els quals hi ha una cenefa que combina un entrelligat de cinta i rombes amb decoració floral. El rectangle interior té flors als angles interns, és buit del mig.

2. Llom:

a) Enquadernat amb la mateixa pell que les cobertes, conté quatre nervis interiors i sis teixells exteriors.

b) Teixells: Pell gofrada: Al primer, tercer, quart i sisè, rectangle amb decoració de ferros als angles i al mig. Segon teixell, amb lletra daurada

gòtica: «Nicholai Eymerici» / (romana:) «Opuscula» / (gòtica:) «Philosophica». Cinquè teixell, amb lletra daurada: «M. S. / 1389». Sisè teixell: etiqueta amb la signatura actual escrita amb tinta: «141 / 23 / 15».

3. Altres elements:

a) Dos folis de guarda de paper al principi i al final del volum, com als anteriors.

b) Dos tancadors de ferro, clavats amb cinc puntes, i gafets.

c) Contraguardes com en l'anterior

4. Conclusió:

L'enquadernació és moderna, de finals del s. XIX o principis del XX.

II. Cos del volum

Manuscrit homogeni, de pergamí, amb algun ull, algun tall i algun cosit; II + [241] + II; de 220 x 310 x 55 mm, amb els següents plecs:

1) 1 plec de 4 x 2, folis [1]-[8], amb reclam encerclat: ,qui fit'

2) 1 plec de 4 x 2, folis [9]-[16], amb reclam encerclat: ,quod patet'

3) 1 plec de 4 x 2, folis [17]-[24], amb reclam sense encerclar, de la mà d'Eimeric: ,incipit tractatus de principiis'

4) 1 plec de 4 x 2, folis [25]-[32], amb reclam sense encerclar, de la mà d'Eimeric: ,incipiunt questiones super librum phisicorum'

5) 1 plec de 6 x 2, folis [33]-[44], amb reclam encerclat: ,in particulari aliquo'

6) 1 plec de 6 x 2, folis [45]-[56], amb reclam encerclat: ,non immutat'

7) 1 plec de 6 x 2, folis [57]-[68], amb reclam encerclat: ,amplius'

8) 1 plec de 6 x 2, folis [69]-[80], amb reclam encerclat: ,nomine.

Quatenus'

9) 1 plec de 6/4 + 2 talons, folis [81]-[90], sense reclam

10) 1 plec de 4 x 2, folis [91]-[98], amb reclam encerclat: ,dominum'

11) 1 plec de 4 x 2, folis [99]-[106], amb reclam encerclat: ,credere'

12) 1 plec de 4 x 2, folis [107]-[114], amb reclam sense encerclar, de la mà d'Eimeric: ,quibusdam'

13) 1 plec de 4 x 2, folis [115]-[122], amb reclam encerclat: ,suspicionis'

14) 1 plec de 4 x 2, folis [123]-[130], amb reclam encerclat: ,demones'

15) 1 plec de 4 x 2, folis [131]-[138], amb reclam encerclat: ,et nondum'

16) 1 plec de 4 x 2, folis [139]-[146], amb reclam sense encerclar: ,tractatus de scismate Sacro sancte romane'

17) 1 plec de 4 x 2, folis [147]-[154], amb reclam mig encerclat, de la mà d'Eimeric: ,non consenserunt'

18) 1 plec de 4 x 2, folis [155]-[162], amb reclam mig encerclat, de la mà d'Eimeric: ,et Saulem'

- 19) 1 plec de 4 x 2, folis [163]-[170], amb reclam mig encerclat, de la mà d'Eimeric: ,unum'
- 20) 1 plec de 3 x 2, folis [171]-[176], amb reclam sense encerclar, de la mà d'Eimeric: ,tractatus de duabus naturis in Christo'
- 21) 1 plec de 3 x 2, folis [177]-[182], amb reclam encerclat: ,octauo'
- 22) 1 plec de 3 x 2, folis [183]-[188], amb reclam sense encerclar: ,antecedens probatur'
- 23) 1 plec de 3 x 2 [189]-[194], amb reclam encerclat: ,quod nos christiani'
- 24) 1 plec de 3 x 2, folis [195]-[200], amb reclam mig encerclat: ,res de bap-'
- 25) 1 plec de 3 x 2, folis [201]-[206], amb reclam encerclat: ,nobis Deus'
- 26) 1 plec de 3 x 2, folis [207]-[212], amb reclam encerclat: ,et bonitatem'
- Entre aquest plec i el següent hi ha un taló intercalat, que és la resta del foli que falta al plec coix número 28
- 27) 1 plec de 3 x 2, folis [213]-[218], amb reclam encerclat: ,Tricesimus articulus'
- 28) 1 plec coix de 5/6, folis [219]-[229], amb reclam encerclat: ,discipulus'
- 29) 1 plec de 5 x 2, folis [230]-[239], sense reclam
- 30) 1 bifoli, folis [240]-[241]

No hi ha rastre de foliació. Però en el foli 34rb hi ha un ,2', que podria ser d'una foliació precedent, si ja no és que es tracta d'una antiga numeració de plec. Tampoc no hi ha rastre de numeració de plects.

En els tres primers plects, folis 1-24, s'observen al marge dret de cada foli els típics forats per a orientar el sistema de ratllat. La coincidència dels forats amb el ratllat es comprova egrègiament en el foli 24v, on el ratllat és buit de text. És molt probable que els forats hagin estat executats amb un punxó, perquè fins i tot en la hipòtesi que hom hagués emprat un patró, la sinuositat de la línia dels forats indica que cada un fou incís en operació separada. Examinada la intensitat de la incisió full per full, hom s'adona que el punxó fou aplicat directament al cantell del quadern i no a cada foli o bifoli per separat. Hi ha traces de forats als plects 10 i 15.

Ratllat a la mina de plom i a voltes amb tinta.

III. Contingut literari

1. Folis 1-24: Nicolau EIMERIC / *Brevis summa logicae*

F. 1r, rúbrica de mà d'Eimeric: «Incipit brevis summa logice compilata per fratrem Nicholaum Eymerici sacre theologie magistrum ordinis ffratrum predicatorum Conuentus Gerundensis».

1ra, *Inc.* del pròleg: «Animaduertens hinc logice codicum prolixitatem memorieque hominum labilitatem nonnullis parere materiam ignorandi, oculo aduertens et illinc studencium ignauiam librorumue inopiam...» *Exp.* del pròleg: «...nec illam nisi in aliquibus et paucis locis exemplis continet declaratam. De prima ergo huius operis parte primitus est descendendum». (Rúbrica:) «Explicit prologus».

1ra, *Inc.* del tractat (rúbrica:) «Incipit tractatus. (Rúbrica de mà d'Eimeric:) Incipit de incomplexis. Secundum doctrinam Aristotelis et sententiam in Posteriorum prologo doctoris illustrissimi sancti Thome partes logice rationis actibus correspondent...». F. 24ra, *Exp.*: «...Et per consequens breuis summa tocius scientie logicalis. Amen (?). Explicit logice breuis summa et vtilis compilata per fratrem Nicholaum Eymerici ordinis fratrum predicatorum sacre theologie magistrum nacione cathalanum. Qui eam compilauit dum adhuc iuuenis ipse esset» (Rúbrica de la mà d'Eimeric:) «anno domini M^o CCC^o Quinquagesimo».

Catàlegs: DIAGO, f. 46c; QUÉTIF-ÉCHARD, 710a; *España Sagrada*, XLIV, 234b; GRAHIT, 65, n° 3; RICOZZI, 159; ROURA, n° 30; COLLELL, 117, n° 3; ROBLES, 166, n° 34; PERARNAU, n° 42; KAEPPELI, 157, n° 3053.

Editada per Pere Posa a Barcelona el 1498, exemplar a la Biblioteca de Cambridge.⁷

Caixa d'escriptura: Dues columnes. Mise en page: 40 + 75 + 7 + 75 + 35 x 35 + 215 + 60. Ratllat a la mina de plom. Nombre de línies: 44. Tipus de lletra: semibastarda del segle XIV, de mans diverses: 1) f. 1r-4r; 2) 4r-11r; 3) 11r-17r; 4) 17r-24r, amb reclams horitzontals. Rúbriques de mà d'Eimeric entre paràgrafs i marginals. Folis sense numerar. Capital i majúscules blaves i vermelles amb filigrana. Calderons vermells, lletres i números amb tocs de vermell. Hi ha correccions marginals del mateix copista, signes de nota d'Eimeric i anotacions marginals, un cop àdhuc entre columnes, d'una mà posterior que escriu en llatí amb lletra del segle XVII. Al final del tractat, immediatament després de la rúbrica que el tanca, una mà del XVI o del XVII ha escrit en grec: 'telooos'.

Altre exemplar: París, Bibliothèque Nationale, ms. lat. 6774, f. 3-101v.

2. Folis 25-32: Nicolau EIMERIC / *Tractatus de principiis naturae*

F. 25ra, *Inc.* del pròleg (rúbrica de la mà d'Eimeric): «Incipit tractatus de principiis nature compilatus per fratrem Nicholaum Eymerici ordinis fratrum predicatorum sacre theologie magistrum. Incipit prologus. Euidenter elucescit inter principium et principiata differentiam et ordinem

7. Cf. *Gesamtkatalog der Wiegendrucke*, Band VIII, Stuttgart- Berlín 1978, n° 9544, cols. 187-188; Stephen GASELEE, *An unrecorded spanish Incunable*, dins «Transactions of the Bibliographical Society» (London 1923), 304-306.

contemplati quod qualis extat proportio cursus ad brauium, motus ad stadium, stipitis ad arborem, seminis ad segetem, in naturalibus talis est comparacio principiorum ad principiata, primorum ad ultima...». *Exp.* del pròleg: «...Quinto et ultimo, in quolibet libro filosofie naturalis de quo determinatur generaliter concludetur». (Rúbrica de la mà d'Eimeric:) «Explicit prologus. Incipit tractatus in quo sunt quinque articuli principales».

F. 25rb, *Inc.* del tractat (rúbrica de la mà d'Eimeric): «Articulus primus est Quid principii nomine importetur. Quantum ad primum animaduendum quod hec tria, principium, elementum et causa ita sunt ad inuicem ordinata, quod principium est in plus quam causa et causa in plus quam elementum et elementum in minus quam causa et principium...». F. 32vb, *Exp.*: «...In libro celi et mundi de ente mobili ad locum, quia de motu elementorum et sp[h]erarum. Et si qui alii libri naturales sunt eorum subiectum per dicta potest faciliter intuenti (!). Et hoc quoad quintum articulum principalem. (Rúbrica de la mà d'Eimeric:) Explicit tractatus de principiis nature fratris Nicholai Eymerici» (altra mà, tinta marron:) «ordinis fratrum predicatorum conuentus Gerunde natione cathalanum».

Catàlegs: DIAGO, f. 46c; QUÉTIF-ÉCHARD, 710a; GRAHIT, 65; n° 4; RICOZZI, 159; ROURA, n° 30; COLLELL, 117, n° 4; ROBLES, 166, n° 34; PERARNAU, n° 42; KAEPPELI, 157, n° 3053.

Caixa d'escriptura: dues columnes. Mise en page: 22 + 70 + 12 + 70 + 40 x 40 + 210 + 60. Ratllat a la mina de plom. Nombre de ratlles: 40-44. Lletre semibastarda amb trets cursius del segle XIV de traç desigual: f. 25r-25va línia 10; f. 26va-27rb; f. 28va-29r; f. 30va línia 36-32vb. Una segona mà, que escriu amb lletra gòtica més cal·ligràfica, amb influències de la semibastarda, és detectable als ff. 25va línia 12-26r; f. 27v-28r; f. 29v-30va línia 35. Reclams horitzontals. Rúbriques inicials, finals, entre paràgrafs i una de marginal de la mà d'Eimeric. Lletres majúscules a l'inici de paràgraf sense ornamentació. Calderons, lletres i números amb tocs de vermell. Dos dits senyaladors. Poques correccions marginals de la mà del mateix copista. Alguna nota marginal que fa referència al contingut. Al principi i al marge inferior dret, anotació d'una mà del XVI-XVII.

Altre exemplar: París, Bibliothèque Nationale, ms. lat. 6774, f. 102r-139v.

3. Folis 33-90: Nicolau EIMERIC / *Quaestiones super primum librum Physicorum*.

F. 33ra, *Inc.* del pròleg (rúbrica de la mà d'Eimeric): «Incipiunt questiones super librum physicorum compilate per fratrem Nicholaum Eymerici sacre theologie magistrum ordinis fratrum predicatorum Conuentus Gerundensis. Incipit prologus. Religiosissimis proprie in Christi uisceribus predilectis patribus fratribus Arnaldo de Fredaria magistro naturarum nec non et aliis

caris sociis predicatorum ordinis vestras scholas frequentantibus vniuersis ffrater Nicholaus Eymerici in eodem ineptus lector ordine et professor, Salutem sanctitate irrefragabilem et per naturalis philosophie continuum incrementum ad summe et uere theologie omnium scientiarum obtatum delectabile brauium presenti indagine peruenire. Considerans hinc Rachelis amplexus suauitatem...». F. 33rb, *Exp.* del pròleg: «... Qui mundum mouens non mouetur, locum tenens non tenetur, tempus mutans non mutatur, a Patre inquam essentialiter genitus, a matre temporaliter alitus, in seculorum secula benedictus». (Rúbrica de la mà d'Eimeric:) «Explicit prologus».

F. 33va, *Inc.* del tractat: «In toto codice phisicorum agitur de principiis et passionibus naturalis seu mobilis. Qui liber in VIII° ab Aristotele est distinctus. In primo agitur de principiis intrinsecis mobilis, videlicet de materia et forma...». F. 90vb, *Exp.*: «... Ad quintamdecimam, que uere est sophistica, soluendam, quod cicero est seruus quia obuiat virgilio seruo. Et cum contra arguitur: Virgilius generaliter obuiat seruo, ergo Virgilius est liber, dicendum quod uerum est. Et quando vltra arguitur: Tamen cicero obuiat libero, ergo est liber, dicendum quod non obuiat libero, quia quando obuiat virgilio virgilius adhuc est seruus. Sed postquam obuiauit cicero-nem efficitur ipse liber». (Rúbrica de la mà d'Eimeric:) «Expliciunt questiones super primum phisicorum» (altra tinta, mateixa mà de l'inquisidor:) «compilete a magistro Nicholao Eymerici».

Catàlegs: DIAGO, f. 46c; QUÉTIF-ÉCHARD, 710a; *España Sagrada*, XLIV, 234b; GRAHIT, 65, n° 4; COLLELL, 117, n° 5.

Caixa d'escriptura: dues columnes. Mise en page: 25 + 70 + 10 + 70 + 46 x 30 + 212 + 67. Ratllat a la mina de plom. Nombre de ratlles: 50. Lletra gòtica textual corrent, de traç molt espès, d'una sola mà. Reclams horitzontals. Lletres inicials del tractat i inicials de paràgraf amb filigrana, calderons blaus i vermells, algun dit assenyalador. Correccions marginals del copista i anotacions marginals referents al contingut. El text ha estat anotat almenys per dos lectors: un que escriu amb lletra de tipus humanístic i un altre que escriu amb lletra cursiva del XVI-XVII. Les notes marginals d'aquest darrer han estat raspades de gairebé tot el manuscrit, llevat del darrer plec, on només en fou raspada una.

4. Folis 91-146: Nicolau EIMERIC / *Tractatus contra daemonum invocatores. Tractatus de suspitioe levi, uehementi et violenta.*

F. 91ra, *Inc.*: «Apprehende arma et scutum et exsurge in adiutorium michi. Effunde frameam et concludere aduersos eos qui persecuntur me, Ps. XXXIII°. Verbum assumptum propheticum dauiticum potest congrue ad presens propositum tripliciter (!) adaptari...». F. 146ra, *Exp.*: «... reforma peccatores quatinus efficiamur omnes tui gratia confouente tui et solius vnus Dei ueri adoratores, solum Deum et vnicum gloria et honore collau-

dantes et cum Apostolo concinentes: Regi seculorum immortalis, invisibili, soli Deo honor et gloria in secula seculorum. Amen». (De mà d'Eimeric:) «Explicit tractatus contra demonum inuocatores, editus a magistro Nicholao Eymerici».

Catàlegs: DIAGO, f. 48b; QUÉTIF-ÉCHARD, 710a; *España Sagrada*, XLIV, 234b; XLV, 198b; GRAHIT, 65, n° 7; RICOZZI, 157; ROURA, n° 2; COLLELL, 117, n° 7; RODRÍGUEZ, 254, n° 2; ROBLES, 153-154, n° 2; PERARNAU, n° 2; KAEPPELI, 159-160, n° 3063.

Caixa d'escriptura: 2 columnes. Mise en page: 20 + 65 + 10 + 75 x 35 + 213 + 60. Ratllat a la mina de plom. Nombre de ratlles: 41-42. Lletra cursiva librària del segle XIV d'una sola mà. Reclams horitzontals. Lletra inicial de tractat amb filigrana i inicials de paràgraf vermelles i blaves ornades. Calderons, lletres amb tocs de vermell. Correccions marginals del copista i notes marginals sobre el contingut. Anotacions de la mà d'Eimeric sobretot en els folis 127-129. Alguna nota de lector.

Altres exemplars: Brugge, Groot Seminarie, ms. 38/103; El Escorial, ms. Z, II, 12 f. 118r-203v; París, Bibliothèque Mazarine, ms. 872, f. 145r-216v; París, Bibliothèque Nationale, ms. lat. 1464, f. 100r-161r; ms. lat. 14533, f. 85r-132v; i ms. lat. 15122, f. 228r-304v; Saint Omer, Bibl. Publ., ms. 248 bis; Sitten, Kantonsbibl. ms. S 97, f. 1r-123r; Sitten, Kapuzinerkloster, ms. W 34, f. 1r-111r; Biblioteca Apostolica Vaticana, Vat. lat. 11581, f. 71-143; Ciutat de Mallorca, Biblioteca Bartomeu March, ms. 15-III-6, f. 145r-216v

5. Folis 147-166rb: Nicolau EIMERIC / *Quaestio super scismate*

F. 147ra, *Inc.* de la lletra dedicatòria (rúbrica): «Incipit Epistola in trac[tatum] seu questionem super scismate, Editum a fratre Nicholao Eymerici, ordinis fratrum predicatorum, magistro in theologia. Sacro sancte Romane ac uniuersalis ecclesie reuerendissimorum dominorum meorum cardinalium sede uacante collegio sacro sancto, ffrater Nicholaus Eymerici...»

F. 148rb, *Inc.* del tractat: (Rúbrica:) «Incipit questio seu Tractatus. Utrum electio facta Rome de bartholomeo olim archiepiscopo barensi ad papatum fuerit canonice celebrata, sic ut ipse electus pro uero romano pontifice ab vniuersali ecclesia sit habendus. Et arguitur ad partes. Primo ad affirmatiuam...». F. 166rb, *Exp.*: «...eadem Dei ecclesia remissionem peccatorum, gratiam in presenti ac Dei in futuro gloriam pollicetur, quod nobis Deus taliter laborantibus prestare dignetur. Amen amen».

Catàlegs: QUÉTIF-ÉCHARD, 712a; *España Sagrada*, XLIV, 234b-235a; GRAHIT, 70, n° 24; RICOZZI, 158; ROURA, n° 10; COLLELL, 118, n° 23; ROBLES, 158, n° 10; PERARNAU, n° 24; KAEPPELI, 162, n° 3072.

Caixa d'escriptura: 2 columnes. Mise en page: 30 + 60 + 10 + 55 x 20 + 223 + 60. Ratllat a la mina de plom i amb tinta. Nombre de línies: 38-44. Escripura gòtica librària textual dels segles XIV-XV, d'una sola mà. Reclams horitzontals. Rúbrica a l'inici del tractat. Lletra inicial amb filigrana. Inicials de paràgraf ornades. Calderons blaus i vermells, lletres amb tocs de vermell. Correccions marginals i anotacions referents al contingut de la mà d'Eimeric, que ha revisat el text.

Altres exemplars: París, Bibliothèque Nationale, ms. lat. 1464, f. 1r-16v.

6. Folis 166rb - 174: Nicolau EIMERIC / *Sermo coram rege Castellae de presenti scismate*.

F. 166rb, *Inc.* (rúbrica): «Incipit sermo quem fecit coram rege Castellae de presenti scismate predictus frater Nicholaus Eymerici. Dico ego opera mea regi. Si considerentur scripture diuine pariter et humane, reperietur quod hec sententia extat uera. Quod quando inter magistros et peritos in aliqua...». F. 174vb, *Exp.*: «... quem dominum Clementem Deus sua magna clemencia clementer dirigat et eum faciat sancte, iuste ac prudenter et clementer regere per tempora longiora ecclesiam sanctam suam Amen».

Catàlegs: RICOZZI, 158; ROURA ROCA, n° 11; ROBLES, 158, n° 11; PERARNAU, n° 25; KAEPPELI, 162, n° 3073.

Caixa d'escriptura, mise en page, ratllat, tipus de lletra, copista i decoració com en l'anterior tractat. No s'hi observen correccions, però sí notes de mà de l'inquisidor sobre el contingut.

Altres exemplars: París, Bibliothèque Nationale, ms. lat. 1464, f. 16-22.

7. Foli 175: Nicolau EIMERIC / *Metra de predicto scismate*.

F. 175ra, *Inc.* (rúbrica): «Incipunt metra de predicto scismate compilata a predicto magistro Nicholao Eymerici ordinis predicatorum. O mirum quantum quod nunc pro lege tenetur...». F. 175va, *Exp.*: «... Atque heredem diuinam conscendere sedem». (Mà d'Eimeric:) «Expliciunt metra super scismate ordinata, per magistrum Nicholaum Eymerici compilata».

Catàlegs: RICOZZI, *o. c.*, 158; ROURA ROCA, *o. c.*, n° 20; PERARNAU, *o. c.*, n° 26; KAEPPELI, *o. c.*, III, 162, n° 3075.

Edició per J. de PUIG I OLIVER - Josep PERARNAU, *La 'Informatio brevis et metrica' de Nicolau Eimeric sobre el Cisma*, dins «Jornades sobre el Cisma d'Occident a Catalunya, les Illes i el País Valencià», I, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans 1986, 205-223.

Caixa d'escriptura i ratllat com en els dos tractats anteriors. Lletre semigòtica cal·ligràfica. Reclams horitzontals. Decoració com en els anteriors. Una sola correcció marginal de mà d'Eimeric.

Altres exemplars: París, Bibliothèque Nationale, ms. lat. 1464, f. 22r-v, i ms. lat. 11745, f. 62r.

Segueix el foli 176 buit.

8. Folis 177-190va: Nicolau EIMERIC / *Tractatus de duabus naturis in Christo*.

F. 177ra, *Inc.* (rúbrica): «Tractatus de duabus naturis in Christo et de tribus personis in Deo contra Petrum Cesplanes Rectorem de Cilla oppositum hereticaliter astruentem, editus a fratre Nicholao Eymerici. In sordibus est, sordescat adhuc, Apoc. ultimo. Dum Sampsonis uulpes querit Ciuitatem valencie perlustrando frater Nicholaus hereticorum qui loquitur inquisitor, ecce de latebris cauernarum mentis prorumpunt uulpecule intricate...». F. 190va, *Exp.*: «...vbi hec materia multum deducitur ab ecclesia. Et hec de quinta parte. Hunc presentem tractatum per me inquisitorem prefatum rude et inepte compaginatum in defensionem prefati domini cardinalis et mei iuris atque catholice ueritatis uestrorum dominorum cardinalium comissariorum in hac causa paternitatibus reuerendissimis pro allegationibus nostri iuris offero deuoto animo meo toto, quatinus eadem (*sic*) paternitates de ueritate negocii plenius informentur et securius per easdem ad sententiam procedatur. Quem tractatum submitto correccioni et emende ecclesie sacro sancte. Explicet tractatus per fratrem Nicholaum Eymerici ordinis predicatorum, Auinione inceptus et ibidem terminatus vltima die ianuarii, Anno Domino MCCC XC, Pontificatus sanctissimi domini nostri pape Clementis septimi Anno duodecimo».

Catàlegs: DIAGO, f. 49c - 50b; QUÉTIF-ÉCHARD, 711a; *España Sagrada*, XLIV, 234b; GRAHIT, 67-68, n° 18; ROURA, n° 16; COLLELL, 117, n° 18; RODRÍGUEZ, 255, n° 10; ROBLES, 158 i 161, nos. 12 i 17; PERARNAU, n° 19; KAEPPELI, 163, n° 3079.

Caixa d'escriptura: dues columnes. Mise en page: 20 + 80 + 18 + 80 x 22 + 240 + 45. Ratllat amb tinta. Número de línies: 46-48. Lletra cursiva formada del s. XIV, d'una sola mà. Reclams horitzontals. Rúbrica al començament del tractat. Set inicials de paràgraf ornades, les altres només amb tocs de color groc. Correccions del copista; correccions i notes marginals d'Eimeric. Al foli 190ra-190va una part del text ha estat tatxada.

Altre exemplar: París, Bibliothèque Nationale, ms. lat. 1464, f. 22-38 ms.

9. Folis 190vb-219vb: Nicolau EIMERIC / *Tractatus 'Expurgate vetus fermentum' pro et contra Raymundum Lull*

F. 190vb, *Inc.* de la lletra dedicatòria (rúbrica): «Tractatus expurgate vetus fermentum intitulatus, a fratre Nicholao Eymerici ordinis predicatorum, magistro in theologia et inquisitore Aragonie editus, pro et contra Raymundum Lull. Incipit epistola. Sanctissimo ac beatissimo in Christo

patri et domino, domino nostro, domino Clementi digna Dei prouidencia sacro sancte Romane ac vniuersalis ecclesie pape septimo, frater Nicholaus Eymerici, ordinis fratrum predicatorum, in sacra theologia magister indignus atque in Aragonia inquisitor heretice prauitatis, Pedum crebra ac deuota oscula beatorum. Sacre theologie doctorum et vtriusque iuris professorum sententiis ueridicis edocemur quod si et quando in dei ecclesia...». F. 191rb, *Exp.* de la dedicatòria: «...si autem nil talium, ut confido, immensas laudes summo refero creatori, bonorum omnium largitori. Cui est laus et gloria in secula seculorum amen. Explicit epistola. Tractatus primus».

Inc. (rúbrica): «Incipit prologus in libro Expurgate vetus fermentum pro et contra Raymundum Lull. Quis est iste inuoluens sententias sermonibus inperitis? Iob XXXVIII. Omnipotens sermo Dei ab inicio et ante secula a regalibus sedibus exiliens, quia ex ore altissimi...». F. 219ra, *Exp.*: «... hanc suam doctrinam habuit a diabolo et se ipso et non a Domino Ihesu Christo et vt credentes ab illa caueatis et sacre scripture doctrine adheratis et vt uitam habeatis in nomine ipsius Domini Ihesu Christi, bonorum omnium largitori. Cui sit laus et honor in secula seculorum amen. Explicit tractatus Expurgate vetus fermentum intitulatus, per fratrem Nicholaum inquisitorem hereticorum compilatus, Auinione inceptus et ibidem terminatus vltima mensis nouembris, Anno Domini M CCC LXXX IX, Pontificatus sanctissimi domini nostri pape Clementis septimi Anno duodecimo».

F. 219va, Taula: «In isto tractatu sunt quinque partes. Prima est de fidei articulis et in ista sunt XX 8 articuli ... Summa sunt in isto tractatu articuli centum, hereses CXXXV, errores XXX VIII, falsitates et veritates L».

«Iste tractatus fuit per predictum inquisitorem domino pape Clementi septimo antedicto in consistorio publico presentatus et ibidem per dictum dominum papam domino cardinali Sancti angeli est commisum quod illum diligenter examinaret et eidem refferet (!), qui dicto trac-[f. 219vb]-tatu diligenter examinato tandem retulit dicto domino pape presentibus dominis cardinalibus Pictauesi, de Agrifolio, Valentino, Cusentino, de Turino, Florentino et multis aliis, etiam me dicto inquisitore presente et audiente et relacionem requirente quod dictus tractatus continebat illius R. Lulli quam plurimos hereses et errores. Que relacio facta est in capella noua in camera domini pape Auinione romana intitulata, et hoc Anno Domini M CCC nonagesimo, XX^a die mensis ianuarii, pontificatus predicti domini nostri pape clementis Anno duodecimo».

Catàlegs: DIAGO, f. 50d- 51a; QUÉTIF-ÉCHARD, 711 a-b; *España Sagrada*, XLIV, 234b; GRAHIT, 68-69, nos. 19 i 20; RICOZZI, 158; ROURA, n° 18; COLLELL, 117, n° 19; RODRÍGUEZ, n° 12; ROBLES, 161, n° 19; PERARNAU, n° 21; KAEPPELI, 164, n° 3081.

Caixa d'escriptura: dues columnes. Mise en page: 15 + 78 + 12 + 75 x 25 + 240 + 45. Ratllat amb tinta. Nombre de línies 48-50. Lletra cursiva

formada del segle XIV. Reclams horitzontals. Rúbrica a l'inici del tractat. Lletres inicials de paràgraf i altres amb tocs de groc o vermell. Molt sovint les paraules ,heresis', ,veritas', ,error', ,falsitas' són subratllades en vermell. Coreccions i signes d'atenció de la mà d'Eimeric. Una nota marginal d'una altra mà al f. 210va.

Altre exemplar: París, Bibliothèque Nationale, ms. lat. 1464, f. 38v-72v.

10. Folis 220-238ra: Nicolau EIMERIC / *Dialogus contra Lullistas*

F. 220ra, *Inc.* de la lletra dedicatòria (rúbrica): «Incipit epistola in dialogum contra lulistas, Editum per fratrem Nicholaum Eymerici Inquisitorem heretice prauitatis et in sacra pagina egregium professorem, ordinis predicatorum et conuentus gerundensis. Sanctissimo ac beatissimo in Christo patri et domino, domino nostro, domino Clementi digna Dei prouidencia sacro sancte romane ac vniuersalis ecclesie pape septimo, ffrater Nicholaus Eymerici ordinis fratrum predicatorum, in sacra theologia magister indignus, atque in Aragonia inquisitor heretice prauitatis, pedum crebra ac deuota oscula beatorum. Sacre theologie doctorum et utriusque iuris professorum sententiis ueridicis edocemur, quod si et quando in Dei ecclesia...». F. 220rb, *Exp.*: «...Si autem nil talium, ut confido, immensas laudes summo refero creatori, bonorum omnium largitori. Cui est laus et gloria in secula seculorum amen. Explicit epistola».

F. 220va, *Inc.* del pròleg (rúbrica): «Incipit prologus in dialogum contra lulistas. O insensati, quis uos facinnauit non credere ueritati, Gala. III°. Cedrus alta Libani conformatur ysopo, ualle nostra fructus ligni floridi irrigatur a summo terra infra, Angelus consilii natus est de uirgine, sol de stella, uerbum ens (*sic*) altissimi corporari passum est carne uera...». F. 220vb, *Exp.*: «... propter quod merito et cum stomacho mirando pariter et detestando possumus eis dicere uerba preassumpta: O insensati, quis uos facinnauit non credere ueritati. Explicit prologus».

F. 221ra, *Inc.* del tractat (rúbrica): «Incipit tractatus qui dialogus contra lulistas apellatur. Hii sunt articuli duodecim qui in isto dialogo inpugnantur. Primus articulus quod Raymundus Lull dogma suum non habuit neque per hominem neque per studium, sed per reuelacionem Ihesu Christi, qui in insula Maioricarum in quodam monte sibi aparuit crucifixus, qui dominus Ihesus ibi illi dogma contulit antedictum...». F. 238ra, *Exp.*: «... L.: Ffirmiter credimus et simpliciter confitemur quod predicti omnes XII articuli sunt ueri, catholici atque sani. I.: O insensati, qui uos facinnauit non credere ueritati? Obsecro genu flexo quod det uobis Deus spiritum consilii sanioris.

«Explicit dialogus Contra lulistas per fratrem Nicholaum Eymerici inquisitorem editus, Auinione inceptus et ibidem terminatus vltima decembris Anno domini M CCCmo LXXX° IXno, Pontificatus sanctissimi domini nostri pape Clementis septimi Anno duodecimo. B. E. A. R.».

Catàlegs: DIAGO, f. 51a; QUÉTIF-ÉCHARD, 711b; *España Sagrada*, XLIV, 234b; GRAHIT, 69, n° 21; RICOZZI, 159; ROURA, n° 17; COLLELL, 117, n° 20; RODRÍGUEZ, 255, n° 11; ROBLES, 161, n° 18; PERARNAU, n° 20; KAEPPELI, 163, n° 3080.

Caixa d'escriptura: dues columnes. Mise en page: 50 + 70 + 15 + 70 + 50 x 30 + 220 + 55. Ratllat en sec i a la mina de plom. Nombre de línies: 43-45. Lletre semibastarda amb trets cursius fixos, del segle XIV, d'una sola mà, molt semblant a la que fa servir Francesc Bou en la taula de la *Postilla super Evangelium beati Mathei*, ms. 141 - 23 - 19 de la Colombina. Reclams horitzontals. Rúbriques al començament de la dedicatòria, del pròleg i del tractat. Inicials amb filigrana. Calderons. En el text, les parts del diàleg que corresponen a l'inquisidor són precedides per la majúscula I en vermell, i les que corresponen als lul-listes per la majúscula L també en vermell. Només una correcció al foli 233rb.

Altre exemplar: París, Bibliothèque Nationale, ms. lat. 1464, f. 73r-96r.

11. Folis 238rb-241r: Nicolau EIMERIC / *Fascinatio lullistarum*

F. 238rb, *Inc.* de la lletra dedicatòria: «[I]nctissimo ac beatissimo in Christo patri et domino, domino nostro, domino Benedicto, digna Dei providencia sacro sancte romane ac vniuersalis ecclesie huius nominis pape terciodecimo ffrater Nicholaus Eymerici ordinis fratrum predicatorum, magister in theologia indignus atque inquisitor in Aragonia heretice prauitatis, pedum crebra ac deuota oscula beatorum. Obscuratum est insipiens cor eorum et dicentes se sapientes stulti facti sunt. Sacris eloquis informamur, iuris regulis propulsamur atque sanis consiliis exortamur...». F. 238va, *Exp.* de la dedicatòria: «...si autem nichil talium, ut confido, immensas laudes refferro altissimo creatori, bonorum omnium largitori. Cui sit laus et gloria per omnia secula seculorum amen».

F. 238va, *Inc.* del tractat: «Primus horum lullistarum insipientie articulus habetur in libro eiusdem lull qui intitulatur *Ars breuis*, ubi in eius principio dicit sic...». F. 241r, *Exp.*: «Multa alia peruersa et mala in dicta arte ut patet experimentaliter continentur que longe melius est suppressere quam in presenti inserere. Et hec de libro qui *ars magna* communiter appellatur et ab ipso R. lull taliter intitulatur. Deo gracias».

Catàlegs: QUÉTIF-ÉCHARD, 711b; *España Sagrada*, XLIV, 234b; GRAHIT, 69, n° 22; RICOZZI, 159; ROURA, n° 19; COLLELL, 117, n° 21; RODRÍGUEZ, 256, n° 13; ROBLES, 161, n° 20; PERARNAU, n° 22; KAEPPELI, 164, n° 3082.

Edició: Jaume de PUIG I OLIVER, *La «Fascinatio lullistarum» de Nicolau Eimeric. Edició i estudi*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», III (1984), 29-58.

Caixa d'escriptura: dues columnes, llevat del marge inferior del foli 240v i del foli 241r, on el text és a columna tirada. Mise en page: 10 + 70

+ 15 + 70 x 35 + 220 + 225. Ratllat a la mina de plom. Número de ratlles: 42-44. Lletre gòtica textual com la de l'última part del ms. 141-23-17 i l'última part també del ms. 141-23-18. Cap decoració ni rastre de correcció. Al capdavant del foli 238r es llegeix una nota escapçada en el seu acabament: *Tractatus intitulus facinnacio lulistarum et continet duas [partes?]*. Sembla que el copista devia pensar que podria encabir aquesta obreta d'Eimeric en els folis 238rb-240v. En arribar al final de la segona columna i faltar-li espai, es va decidir per a afegir el poc text que li faltava al marge inferior del foli 240v i aprofità també l'actual foli 241r, que ja aleshores, o potser més tard, devia estar destinat a fer funcions de coberta posterior o de contracoberta, com demostren els rastres de cola en l'actual foli 241v, on semblen distingir-se també, a l'extrem esquerre de la seva part superior, unes lletres hebrees. Com sigui, un lector o possessor del manuscrit va constatar el segle XVIII que la part del text transcrita a la part superior del f. 241r es llegia malament, potser a causa dels forats de corc que encara s'hi observen, i va recopiar a columna tirada en la segona meitat del sobredit foli el text de la meitat superior.

Altre exemplar: París, Bibliothèque Nationale, ms. lat. 1464, f. 96r-100r.

V. Conclusió

Estat de conservació bo, llevat del foli 241. El manuscrit ha de ser anterior a la data de la mort d'Eimeric (1399), perquè l'inquisidor l'ha revisat i completat. Procedeix indubtablement del convent dominicà de Girona, on formava part de la col·lecció de les obres completes d'Eimeric. Propietat dels Comtes d'Aguiar, a través dels quals arribà a la Colombina.

6. Sevilla, Biblioteca Capitular y Colombina ms. 141 - 23 - 16

I. Enquadernació

1. Cobertes:

- a) Mides de superfície i gruix: 225 x 312 x 60 mm;
- b) Material i color: cartó i pell marron gofrada, amb contraguards com en el mss. anteriors;
- c) Indicacions escrites: Primera contraguada, angle superior esquerre, ex-libris del comte de la Cortina amb escut i inscripció: «Procedencia donado por la /Excma. Sra. Doña Candelaria / de Alvear y G. de la Cortina / Condesa Vda. de Aguiar / signatura 1941». F. de guarda IIr, ex-libris: «Andrés /Parlade / Heredia / Conde de Aguiar».
- d) Decoració de rectangles, a l'interior dels quals hi ha rombes amb decoració floral.

2. Llom:

a) 4 nervis interns. Enquadernat amb la mateixa pell que les cobertes.

b) Teixells: Pell gofrada: 1) rectangle amb ferros als angles, dins un doble rombe amb creu al centre; 2) «Nicholai Eimerici | Sermones dominicales»; 3) i 4) decoració com a 1); 5) «MS/1366»; 6) etiqueta moderna: «141/23/16».

3. Altres elements:

a) 4 folis de guarda al principi, 2 de paper i 2 de pergamí; al final, 2 de paper. El primer dels folis de guarda de paper de l'inici del volum i el darrer del final tenen l'un el recto i l'altre el verso recobert amb el mateix paper de color de les contraguardes

b) Dos tancadors de ferro subjectats amb cinc puntes, i gafets.

4. L'enquadernació és moderna, de finals del s. XIX o principis del XX.

II. Cos del volum

Manuscrit homogeni, de pergamí, de II paper + II pergamí + 216 + II folis; de 305 x 220 x 60 mm, amb els següents plects, d'acord amb la numeració actual del ms.:

7 plects de 4 x 2, f. [1] - [56] (segons la num. del ms.)

1 plect de 3 x 2, f. [57] - [62]

17 plects de 4 x 2, f. [63] - [199]

1 plect de 3 x 2, f. 200 - [205]

1 plect de 4 x 2, f. [206] - [213]

1 plect de 2 x 2, f. [214] - [217]

Reclam al final de cada plec. Al final del primer plec, corresponent al sermó núm. 3 [reclam 'omnes prophete'], hi ha un salt cap al sermó 9 [',Deffuncto Herode etc.'], faltant, doncs, els sermons corresponents a la 4ª dominica d'Advent i els de Nadal. Són, per tant: 72 - 6 = 66.

Foliació unitària moderna en llapis en tot el volum marcada de 10 en 10 folis. Entre els folis 70 i 80 hom s'ha estrompassat 1 f. [-1].

A partir del foli 10r es poden veure rastres d'una antiga numeració en xifres romanes a l'angle superior dret.

Ratllat en tinta pel costat carn.

III. Contingut literari

Nicolau EIMERIC / *Sermones dominicales* (foli de guarda de pergamí Ir) *Sermones dominicales de evangelii pro toto anno* (f. 1r); *Opus sermonum dominicalium per totum anni circulum* (f. 199r).

4. F. [1]r, Inc. (Rúbrica:) «Incipit epistola in sermones dominicales de euangelii pro toto anno cum completa tabula compilatos per fratrem

Nicholaum Eymerici magistrum in sacra theologia ordinis fratrum predicatorum de natione Cathalonie».

«Venerabilibus in Xti visceribus predilectis patribus priori ceterisque fratribus conuentus fratrum predicatorum Gerunde, ffrater Nicholaus Eymerici eiusdem ordinis et conuentus sacre theologie professor indignus, salutem et uite uerbum feruenti spiritu salubriter predicare. Verbum ens (*sic*) altissimi per quod secula condita vnuiuersa disponuntur ornatu mirabili...». *Exp.*: «... quatenus inde sequitur peccatoribus conuersio et ipsis predicatoribus meritorum augmentacio et Deo gratiarum accio et uox laudis. Cui est laus et gloria per infinita seculorum secula. (Rúbrica:) Explicit epistola».

(Rúbrica:) «Incipiunt sermones. Et primo sermones de Aduentu Domini». F. [1]v, *Inc.*: «Osanna filio Dauid benedictus qui venit in nomine Domini, Mathei XXI. Moyses propheta immo Deus per Moysen recitat et ponit talem causam Gen 2º Capitulo, Deus imposuit Ade duplex preceptum...». F [193]v, *Expl.*: «...et in virtute cibi istius ascendemus cum Helia ad montem celorum superius et cum Domino perpetuo congaudendo quod nobis concedat etc. AMEN».

F. [194]r: «Explicit totum opus sermonum dominicalium euangeliorum per totum anni circulum compilatum per fratrem Nicholaum Eymerici ordinis fratrum predicatorum in sacra theologia magistrum natione et origine Cathalanum. Quod fuit completum Gerunde 26 die Nouembris Anno domini 1000. 300. 60. 6º».

[194]v: «Ad euidenciam sermonum prescriptorum tabule subsequentis sunt a lectore tria diligencius attendenda. Primum quod sermones prescripti sunt numero 72. Secundum quod in margine superius in quolibet folio in quoto sit numero ipse sermo est atendendum. Nam scribitur in alto superius: sermo primus, sermo secundus, etc. et sic de aliis consequenter. Tercium quod sermo quilibet per plures alphabeti literas in margine ad latus tamen positas per partes est distinctus. Nam scribitur in margine ad latus: A. B. C. et sic de aliis consequenter, licet non litere omnes alphabeti ponantur, quia omnes necessarie non existunt. Quibus tribus diligenter attentis cuilibet erit patens quomodo quodlibet notabile ipsius tabule refertur ad certum sermonem, quia ad primum, secundum, tertium. Et sic de aliis pari forma. Et etiam refertur ad certam sermonis partem, quia ad primam que per A. designatur, vel secundam que per b., et sic de aliis pari modo, et hoc diuisim uel ad plures partes coniunctim ut ad primam et secundam simul que per Ab. designantur, vel ad terciam, quartam et quintam que per cde. signantur. Et sic de aliis pari forma. Verbi gratia in diuisim: Aaron est Xtus figuraliter propter duo, sermone primo parte K. Verbi gratia in coniunctim: Amoris diuini sunt gradus 4or, sermone 59, parte bcde. Et hec in principio tabule sunt diligencius inserenda».

F. [195]r: [Taula] *Inc.*: «Aaron est xtus figuraliter propter duo, sermo 1º K...». F. [214]v: *Exp.*: «... Ypocritas xtus juste arguit propter tria, sermo 34 C. Explicit tabula super totum opus sermonum dominicalium euangeliorum per totum anni circulum compilatum per fratrem Nicholaum Eymerici, ordinis fratrum predicatorum, in sacra theologia magistrum, nacione et origine Catalanum. Qui eciam et predictam tabulam compilauit. Et licet in predictis sermonibus et eorum tabula eadem figura pluries inducatur, tamen non eodem modo exponitur, sed moralizatur, etiam si interdum ad idem propositum applicetur. Et ideo non pigeat legere hic et ibi».

F. [214]v: «Isti sunt tituli questionum moraliter determinatarum, prout predicationi congruit, positi in sermonibus supradictis...». F. [126]v: «Expliciunt tituli questionum moraliter determinatarum, prout predicationi congruit, in sermonibus supracriptis».

«Ffinito libro scriptor ipsius laudem cum gaudio facit Domino Ihesu xto».

Catàlegs: SORIÓ, 62; DIAGO, f. 47d; QUÉTIF-ÉCHARD, 710a; *España Sagrada*, XLIV, 234b; XLV, 198b; GRAHIT, 65, nº 6; COLLELL, 117, nº 6; RODRÍGUEZ, 256, nº 27 (perdido').

IV Escriptura

Caixa d'escriptura: 215 x 150 mm, a 1 columna. Mise en page: 20 + 152 + 45 x 30 + 215 + 5. Ratllat a tinta marron molt esvaïda, 43 línies; lletra gòtica librària del s. XIV, molt semblant a la que ha copiat el ms. 141-23-11. Reclams. Rúbriques a l'incipit i explicit de la lletra dedicatòria, a la indicació de cada sermó i a la numeració seguida al marge dret del recto de cada foli. Lletres grans amb filigrana a l'inici de la dedicatòria i del primer sermó, més petites al principi dels sermons següents. Calderons blancs i vermells.

Al marge són indicades les divisions de cada sermó per ABC, els autors citats, les exposicions morals i figures.

Correccions del copista: f. [4]r [5]r i passim. 141-23-11.

Possibles correccions d'Eimeric: 21r, 23r, 29r, 61r-63v, 146r.

Una altra mà repeteix amb lletra molt petita el títol del sermó als marges.

Rastres d'anotació marginal raspada al f. 61r

A dalt del foli de guarda de pergamí I r, escrit de la mà d'Eymeric:

«Istos sermones dominicales condidit et dedit conuentui Gerundensi ordinis fratrum Predicatorum || magister Nicholaus Eymerici eiusdem ordinis et conuentus. Qui legis ora pro eo».

[Segueix dins un ratllat a dues columnes, amb ratlles horitzontals només en la primera meitat del f.: «porque algun descanso y reposo a los que en alguna dolor y triticia seallan tener compañeros en aquella triticia porque es

la ... /Mon bon amich y germa hauent sabut la perdua de nostre germa y tant estimat fill que puch fer yo escricaauy(?) tan car o per devote de vera/ amyci (ratllat) amycicia sino plorar en seps ab vos y lamentar / la mort»].

F. [217]v: Es repeteix dues vegades allò que es diu a l'altre cap de manuscrit:

«Hos sermones condidit et dedit conuentui Gerunde ordinis fratrum predicatorum || magister Nicholaus Eymerici eiusdem ordinis et conuentus. Qui hic legis ora pro eo». La segona inscripció afegeix: «Requiescat in pace. Amen. Deo gracias».

Seixanta-sis sermons en llatí amb la seva taula, que es divideixen en punts. De vegades hi ha enumeracions que són posades primer en llatí i després en català:

Sermó I, f. 2v:

«Primum sigillum et difficultas erat demonis subiectio, quia homo erat a demone deuictus et seruus factus.

«Secundum in carcere inferni inclusio, quia erat quantum ad patres primos in carcere inferni reclusus.

«Tercium culpe et pene oppressio, quia erat et culpa et pena multiplici hic oppressus.

«Quartum debiti soluendi depauperacio, quia erat ad soluendum depauperatus et depredatus.

«Quintum Dei patris contra eum indignacio, quia Deus pater erat sibi minus iratus.

«Sextum gratie priuacio, quia erat amore diuino frustratus.

«Septimum ianue paradisi clausio, quia ab angelo flameo gladio erat paradisu deo precipiente circumdatus, et habetur Gen. tercio. Vulgariter sic:

«Primer segell o difficultat que'l diable lo humanal linatge uensut e captiuat.

«2m que'l principal d'aquell, scilicet, en lo càrrec d'infern lo tenia pres e ligat.

«3m que'ls fils seus e son linatge en aquest món tenia per molta pena turmentat.

«IVm que'l ha axí robat que a Deu no podia pagar per una figa que era obligat.

«Vm que'l hom havia Deu lo para molt agreujat.

«VI m que per tal Déu lo para de la sua amor e-gràcia l'auia priuat.

«VII que lo portal de paradís per açò li hauia tancat».

V. Conclusió

Bon estat de conservació. Escrit el 1366 i dipositat al convent dominicà de Girona per l'autor. Procedeix de la Casa comtal d'Aguiar. Per ara, no se'n coneix cap més còpia, ni completa ni fragmentària.

VI. Apèndix

Transcrivim les rúbriques dels sermons, per tal d'oferir una primera aproximació al contingut del manuscrit.

F. 1r «*Incipiunt sermones. Et primo sermones de aduentu Domini*

- 1) Sermo primus, f. 1v-4v
- 2) Dominica 2^a in adv. Domini, f. 4v-8r
- 3) Dominica 3^a in adv. Domini, f. 8r-8v (incomplet al final)
- 3 bis) Dominica post octavam Nativitatis (incomplet al començament), f. 9r-9v
- 4) Dominica de Epiphania Domini, f. 9v-12v
- 5) De Epiphania Domini, f. 12v-15v
- 6) Dominica infra octavam Epiphanie, f. 15v-17v
- 7) Dominica 1^a post octavam Epiphanie, f. 18r-20v
- 8) Dominica 2^a post octavam Epiphanie, f. 21r-23r
- 9) Item alius sermo de eadem dominica, f. 23r-25v
- 10) Dominica 3ª post octavam Epiphanie, f. 26r-29r
- 11) Dominica 4ª post octavam Epiphanie, f. 29r-32v
- 12) Dominica in LXX^a, f. 33r-35v
- 13) Dominica in LX^a, f. 35v-38r
- 14) Dominica in Quinquagesima, f. 38r-40r
- 15) Dominica prima in Quadragesima, (sense títol) f. 40r-42v
- 16) Dominica secunda in Quadragesima, f. 42v-45r
- 17) Dominica tertia in Quadragesima, f. 45v-48r
- 18) Dominica quarta in Quadragesima, f. 48r-50v
- 19) Dominica in Passione Domini, f. 50v-54v
- 20) Dominica [in] Ramis Palmarum, f. 54v-57r
- 21) Fferia V^a in cena Domini, f. 57r-59v
- 22) Primus sermo in fferia VI^a in Parasceve, f. 59v-65r
- 23) In festo Pasche, f. 65r-67v
- 24) In festo Pasche, secundus sermo, f. 67v-69v
- 25) Dominica in octava Pasche, f. 69v-72r
- 26) Dominica prima post octavam Pasche, f. 72r-73v
- 27) Dominica secunda post octavam Pasche, f. 73v-75v
- 28) Dominica tertia post octavam Pasche, f. 75v-(78-79)r
- 29) Dominica quarta post octavam Pasche, f. (78-79)r-81r
- 30) In Assensione Domini, f. 81r-83v
- 31) Secundus sermo de Assensione Domini, f. 83v-86v
- 32) Dominica infra octavam assensionis, f. 86v-88v
- 33) De festo Penthecoste, f. 88r-90r
- 34) Sermo secundus in Penthecoste, f. 90r-92v
- 35) Sermo tertius de Penthecoste, f. 92v-93v
- 36) Sequitur excellens de sancta Trinitate sermo, f. 94r-97v
- 37) Nobilis sermo de Trinitate, f. 97v-101r
- 38) Sermo de Corpore Christi, f. 101r-104v
- 39) Item de Corpore Christi sermo, f. 104v-108v
- 40) Dominica secunda post Trinitatem, f. 108v-110v
- 41) Dominica secunda post festum Trinitatis, f. 110v-113r
- 42) Dominica tertia post Trinitatem, f. 113r-116r
- 43) Dominica quarta post Trinitatem, f. 116r-119v
- 44) Dominica quinta post Trinitatem, f. 119r-123v

- 45) Dominica sexta post Trinitatem, f. 123r-126v
- 46) Dominica septima post Trinitatem, f. 126v-129v
- 47) Dominica octava post Trinitatem, f. 129v-133r
- 48) Dominica nona post Trinitatem, f. 133r-136v
- 49) Dominica decima post Trinitatem, f. 136v-139v
- 50) Dominica undecima post Trinitatem, f. 139v-139v
- 51) Dominica duodecima post Trinitatem, f. 143v-148r
- 52) Dominica tertiadecima post Trinitatem, f. 148r-151v
- 53) Item de eadem dominica sermo, f. 151v-155r
- 54) Dominica post Trinitatem 14^a, f. 155r-157v
- 55) Dominica decima quinta post Trinitatem, f. 157v-160r
- 56) Dominica decima sexta post Trinitatem, f. 160r-163v
- 57) Dominica decima septima post Trinitatem, f. 163v-166r
- 58) Dominica decima octava post Trinitatem, f. 166r-169v
- 59) Dominica decima nona post Trinitatem, f. 169v-172v
- 60) Dominica vicesima post Trinitatem, f. 172v-175v
- 61) Dominica vicesima prima post Trinitatem, f. 175v-177v
- 62) Dominica vicesima secunda post Trinitatem, f. 177v-181r
- 63) Dominica vicesima tertia post Trinitatem, f. 181r-185r
- 64) Dominica vicesima quarta post Trinitatem, f. 185r-187v
- 65) Item de eadem dominica, f. 187v-190r
- 66) [Un altre sermó], f. 190-194r

7. *Sevilla, Biblioteca Capitular y Colombina, ms. 141 - 23 -17*

I. Enquadernació:

1. Cobertes

- a) Mides de superfície i gruix: 260 x 350 x 90.
- b) Material i color: Ànima de cartró, coberta de pell de color marron fosc, gofrada. Contraguards amb paper d'aigües de color vermell sofert predominant, amb aigües blanques, grogues, roses i blaves, formant dibuix d'angles superposades.

c) Primera contraguarda, angle superior esquerre, ex-libris del comte de la Cortina, amb escut i inscripció: «Procedencia donado por la / Excma. Sra. Doña Candelaria / de Alvear y (tatxat:) Godela / (buit) / Signatura».

d) Elements decoratius: La pell que recobreix les dues cobertes té una decoració que segueix el rectangle del volum: prop del cantells, dos rectangles a base de bordó i mitja canya; 17 mm. endins, un altre rectangle de doble incisió, que als seus quatre angles porta quatre quadradets amb un rombe de triple incisió que conté un grifoll o drac alat; uneix els quatre quadradets angulars una cenefa amb incisions romboidals plenes (un rombe sencer al mig i dos mitjos rombes als cantons); 60 mm. més endins, altre triple rectangle, amb decoració floral als angles i una creu amb puntes com de flor de lliar al centre.

2. Llom:

a) Cinc nervis interiors. No és visible la tècnica de relligadura.

b) Sis teixells: Pell gofrada: 1) Decoració de rectangles amb rombe incís i ferros als angles i al centre del rombe. 2) Lletra daurada: (gòtica:) «Nicholai Eymerici» / (romana:) «POSTILLA LITTERALIS» / (gòtica:) In Johannem. 3) i 4) com el primer. 5) Lletra daurada: (romana:) «TOM PRIMUS / M.S. 1378». 6) Etiqueta amb la signatura moderna del ms escrita en tinta: «141 / 23 / 17».

3. Altres elements:

a) Folis de guarda al principi i al final del manuscrit, sense filigrana visible. Foli de guarda Iir [segons la numeració actual del ms., foli 1] ex-libris: «Andrés / Parla de /Heredia /Conde de Aguiar».

b) Dos tancadors de ferro, subjectats cinc amb puntes, i gafets.

c) El primer foli de guarda del començament i l'últim del final del volum tenen l'un el recto i l'altre el verso recoberts amb el mateix paper de color de les contraguades.

4. Conclusió:

L'enquadernació és de finals del s. XIX o principis del XX i no ha deixat cap rastre d'enquadernacions anteriors.

II. Cos del volum

1. Manuscrit homogeni, de pergami, que presenta algun ull, algun tall i dos cosits al foli 130; de II + 361 + III folis; de 240 x 340 x 75 mm, amb els plec següents:

- 1) 1 plec de 5 x 2, folis 2-11, amb reclam
- 2) 1 plec de 5 x 2, folis 12-21, amb reclam
- 3) 1 plec de 5 x 2, folis 22-[31], amb reclam
- 4) 1 plec de 5 x 2, folis {32}-[41], amb reclam
- 5) 1 plec de 5 x 2, folis {42}-[51], amb reclam
- 6) 1 plec de 5 x 2, folis {52}-[61], amb reclam
- 7) 1 plec de 5 x 2, folis {62}-[71], amb reclam
- 8) 1 plec de 5 x 2, folis {72}-[81], amb reclam
- 9) 1 plec de 5 x 2, folis {82}-[91], amb reclam
- 10) 1 plec de 5 x 2, folis {92}-[101], amb reclam
- 11) 1 plec de 5 x 2, folis {93}-[111], amb reclam
- 12) 1 plec de 5 x 2, folis [112]-[121], amb reclam
- 13) 1 plec de 5 x 2, folis [122]-[131], amb reclam
- 14) 1 plec de 5 x 2, folis [132]-[141], amb reclam
- 15) 1 plec de 5 x 2, folis [142]-[151], amb reclam
- 16) 1 plec de 5 x 2, folis [152]-[161], amb reclam
- 17) 1 plec de 5 x 2, folis [162]-[171], amb reclam
- 18) 1 plec de 5 x 2, folis [172]-[181], amb reclam

- 19) 1 plec de 5 x 2, folis [182]-[191], amb reclam
- 20) 1 plec de 5 x 2, folis [192]-[201], amb reclam
- 21) 1 plec de 5 x 2, folis [202]-[211], amb reclam
- 22) 1 plec de 5 x 2, folis [212]-[221], amb reclam
- 23) 1 plec de 5 x 2, folis [222]-[231], amb reclam
- 24) 1 plec de 4 x 2, folis [232]-[239], amb reclam
- 25) 1 plec de 4 x 2, folis 240-[247], amb reclam
- 26) 1 plec de 4 x 2, folis [248]-[255], amb reclam
- 27) 1 plec de 4 x 2, folis [256]-[263], amb reclam
- 28) 1 plec de 4 x 2, folis [264]-[271], amb reclam
- 29) 1 plec de 4 x 2, folis [272]-[279], amb reclam
- 30) 1 plec de 4 x 2, folis 280-[287], amb reclam
- 31) 1 plec de 4 x 2, folis [288]-[295], amb reclam
- 32) 1 plec de 4 x 2, folis [296]-[303], amb reclam
- 33) 1 plec de 4 x 2, folis [304]-[311], amb reclam
- 34) 1 plec de 4 x 2, folis [312]-[319], amb reclam
- 35) 1 plec de 4 x 2, folis 320-[327], amb reclam
- 36) 1 plec de 4 x 2, folis [328]-[335], amb reclam
- 37) 1 plec de 4 x 2, folis [336]-[343], amb reclam
- 38) 1 plec de 4 x 2, folis [344]-[351], amb reclam
- 39) 1 plec de 4 x 2, folis [352]-[359], amb reclam
- 40) 1 plec coix de 2/1, folis 360-362

El manuscrit no té foliació antiga. Modernament hom l'ha foliat amb llapis, per desenes de folis a partir del foli 26, a l'angle superior dret del recto dels folis. Comença al foli de guarda número I i acaba al foli 362.

El primer plec té el cinc primers fulls numerats; el segon també, incorporant una *b* a partir del full 3; el tercer plec, *c*, té numerats el cinc primers fulls. A continuació una colla de plecs numeren només la primera meitat de llurs fulls; al foli [133] apareix la lletra *m*, al [153] la lletra *o*, al [162] la *p*, al [174] la *q*, etc. A partir del foli [236] desapareixen les traces de numeració interna de quinterns i quaderns.

No hi ha rastre de forats.

Ratllat en tinta, a la mina de plom i en sec.

III. Contingut literari

Nicolau EIMERIC / *Expositio litteralis in evangelium beati Iohannis apostoli et evangelistae* (cap. 1-6).

F. 2ra, *Inc.* de la dedicatòria: «Incipit epistola. Sanctissimo ac beatissimo in Christo patri ac domino domino nostro Clementi, digna Dei prouidencia sacro sancte romane ac vniuersalis ecclesie huius nominis pape septimo, frater Nicholaus Eymerici, ordinis fratrum predicatorum, vestre sanctitatis capellanus indignus, magister inutilis ac inquisitor in Aragonia heretice prauitatis,

pedum crebra ac deuota oscula beatorum. Inuisibilia enim Dei a creatura mundi per ea que facta sunt intellecta conspiciuntur, dum mole corporis agrauatus, carne vndique uelatus humanus inquam noster animus celestia per terrestria, superiora per inferiora, eternalia per temporalia, vt pote per quedam media nature humane conuenientia contemplatur...». F. 2vb, *Exp.* de la dedicatòria: «...Cui sit laus et gloria in secula seculorum. Amen. Explicit epistola».

F. 2va, *Inc.* del tractat: «Incipit expositio litteralis in euangelium beati Iohannis apostoli et euangeliste, edita a reuerendo magistro in prefata epistola memorato. (F. 3ra:) Incipit primum capitulum. In principio erat Verbum. Veterum ut docet experiència rerum omnium magistra historie atestantur...». F. 360va, *Exp.* del tractat: «...Pulcre igitur euangelista de Iuda dixit herat eum traditurus cum esset ex duodecim. In isto prehabito capitulo sunt questiones litterales CCCLXXXVIII...»

F. 362ra: «Questio CXXIX. Quamobrem et si operari manibus propter uictum adquirendum in casu est alicui in preceptum, scilicet, quando non potest sibi de uictu aliter prouidere, cur Christus taliter operari dissuadit dicens: Operamini cibum qui non perit».

Catàlegs: SORIÓ, 62; DIAGO, 49c; QUÉTIF-ÉCHARD, 710b; GRAHIT, 66-67, n° 14; RICOZZI, 159; *España Sagrada*, XLIV, 234b; XLV, 199a; ROURA, n° 21; COLLELL, 117, n° 17; RODRÍGUEZ, 256, n° 16; ROBLES, n° 22; STEGMÜLLER, 234-235; KAEPPELI-PANELLA, 206.

IV. Escriptura

Caixa d'escriptura: 240 x 180. Mise en page: 20 + 80 + 15 + 80 + 50 x 30 + 240 + 70. Dues columnes. Número de línies: a) 53-54; b) 42-52; c) 49-53. Són ben distingibles tres mans. La primera escriu des del foli 2 al foli 104va; la segona mà arrenca del foli 104va i arriba fins al 235rb; aquí comença una tercera mà que arriba fins al final, foli 362. La primera mà escriu en lletra semibastarda, molt regular; la segona escriu en el mateix tipus de lletra, però amb traç més gruixut i lletra conseqüentment més gran; la tercera és clarament gòtica textual, relacionable amb la de la *Fascinatío*. Reclams verticals. La primera mà tanca els reclams entre unes claus unides per una ratlla inferior; la segona mà invariablement els presenta nets i pelats; la tercera ara d'una manera, ara de l'altra.

Decoració: Inicials amb filigrana a l'inici de la lletra dedicatòria i del tractat. No hi ha rúbriques: el text de les perícopes evangèliques que es comenten és destacat amb caràcters més grans i més gruixuts; a l'interior de cada paràgraf, el textos escripturístics són subratllats en negre. Els folis no tenen numeració antiga. No hi ha il·luminacions. Inicials amb petites filigranes a l'inici de cada capítol. Majúscules després de calderó. Calderons blaus i vermells.

A cap de foli, esment constant del capítol corresponent del text evangèlic; als marges esment de les qüestions que són recollides en la llista de 'quaestiones litterales' al final de cada capítol.

Revisions i correccions. El volum no conté senyals d'haver estat revisat per Eimeric. Correccions dels copistes passim, encara que no molt abundants. Notes de lectors: foli [39]rb, [162]rv, [169]ra, [174]rb, [189]rb, [218]rb, [222]rb, [236]vb, [238]vb, [239]vb, [249]rb, [250]va, [302]va, [319]rb, [338]rb. Al marge del foli [87]ra, encerclat: «finit primum volumen», amb referència a l'antígraf, probablement l'original d'Eimeric. Dits assenyaladors, folis [88]ra, [223]va.

Altres exemplars: París, Bibliothèque Nationale, ms. lat. 641 1-2 [cc 1-6]; Barcelona, Biblioteca de Catalunya, ms. 1279 [cc. 4,19-6,72]; Roma, Archivum Generale Ordinis Praedicatorum, ms. XIV.207, f. 115r-122v [c. 1,14b].

V. Conclusió

Estat de conservació excel·lent. Datació: finals del XIV. Origen gironí, com els altres. Propietaris i procedència: comtes d'Aguiar.

8. Sevilla, Biblioteca Capitular y Colombina, ms. 141-23-18

I. Enquadernació:

1. Cobertes

a) Mides de superfície: 260 x 355 x 90

b) Material i color: Com en l'exemplar anterior

c) Indicacions escrites: Al verso de la primera contraguarda, angle superior esquerre, signatura actual del ms. escrita en llapis: 141-23-18. Al foli de guarda IIr, ex-libris d'«Andrés /Parla de /Heredia / Conde de Aguiar».

d) Elements decoratius: Com en l'exemplar anterior.

2. Llom:

Exactament igual que el del ms. anterior, amb les variants que són del cas: On el primer volum porta escrit «Tom Primus», al segon hom llegeix «Tom Secundus»; i on el primer etiqueta el ms. «141-23-17», el segon posa «141-23-18».

3. Altres elements, com en el ms. anterior.

II. Cos del volum.

1. Ms. homogeni, de pergamí; de III + 332 [336] + III folis; de 345 x 245 x 75, amb els següents plecs, d'acord amb la foliació actual del ms.:

1) 1 plec de 4 x 2, folis [1]-[8], amb reclam

- 2) 1 plec de 4 x 2, folis [9]-[16], amb reclam
- 3) 1 plec de 4 x 2, folis [17]-[24], amb reclam
- 4) 1 plec de 4 x 2, folis [25]-[32], amb reclam
- 5) 1 plec de 4 x 2, folis [33]-40, amb reclam
- 6) 1 plec de 4 x 2, folis [41]-[48], amb reclam
- 7) 1 plec de 4 x 2, folis [49]-[56], amb reclam
- 8) 1 plec de 4 x 2, folis [57]-[64], amb reclam
- 9) 1 plec de 4 x 2, folis [65]-[72], amb reclam
- 10) 1 plec de 4 x 2, folis [71]-80, amb reclam
- 11) 1 plec de 4 x 2, folis [81]-[88], amb reclam
- 12) 1 plec de 4 x 2, folis [89]-[96], amb reclam
- 13) 1 plec de 4 x 2, folis [97]-[104], amb reclam
- 14) 1 plec de 4 x 2, folis [105]-[112], amb reclam
- 15) 1 plec de 4 x 2, folis [113]-[120], amb reclam
- 16) 1 plec de 4 x 2, folis 120 [121]-[128], amb reclam
- 17) 1 plec de 4 x 2, folis [129]-[136], amb reclam
- 18) 1 plec de 4 x 2, folis [137]-[144], amb reclam
- 19) 1 plec de 4 x 2, folis [145]-150 [152], amb reclam
- 20) 1 plec de 4 x 2, folis [153]-[160], amb reclam
- 21) 1 plec de 4 x 2, folis [161]-[168], amb reclam
- 22) 1 plec de 4 x 2, folis [169]-[176], amb reclam
- 23) 1 plec de 4 x 2, folis [177]-[184], amb reclam
- 24) 1 plec de 4 x 2, folis [185]-[192], amb reclam
- 25) 1 plec de 4 x 2, folis 190 [193]-[200], amb reclam
- 26) 1 plec de 4 x 2, folis [201]-[208], amb reclam
- 27) 1 plec de 4 x 2, folis [209]-[216], amb reclam
- 28) 1 plec de 4 x 2, folis [217]-[224], amb reclam
- 29) 1 plec de 4 x 2, folis [225]-[232], amb reclam
- 30) 1 plec de 4 x 2, folis [233]-[240], amb reclam
- 31) 1 plec de 4 x 2, folis [241]-[248], amb reclam
- 32) 1 plec de 4 x 2, folis [249]-[256], amb reclam
- 33) 1 plec de 4 x 2, folis [257]-260 [264], amb reclam
- 34) 1 plec de 4 x 2, folis [265]-[272], amb reclam
- 35) 1 plec de 4 x 2, folis [273]-[280], amb reclam
- 36) 1 plec de 4 x 2, folis [281]-[288], amb reclam
- 37) 1 plec de 4 x 2, folis [289]-[296], amb reclam
- 38) 1 plec de 4 x 2, folis [297]-300 [304], amb reclam
- 39) 1 plec de 4 x 2, folis [305]-[312], amb reclam
- 40) 1 plec de 4 x 2, folis [313]-[320], amb reclam
- 41) 1 plec de 4 x 2, folis [321]-[328], amb reclam
- 42) 1 plec de 4 x 2, folis [329]-332 [336], amb reclam

No hi ha rastres de numeració antiga; modernament hom ha numerat el ms. per desenes de folis, amb quatre errors: entre els folis 110-120, 120-

130, 160-170, i 200-210, hom s'ha descomptat un foli cada vegada, de manera que el 120 és realment el [121], el 130 és el [132], el 170 és el [173] i el 210 és el [214].

Al folis inicials hi ha rastres de numeració dels fulls dels plec; més endavant apareix ara i adés alguna xifra escrita en vermelló, com és ara al foli [202], que numera el segon full del quadern; en general la numeració de plec ha desaparegut del ms., quedant només els reclams.

Forats: Fins al foli [169] són visibles els forats verticals per a guiar el pautat, probablement executats amb punxó, perquè la sinuositat de la línia dels forats indica que cada un fou incís per separat; a partir d'aquest foli només es veuen els tres o quatre primers de l'angle superior dret del recto dels folis.

Ratllat en sec.

III. Contingut literari

Nicolau EIMERIC / *Expositio litteralis in evangelium beati Iohannis apostoli et evangelistae* (cc. 7-21, 1-22).

F. 1ra, *Inc.*: «Incipit septimum capitulum. Post hec ambulabat Ihesus in Galileam, non enim uolebat in Iudeam ambulare, quia querebant eum Iudei interficere. Erat autem in primo dies festus scenoplegia. Premiserat namque euangelista inim [sic!] mediato capitulo precedenti ac tractauerat de spiritali et sacramentali pane. In isto autem agit principaliter de Christi doctrine origine...». F. 332 [336]vb, *Exp.*: «... Sic eum volo manere don[ec] ueniam] ut sit sensus: hic discipulus quem diligebat Ihesus et [... ..] Ihesus sic eum volo manere donec ueniam, hic [dis]cipulus est ille qui testimonium perhibet de iis et sc[imus etc.]. Sed quis est iste talis discipulus? Profecto Iohannes [ipse]».

Catàlegs: Com per al ms. anterior.

IV. Escriptura

Caixa d'escriptura: a) 235 x 175 mm; b) 245 x 170 mm; c) 255 x 170 mm. Mise en page: a) 20 + 80 + 10 + 80 + 50 x 35 + 240 + 70; b) 20 + 77 + 10 + 77 + 55 x 40 + 245 + 65; c) 25 + 78 + 12 + 78 + 55 x 35 + 250 + 60.

Ratllat en sec. Dues columnes. Nombre de línies: a) 47-47; b) 49-60; c) 60-64; d) 54-60.

Tipus de lletra i mans. Una primera mà escriu fins al foli [161]r en lletra gòtica textual tirant a rodona. Del foli [161]v al foli [265]r, una segona mà escriu en lletra gòtica textual corrent, tot i que en caixes força diverses. Del foli [265]v fins al foli 332 [336]v, una tercera mà escriu en gòtica textual, com la de l'última part del ms. anterior i el de la *Incantatio*.

Reclams horitzontals, a partir del foli [265] posats dins una mena de rectangle sense costat superior.

Decoració. Capital afiligranada a l'inici del ms. Majúscules amb filigranes més senzilles al començament de cada perícopa evangèlica fins al foli [265]; en endavant majúscules simples davant el text evangèlic. No hi ha rúbriques. No hi ha rastre de numeració antiga de folis. Calderons blaus i vermells.

A l'interior dels paràgrafs, els textos escripturístics són subratllats en vermell fins al foli [161]r; en endavant són sempre subratllats en negre.

Els dos grans manuscrits del comentari eimericià a Joan han tingut un copista comú, que és la tercera mà d'ambdós. Els altres copistes d'aquests dos mss. semblen molt independents entre ells.

Revisions i correccions. Hi ha correccions dels copistes, per bé que no gaires; anotacions de lectors posteriors: f. [71]rb, [266]vb; dit assenyalador: f. [74]va. No hi ha senyals de correcció eimericiana. La resta com al ms. anterior.

Altre exemplar: Roma, Archivum Generale Ordinis Praedicatorum, ms. XIV.207, ff. 37v-102v [cc. 18-19].

V. Conclusió

Com per al ms. anterior.

9. Sevilla, Biblioteca Capitular y Colombina, ms. 141 - 23 - 19

I. Enquadernació:

1. Cobertes

a) Mides de superfície i gruix: 240 x 332 x 75

b) Material (ànima i coberta) i color: Cartó i pell de color verd fosc, gofrada.

c) Indicacions escrites. Primera contraguarda, dalt de tot de l'angle esquerre: Ex-libris del conde de la Cortina, amb inscripció: «Procedencia donado por la / Excma. Sra. Dña. Candelaria / de Alvear y G. de la Cortina / Condesa viuda de Aguiar / Signatura 1941».

d) Elements decoratius: Un rectangle assenyalat amb dos bordons i una mitja canya recorre els cantells de la coberta en tota la seva extensió. Dins aquest requadre hi ha una cenefa de 45 mm. amb decoració de flor de llir centrada per rombes; als quatre angles de la cenefa la flor i el rombe, més grans, són centrats per un rectangle. A l'interior del buit que forma la cenefa hi ha incís un rectangle amb sengles flors de llir, molt petites, als angles.

2. Llom:

a) Es distingeixen clarament cinc nervis interiors, que no coincideixen amb els teixells exteriors del llom.

b) 6 teixells. Al primer, tercer, quart i sisè, pell gofrada. Al segon: «Nicholai Eymerici / Postilla in Matheum»; al cinquè: «M. S. / 1377»; al sisè: etiqueta moderna escrita amb tinta, amb la cota del manuscrit: "141 / 23 / 19".

3. Altres elements:

a) Folis de guarda: Dos al començament i tres al final, sense filigrana visible.

b) Dos tancadors de ferro, subjectats amb cinc puntes, i gafets.

4. Conclusió:

L'enquadrernació és moderna, probablement de finals del s. XIX o principis del XX.

II. Cos del volum

Manuscrit homogeni, de pergamí; de II + 304 (1-10, 21-30, 11-20, 31-298, 301-304, 299, 314) + III folis; de 326 x 227 mm, amb els següents plecs, d'acord amb la numeració actual del manuscrit:

- 1) 1 plec de 5 x 2, folis 1-10
- 2) 1 plec de 5 x 2, folis 21-30, amb reclam
- 3) 1 plec de 5 x 2, folis 11-20, amb reclam
- 4) 1 plec de 5 x 2, folis 31-40, amb reclam
- 5) 1 plec de 5 x 2, folis 41-50, amb reclam
- 6) 1 plec de 5 x 2, folis 51-60, amb reclam
- 7) 1 plec de 5 x 2, folis 61-70, amb reclam
- 8) 1 plec de 5 x 2, folis 71-80, amb reclam
- 9) 1 plec de 5 x 2, folis 71-80, amb reclam
- 10) 1 plec de 5 x 2, folis 91-100, amb reclam
- 11) 1 plec de 5 x 2, folis 101-110, amb reclam
- 12) 1 plec de 5 x 2, folis 111-120, amb reclam
- 13) 1 plec de 5 x 2, folis 121-130, amb reclam
- 14) 1 plec de 5 x 2, folis 131-140, amb reclam
- 15) 1 plec de 5 x 2, folis 141-150, amb reclam
- 16) 1 plec de 5 x 2, folis 151-160, amb reclam
- 17) 1 plec de 5 x 2, folis 161-170, amb reclam
- 18) 1 plec de 5 x 2, folis 171-180, amb reclam
- 19) 1 plec de 5 x 2, folis 181-190, amb reclam
- 20) 1 plec de 5 x 2, folis 191-200, amb reclam
- 21) 1 plec de 4 x 2, folis 201-208, amb reclam
- 22) 1 plec de 5 x 2, folis 209-218, amb reclam
- 23) 1 plec de 5 x 2, folis 219-228, amb reclam

- 24) 1 plec de 5 x 2, folis 229-238, amb reclam
- 25) 1 plec de 5 x 2, folis 239-248, amb reclam
- 26) 1 plec de 5 x 2, folis 249-258, amb reclam
- 27) 1 plec de 5 x 2, folis 259-268, amb reclam
- 28) 1 plec de 5 x 2, folis 269-278, amb reclam
- 29) 1 plec de 5 x 2, folis 279-288, sense reclam
- 30) 1 plec de 5 x 2, folis 289-298, amb reclam
- 31) 1 plec coix de 6 x 0, format per la juxtaposició dels folis 301-304, 299 i 314

Com es pot observar, en el moment d'ésser darrerament relligat, hom va trastocar l'ordre del segon i tercer plec; igualment al final hom va alterar la posició del foli 299, segurament a causa de la manca dels folis 300 i 305-313, que cal donar per extraviats. Els plecs alternen les seves cares segons l'ordre següent: carn-pèl, pèl-carn, carn-pèl, pèl-carn, carn-pèl, pèl-carn, carn-pèl, pèl-carn, carn-pèl, pèl-carn; és a dir, el primer bifoli té la cara carn a l'exterior i la cara pèl a l'interior; el segon a l'inrevés; el tercer com el primer; el quart com el segon i el cinquè altra vegada com el primer. El manuscrit, doncs, sembla compondre-se de bifolis aplegats en quinterns.

La foliació comença al primer foli del ms. i acaba al darrer. És completa i contínua, escrita amb tinta a la part superior dreta del recto dels folis, però ha d'ésser datada del segle XV avançat o del XVI. En el seu estat original el ms. només esmentava a la part superior dels folis, fora de la caixa d'escriptura, el número del capítol corresponent, esment que manca a la taula (folis 283r i següents).

A part dels reclams a cada plec que ja han estat assenyalats, hi ha rastres de numeració interior als plecs ara segon —lògicament tercer— (lletra c 1, 2, 3: f. 21r, 22r, 23r) i tercer —lògicament segon— (lletra b 1, 2: f. 11r, 12r), quart (lletra d 1, 3, 4, 5: f. 31r, 34r, 35r), cinquè (lletra e 1, 2: f. 41r, 42r), sisè (lletra f 1: f. 51r), setè (lletra g: f. 61r), vuitè (lletra h 1, 2, 3, 4, 5: f. 71r, 72r, 73r, 74r, 75r), novè (lletra y 1, 2, 3, 4, 5: f. 81r, 82r, 83r, 84r, 85r), desè (lletra k 1, 2, 4, 5: f. 91r, 92r, 94r, 95r), onzè (lletra l 3, 4, 5: 103r, 104r, 105r), dotzè (lletra m 1, 2, 3, 4, 5: f. 11r, 112r, 113r, 114r, 115r), tretzè (lletra n 1, 2, 5: f. 121r, 122r, 125r), catorzè (lletra o 2, 5: f. 132r, 135r), quinzè (lletra p 3, 4, 5: f. 143r, 144r, 145r), setzè (lletra q 1, 3: f. 151r, 153r), divuitè (lletra s 3, 4, 5: f. 173r, 174r, 175r), vint-i-unè (lletra v 1, 2, 3, 4: f. 201r, 202r, 203r, 204r), vint-i-dosè (lletra x 2, 3, 4, 5: f. 210r, 211r, 212r, 213r), vint-i-tresè (lletra x o potser un signe semblant a +, 1, 2, 3, 4, 5: f. 219r, 220r, 221r, 222r, 223r), vint-i-quatrè (altra vegada el signe semblant a x o +, 2, 3, 4, 5: f. 230r, 231r, 232r, 233r), vint-i-cinquè (sense lletra 2, 4: f. 240r, 242r), vint-i-setè (altra vegada el signe + o x, 2, 3, 4, 5: f. 260r, 261r, 262r, 263r), vint-i-vuitè (sense signe 1, 4: f. 269r, 272r), vint-i-novè (sense lletra 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7: 279r, 280r, 281r, 282r,

283r, 284r, 285r), trentè (lletra p o molt semblant 2, 3, 4, 5: f. 290r, 291r, 292r, 293r), trenta-unè (sense lletra 1: f. 299).

El ratllat s'executa ordinàriament en sec en el cantó carn dels folis. Quan el cantó carn és el recto dels folis, la justificació és: 6 + 4 (corredor) + 8 (segon corredor) + 75 (1ª columna) + 10 (corredor entre columnes) + 74 (2ª columna) + 5 (corredor) + 12 (corredor) + 5 (corredor) + 20 (distància des de l'última línia al marge dret) x 20 + 240 + 27 + 5 + 27.

III. Contingut literari

Nicolau EIMERIC / *Postilla litteralis super evangelium sancti Matthaei*.

F. 1ra, *Inc.* de la lletra dedicatòria: «Incipit Epistola in evangelium secundum Mattheum. Sanctissimo ac beatissimo in Christo patri ac domino, domino nostro, domino Gregorio diuina Dei prouidentia sacrosancte romane ac vniuersalis ecclesie summo pontifici frater Nicholaus Eymerici, vestre sanctitatis capellanus indignus, magister inuutilis ac Aragonie iniquisitor hereticis prauitatis, pedum crebra ac deuota oscula beatorum. Multifariam multisque modis olim Deus loquens patribus in prophetis interdum per internam sacrorum inspirationem, interdum per externam signorum apericionem, interdum per apertam sompniorum intuicionem, interdum per disertam sermonum allocucionem, nouissime diebus istis...». F. 2r, *Exp.*: «...Et si quod absit in hoc opusculo seu alio a me peracto seu peragendo reperiatur aliquid contrarium catholice veritati seu alias suspectum, temerarium siue falsum id nunc pro tunc et tunc pro nunc reuoco et habeo pro non scripto et mee ignorancie id ascribo. Si autem nichil talium ut confido inmensas laudes refero creatori bonorum omnium largitori. Cui sit laus honor et gloria in secula seculorum. Amen. Explicit epistola in postillam litteralem super euangelium sancti Matthei, editam a fratre Nicholao Eymerici ordinis predicatorum, in sacra pagina egregio professore. Incipit postilla».

F. 2ra: *Inc.*: «Liber generationis Ihesu Christi. Si enigmata figurarum, oracula prophetarum, eloquia scripturarum ac dogmata naturarum mentis oculis diligentius contemplantur et intimius perscrutentur, omni dubio procul pulso veraciter comperietur quod in redemptore nostro domino Ihesu Christo sunt due nature, humana uidelicet et diuina...». F. 282va, *Exp.*: «Tunc regem in decore suo uidebunt, tunc eum collaudabunt, tunc et sine fine eum benedicere et clamare cum sanctis angelis non cessabunt. Benedicció et claritas et sapientia, honor, virtus, gloria, potestas et imperium sit domino nostro Ihesu Christo in secula seculorum. Amen. Explicit postilla litteralis super euangelium beati Matthei edita a fratre Nicholao Eymerici, sacre theologie magistro, ordinis fratrum predicatorum, de nacione Cathalonie, incepta Barchinone sed consummata Rome decima mensis aprilis Anno a natiuitate Domini Millesimo CCC^o LXXVII, pontificatus summi domini nostri pape Gregori XI anno septimo. Scripta fuit pre-

fata postilla per fratrem Franciscum Bouis predicti ordinis, alumnum dicti magistri. Qui eam legis pro ipsis Dominum depreceris».

F. 283 ra: «Tabula super primum capitulum predicte postille. In primo capitulo sunt questiones centum quadraginta due...». F. 314 va: «...Expliciunt tituli questionum. Sunt autem questiones in ista postilla mille quingente quadraginta tres».

«Explicit postilla litteralis super Matheum cum sua tabula edita a fratre Nicholao Eymerici, sacre theologie magistro, ordinis fratrum predicatorum, de nacione Cathalonie, incepta Barchinone, sed completa Rome decima mensis aprilis anno Domini Millesimo trecentesimo septuagesimo septimo, pontificatus sanctissimi domini nostri pape Gregorii vndecimi anno septimo».

«Predictam autem postillam scripsit pro communi libraria conuentus fratrum predicatorum Gerunde fra[ter Fran]ciscus Bouis eiusdem ordinis et conuentus. Cuius postille scripturam consumauit dictus frater franciscus anno domini millesimo CCC XC^o primo sexta die decembris. Suplico tibi qui in ea legis ut Dominum pro dictis magistro reverendo actori et mihi scriptori iugiter depreceris».

Catàlegs: SORIÓ, 62; DIAGO, f. 49a; QUÉTIF-ÉCHARD, 710b; *España Sagrada*, XLIV, 234b; XLVI 199a; GRAHIT, 66, n° 12; ROURA, n° 23; COLLELL, 117, n° 12; RODRÍGUEZ, 256, n° 17; ROBLES, n° 24; STEGMÜLLER, t. IV, 27, n° 5727; t. IX, 302, n° 5727; PERARNAU, n° 34; KAEPPELI, 157, n° 3054; REINHARDT, 233; KAEPPELI-PANELLA, 206.

IV. Escriptura

Caixa d'escriptura. Mise en page: 20 + 75 + 10 + 80 + 45 x 25 + 242 + 60. Dues columnes. Nombre de línies: 50-48; 49-48; 49-49. Tipus de lletra: semibastarda, de mà de Francesc Bou,⁸ dominicà del convent de Girona i alumne de Nicolau Eimeric: f. 282va, f. 314va. Reclams horitzontals.

8. Francesc Bou també compareix amb freqüència al *Liber sermonum* del convent gironí (cf. nota 5), on predica entre els anys 1384-1404 (*l. c.*, f. [1ra], [1rb], [1va], [1vb], [2ra], [2va], [27ra], [27rb]); a Sant Martí hi predica entre 1380 i 1404 (*ib.*, f. [18vb], f. [19ra], [19rb], [19va], [19vb], [20rb], [20va], [20vb], [22ra]); a Sant Feliu entre 1381 i 1405 (*ib.*, f. [9vb], [10ra], [10va], [11ra], [11rb], [11va], [11vb], [12ra], [12va], [12vb], [13ra], [13rb], [13va]); al Mercadal, entre 1380 i 1404 (*ib.*, f. [25vb], [26ra], [26va], [26rb], [27rb], [27va], [27vb], [28ra], [28rb], [28va], [29vb]); a Sant Nicolau, entre 1394 i 1405 (*ib.*, f. [32ra], [33ra]); a Sant Pere de Galligants, entre 1381 i 1398 (*ib.*, f. [34va], [34vb], [35rb], [35va], [35vb], [36ra], [36rb]); a la Seu, entre 1403 i 1405 (*ib.*, f. [5ra], [5va], [6ra]); al convent de monges benedictines de Sant Daniel, el 1382 (*ib.*, f. [44ra]); a la vila de Banyoles entre 1376 i 1406 (*ib.*, f. [38ra], [38rb], [38va], [38vb], [39ra], [39rb], [39vb], [40ra], [40rb], [40va], [40vb]); justament fra Francesc Bou morí a Banyoles el dia de sant Esteve de 1406, on s'havia desplaçat a predicar: *ib.*, f. [13]va, f. [41]r.

Decoració: Inicials ornades amb filigranes al començament de l'epístola dedicatòria, dels vint-i-vuit capítols de la postil·la i dels vint-i-vuit aparats de la taula. No hi ha rúbriques, però el text evangèlic és sistemàticament subratllat en vermell. Calderons en blau i vermell.

Hi ha correccions marginals de mà del mateix copista, f. 28rb, 19va, 53vb, 60rb, 62ra, 63rb, 66rb, 69rb, 79ra, 89ra, 89ra, 91rb, 94rb, 97rb, 99va, 105rb, 105va, 105vb, 111vb, 115ra, 115va, 116rb, 116vb, 125rb, 126ra, 129rb, 132va, 139rb, 143va, 146ra, 148rb, 148vb, 149vb, 154va, 156vb, 157va, 162va, 163rb, 164ra, 166vb, 168ra, 172vb, 173vb, 178va, 182va, 183ra, 184vb, 198va, 199va, 209va, 214ra, 217vb, 220ra, 229rb, 239rb, 241rb, 244vb, 251rb, 253rb, 254va, 271rb, 288rb, 289va, 291ra, 293rb, 293vb, 294va, 296ra, 296rb, 296vb, 297vb, 302ra; alguna anotació posterior, f. 1ra. 26vb, 30rb, 14vb, 15rb, 35va, 61ra, 73va, 78va, 85ra, 91rb, 96rb, 110rb, 117ra, 164vb, 165rb, 175vb, 177ra, 178rb, 178va, 182vb, 184va, 186ra, 193va, 199rb, 206rb, 211vb, 249va, 251va, o del mateix copista, f. 75va; dits assenyaladors, f. 9r, 13rb, 64va, 70rb, 72ra, 73va, 151vb, 178vb, 188vb, 189ra, 197rb, 233rb, 259vb. Anotació marginal de cada inici de capítol. Als marges son assenyalades amb l'abreviatura 'quaestio' totes les conclusions doctrinals que després són recollides i recomptades en la taula.

Antigues signatures: A més de la ja esmentada en la descripció de la coberta, al foli inicial de guarda Iir, ex-libris d'Andrés Parladé Heredia, comte d'Aguiar.

Altres exemplars: Barcelona, Biblioteca de Catalunya, ms. 1278 I-III, autògraf; Roma, Archivum Generale Ordinis Praedicatorum, ms. XIV. 207, f. 196r-262r [cc. 26-27].

V. Conclusió

1. Estat de conservació excel·lent, llevat del llom, que és obert i que s'ha després de la primera coberta, ara solta juntament amb el foli de guarda I.

2. Datació: Segons l'explicit de la postil·la, f. 282va, i el de la taula, f. 314va, Nicolau Eimeric enllestí l'obra el 10 d'abril del 1377. Segons l'explicit que el copista escriu després del de la taula, f. 314va, la còpia fou executada per al convent de dominicans de Girona i acabada el 6 de desembre del 1391. El seu autògraf ha estat l'original d'Eimeric, actualment conservat a la BC, ms. 1278, I-III.

3. Origen: el manuscrit prové indubtablement de Girona, d'on pogué ésser traslladat a Andalusia per camins que per ara no són del tot clars.

II. DE GIRONA A SEVILLA

Com és patent, els nou manuscrits acabats de descriure han arribat a la biblioteca sevillana per donació de la senyora Candelaria de Alvear y G. de la Cortina, comtessa vídua d'Aguiar, que els va cedir a la biblioteca del Capítol. Els mss. porten l'ex-libris del seu marit, Andrés Parladé y Heredia (1859-1923),⁹ com es llegeix en la primera contraguarda de cadascun d'ells. És molt probable que els fes relligar el mateix Andrés Parladé en un moment difícil de determinar, però més aviat durant el darrer quart del segle passat o a principis de l'actual, com denoten les lletres i sobretot els números emprats en els lloms. A més, entre els folis LXX i LXXI del ms. 141-23-14, quart de la nostra descripció, hi ha encara una quartilla de paper -resultat d'haver estat partit pel mig un foli amb filigrana de dues columnes coronades i la llegenda 'Plus ultra' dins banderola voleiant-, on es llegeix amb lletra clarament datable de les acaballes del s. XIX o més acostada encara: «(amb tinta:) Ocho, o nueve volumenos. (amb llapis:) son 9 / (amb tinta:) Becerro de colores, cantos claros, encuader-/nacion regular/ Imitando en lo que se pueda a la época de cada/libro/ Para la segunda semana de Noviembre / (escrit en sentit transversal, amb llapis:) Este Levante /como la Biblia»: És la nota del relligador que va o va fer relligar els volums.

Entre l'ex-libris d'Andrés Parladé i la nota de donació de la senyora Candelaria de Alvear, només dels ms. 141-23-11 (segon de la nostra descripció), 141-23-16 (sisè de la nostra descripció), i del 141-23-19 (novè de la

9. Sobre Andrés Parladé Heredia (1859-1933), pintor i protector de les arts, cf. José CASCALES Y MUÑOZ, *Sevilla intelectual. Sus escritores y artistas contemporáneos*, Madrid 1896; A. CÁNOVAS, *Pintores malagueños*, Madrid 1908; «Enciclopedia Universal Ilustrada Europeo-Americana», t. XLII, Bilbao-Madrid-Barcelona 1920, 184b-186a; F. CUENCA, *Museo de Pintores y Escultores andaluces contemporáneos*, La Habana 1923; «Gran Enciclopedia de Andalucía», t. I, Sevilla 1979, 56b; t. VI, 2655a.

El títol comtal d'Aguiar fou concedit per Alfons XII el 16 d'abril de 1877 i despatxat el 3 de juliol del mateix any a favor de dona Mª Natividad Sánchez de Quirós: cf. A. M. MORE - E. GONZÁLEZ, *Heráldica. Guía de Sociedad*, Madrid 1951, s. v.; J. de ATIENZA, *Nobiliario Español. Diccionario Heráldico de Apellidos Españoles y de Títulos Nobiliarios*, Madrid, Aguilar 1954, 788; E. GONZÁLEZ VERA, *Heráldica. Guía de Sociedad*, Madrid 1980, s.v.; A. Alonso de CADENAS Y LÓPEZ et al., *Elenco de grandezas y títulos nobiliarios españoles 1981*, Ediciones de la Revista Hidalguía, Madrid 1981, 25-26; MINISTERIO DE JUSTICIA, *Grandezas y títulos del Reino. Guía oficial*, Madrid 1984, 482; F. GONZÁLEZ DORIA, *Diccionario Heráldico y Nobiliario de los Reinos de España*, Madrid 1987, 62b. Ja hem vist que els nou volums manuscrits ací descrits portaven tots un ex-libris on consta llur procedència, i en aquest ex-libris, dalt de tot, s'hi veu un escut de la casa comtal de la Cortina. Atès que aquest ex-libris fou versemblantment posat en el moment de l'ingrés dels mss. a la Biblioteca Capítular y Colombina, no el tenim en compte com a indicació de procedència distinta de la de la Casa comtal d'Aguiar.

nostra descripció), consta explícitament que foren propietat del convent dominicà de Girona. Podem deduir amb tota certesa que també foren d'aquell mateix convent, per les notes i correccions autògrafes d'Eimeric, els mss. 141-23-13 (tercer de la nostra descripció), 141-23-14 (quart), i 141-23-15 (cinquè). Per les relacions d'identitat de lletra que ens ha semblat copsar entre els ms. 141-23-17 i 141-23-18, d'una banda, i els ms. 141-23-15 i 141-23-14, de l'altra, podem raonablement afirmar que també aquests dos mss., que contenen el voluminós comentari eimericià a l'evangeli de Joan, foren escrits a Girona i per al convent dominicà de Girona. Únicament el ms. 141-23-10, el primer de la nostra descripció, ofereix un marge de dubte raonable, sobre la relativitat del qual més endavant direm alguna cosa.

Per tant són dades objectives internes les que obliguen a constatar que un grup substancial dels més d'onze volums de les seves *Opera Omnia*, que Eimeric va fer reunir al convent dominicà de Girona,¹⁰ han arribat a la Biblioteca Capitular y Colombina de Sevilla durant la primera meitat del nostre segle. El segle passat aquests manuscrits ja eren potser en poder del comte d'Aguiar. Entre finals del segle XIV i finals del XIX o principis del XX, quan reben la relligadura actual, els mss. eimericians de Girona han tingut un itinerari que mirarem de fixar sobre dades controlables.

Noresmenys cal tenir en compte que el ms. 15-III-6 de la Biblioteca March, identificat ja fa alguns anys per Josep Perarnau com un dels volums de la col·lecció eimericiana de Girona,¹¹ fou adquirit a Andalusia, exactament a Granada, amb la qual cosa el problema de l'emigració d'aquests mss. se simplifica, encara que de moment no s'clareixi.

10. En la *Confessio fidei christianae*, Eimeric afirma que havia aplegat i fet copiar per al convent dominicà de Girona, entre petits i grans, més de quaranta volums d'obres pròpies: «... in feruore mentis mee inter magna et parua ultra quadraginta librorum uolumina compilauit, manu propria exarauit, magno cum labore peculio mutuato copiarum et in libraria communi in cathena quatenus cunctis paterent Gerunde poni, vbi qui me segregauit ex utero matris mee euocauit per gratiam suam ad sacrum predicatorum ordinem, procurauit»: *Confessio fidei christianae*, BNP, ms. lat. 3171, f. 6ra, línia 37-f. 6vb, línia 4. En el moment d'escriure la *Confessio...*, any 1396, la seva activitat literària encara es perllongaria, perquè consta amb certesa que després de la *Confessio...* va escriure, com a mínim, tres obres més: *Correctorius correctorii*, *Declaratio articulorum XXII Magistri Sententiarum in quibus articulis a magistris omnibus non tenetur*, *Postilla super epistolam ad Galatas*; i va començar el *Commentarium in Epistolam ad Romanos*, interromput per la seva mort a principis del 1399 i per ara perdut. Tenint en compte que algunes de les obres d'Eimeric omplien més d'un volum, la seva afirmació no és gens exagerada. D'altra banda, la làpida que els frares del convent gironí van fer posar sobre la seva tomba és explícita en aquest sentit: "Hic jacet R. P. Fr. Nicolaus Eymerici, qui fuit predicator veridicus, inquisitor intrepidus et doctor egregius. Nam ultra XI sacra volumina compilauit et etiam XL annis pro fide catholica viriliter decertauit". El text de la làpida fou publicada per DIAGO, f. 51d, i pels autors del volum XLIV de la *España Sagrada*, Madrid 1826, 235.

11. Cf. PERARNAU, 84 i 89.

III. RELACIONS ENTRE TRES MSS. EIMERICIANS DE GIRONA-SEVILLA I TRES DE LA BN DE PARÍS

La troballa dels dos documents que editem en apèndix permet de precisar una mica més la història dels mss. eimericians de Girona i aclarirà, creiem que definitivament, l'iter' dels dos grans reculls de tractats eimericians coneguts fins ara, els mss. lat. 1464 i 3171 de la BNP. Per començar, és segur que els volums ara sevillans del comentari a Joan eren amb tota certesa a Girona el 1411, on Bernat Vilalta els estava copiant per al papa Benet XIII,¹² el qual l'any 1409, tornant del concili de Perpinyà, sojornà a Girona, camí de Barcelona. És normal de suposar que fou durant la seva estada a Girona quan Benet XIII encarregaria la còpia d'aquest i dels altres mss. eimericians dels quals parlarem tot seguit. La còpia de Bernat Vilalta, que segurament no va poder ésser del tot acabada, s'ha conservat: és el ms. lat. 641(1-2) de la BNP, que porta les armes del papa Benet XIII al fol. 1 del tom 1; passà al Col·legi de Foix i posteriorment a la biblioteca de Colbert.¹³ Perarnau l'identificà molt correctament en la seva edició de l'inventari de la biblioteca privada de Benet XIII.¹⁴

12. Cf. més avall, apèndix II, doc. n° 1. Parlen d'aquesta estada de Benet XIII a Girona els autors de la *España Sagrada*, t. XLIV, 78-99; VILLANUEVA, *Viage...*, XIV, 28; Manuel BETÍ, citant la *Chronica actitatorum...* de Martín d'Alpartil, en *Itinerario de Benedicto XIII en España, 1409-1423*, dins «Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura», IV (1923), 51 i 84; Sebastià PUIG i PUIG, *Itinerario del Papa Luna de Perpiñán a Tarragona*, dins «Miscellanea Francesco Ehrle», III (Studi e Testi, 39), Roma 1924, 130-135; Augusto CASAS, *El papa Luna*, Barcelona 1944, 237. Per a tota la qüestió, cf. Lluís BATLLE i PRATS, *Benet XIII a Girona*, dins «Jornades sobre el Cisma d'Occident a Catalunya, les Illes i el País Valencià. Ponències i comunicacions», Segona part, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans 1988, 337-346.

13. Cf. Léopold DELISLE, *Le Cabinet des manuscrits de la Bibliothèque Impériale*, Paris 1868, I, 507. Per al coneixement de la formidable biblioteca de Benet XIII i el seu destí, hom pot veure Josep SERRANO CALDERÓ, *Noves dades sobre la Biblioteca de Peníscola del 1423 al 1429*, dins «Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura», LVI (julio-diciembre 1980), 646-666; Josep PERARNAU i ESPELT, *Els inventaris de la biblioteca papal de Peníscola a la mort de Benet XIII*, dins «ATCA», VI (1987) 7-48; J. SERRANO i CALDERÓ - J. PERARNAU i ESPELT, *Darrer inventari de la biblioteca papal de Peníscola (1423)*, Barcelona, BC, ms. 233, dins «ATCA», VI (1987), 49-183; J. PERARNAU, *Darrer inventari de la biblioteca privada de Benet XIII (1423)*, Barcelona, BC, ms. 235, dins «ATCA», VI (1987), 185-226; J. PERARNAU, *Taules de volums de la Biblioteca papal de Peníscola*, dins «ATCA», VI (1987), 227-295; J. PERARNAU, *Cent vint anys d'aportacions al coneixement de la biblioteca papal de Peníscola*, dins «ATCA», VI (1987), 315-337, amb la bibliografia que s'hi cita; J. SERRANO i CALDERÓ, *La Biblioteca papal de Peníscola després de Benet XIII (1423-1429)*, dins «Jornades sobre el Cisma d'Occident a Catalunya, les Illes i el País Valencià», II part, Barcelona 1988, 547-589.

14. Cf. Josep PERARNAU, *Darrer inventari de la biblioteca privada de Benet XIII*, dins «ATCA», VI (1987), 207, n° 326, i 269.

El mateix any 1411 Joan de Pont havia acabat de copiar un volum que contenia diversos tractats d'Eimeric sobre les doctrines de Ramon Llull i sobre altres matèries.¹⁵

Ara bé, a la biblioteca privada de Benet XIII hi havia l'any 1423, ultra el comentari evangèlic esmentat, dos volums eimericians més. Un, prou ben descrit, coincideix amb l'actual ms. lat. 3171 de la Bibliothèque Nationale de París, que també prové de la biblioteca del Col·legi de Foix de Toulouse;¹⁶ l'altre és descrit més genèricament,¹⁷ però l'esment dels dos incipit permetrà d'aclarir llur origen igualment gironí.

Que el ms. papal de Peníscola nº 328 de l'inventari dels *Libri in studio* de Benet XIII publicat per Perarnau, ara ms. lat. 3171 de la Bibliothèque Nationale de París, és la còpia exacta del ms. de la biblioteca Capitular i Colombina de Sevilla 141-23-14, es veu comparant la relació i l'ordre en què són transcrits els tretze tractats en cada manuscrit:

BNP ms. lat. 3171

Contra calumpniantes
preheminentiam Xti et
virginis eius matris f. 3-6

Confessio fidei christiane,
f. 6v-21

Contra emissum in conclavi
per papam et cardinales pro-
missorium iuramentum. Et
contra epistolam parisiensium
magistrorum, f. 21-30

Sevilla, Bibl. Cap i Colomb.
ms. 141-23-14

Contra calumpniantes preemi-
nenciam Xti et uirginis matris
eius, f. I-XVv

Confessio fidei christiane,
f. XVII-XXIX

Contra emissum in conclavi per
papam et cardinales promissorium
iuramentum. Et contra epistolam
parisiensium magistrorum, f.
XXXIII-XL

15. Cf. més avall, apèndix II, doc. nº 2.

16. Cf. Josep PERARNAU, *Darrer inventari...* (citada en la nota 14), nº 328: "Item opus eiusdem [N. Eimeric], in quo sunt tredecim tractatus in eodem volumine, quorum primum est *Contra calumpniantes preeminenciam Christi et virginis matris eius*. Incipit in prima columna «Sanctissimo ac beatissimo» et finit in sequenti «tractatum satis».

L'autor de l'inventari, Antoni de Camps, en esmentar els 'tretze' tractats continguts al volum, dona una pista preciosa per a identificar aquest volum de Peníscola amb l'actual ms. lat. 3171 de la BNP, perquè aquest conté al verso del seu foli inicial (recto buit) aquesta anotació: «In isto volumine sunt tredecim tractatus compositi per magistrum Nicholaum Eymerici ordinis predicatorum sequenti ordine annotati» (segueix l'índex dels tretze tractats). És a dir, l'autor de l'inventari del 1423 tenia sota els seus ulls l'actual ms. lat. 3171 de la BNP obert per la seva primera pàgina escrita.

17. Cf. Josep PERARNAU, *Darrer inventari...* (citada en la nota 14), nº 328: «Item opus eiusdem [N. Eimeric] *Super Articulis fidei* et certis aliis materiis. Incipit in prima columna «Sacrosancte» et finit in sequenti «latera hoc est». Cfr. BNP ms. lat. 1464, f. 1r, que coincideix exactament amb la descripció del darrer inventari de Peníscola.

Contra uniuersitatem parisiensem Dei Ecclesiam impugnantem responsiones ad viginti nouem questiones, f. 30-45	Contra universitatem parisiensem Dei Ecclesiam impugnantem responsiones ad XXIX questiones, f. XLI-LIII
Contra alchimistas, f. 45v-50	Contra alchimistas, f. LVII-LXI
Correctorius Correctorii, f. 50-58	Correctorius Correctorii, f. LXI-LXVII
Contra prefigentes certum terminum fini mundi, f. 58-75	Contra prefigentes certum terminum fini mundi, f. LXVII-LXXXII
Contra astrologos imperitos atque contra nigromanticos de occultis perperam iudicantes, f. 75-89v	Contra astrologos imperitos atque contra nigromanticos de occultis perperam iudicantes, f. LXXXV-XCVII
Elucidarius Elucidarii, f. 89v-98	Elucidarius Elucidarii, f. XCVII-CIIII
Contra hereticaliter asserentes beatum Iohannem evangelistam fuisse Virginis filium naturalem et quedam alia falsa, f. 98-101	Contra hereticaliter asserentes beatum Iohannem evangelistam fuisse Mariae Virginis filium naturalem et falsa quedam alia de eodem, f. CVII-CIX
De admiranda sanctificatione Dei et hominis genitricis, f. 101-114	De admiranda sanctificatione Dei et hominis genitricis, f. CIX-CXXII
Incantatio studii Ilerdensis super XXti articulis per quendam Anthonium Riera studentem valentinum, ut deferretur, inibi seminatis, f. 114-121	Incantatio studii Ilerdensis super viginti articulis per quendam Antonium Riera studentem valentinum inibi seminatis, f. CXX-CXXX
Declaracio articulorum XXII magistri Sententiarum in quibus articulis a magistris omnibus non tenetur f. 121v-135	Declaratio articulorum XXII magistri Sententiarum in quibus articulis a magistris omnibus non tenetur, f. CXXXVIII-CXLII

Com fa notar el catàleg de mss. de la Bibliothèque Nationale de París a cura de Marie Thérèse d'Alverny,¹⁸ el ms. 3171 ha perdut el seu primer quadern, i aquesta desgràcia li devia sobrevenir en la seva llarga estada al Col·legi tolosà de Foix.¹⁹ Com sigui, l'incipit del primer dels tractats eimericians que conté aquest manuscrit coincideix en l'inventari de Peníscola,

18. BIBLIOTHÈQUE NATIONALE. *Catalogue général des mss. latins*, tome IV (nos. 3014-3277), París 1958, 284.

19. Sobre el mal estat dels mss. del col·legi de Foix constatat el segle XVII, cf. DELISLE, *Le cabinet...* (citat en la nota 13), I, 498.

quan el volum encara era sencer, i en l'exemplar sevillà més amunt descrit: «Sanctissimo ac beatissimo». La relació entre els dos manuscrits, a la vista dels dos documents gironins ara exhumats, s'imposa per ella mateixa: Sevilla 141-23-14 és l'antígraf de BNP ms. lat. 3171.

El ms. papal de Peníscola n° 327 del catàleg publicat per Perarnau, ara, segons la suposició del seu editor²⁰ —que considerem encertada i intentarem de refermar— ms. lat. 1464 de la BNP, és la còpia no ben exacta del ms. de la biblioteca Capitular y Colombina de Sevilla 141-23-15; en la còpia ara parisina hom ha prescindit dels tres primers tractats filosòfics del ms. sevillà i, a més, ha desplaçat el tractat *Contra daemonum invocatores* cap al final del volum:

BNP ms. lat. 1464

[sense títol=], f. 1-16

[sense títol=], f. 16v-22

Metra super scismate, f. 22r-v

[sense títol=], f. 22v-38v

[sense títol=], f. 38v-72v

Dialogus contra lullistas, f. 73-95

Fascinatio lullistarum, f. 96-100

Tractatus contra daemonum
invocatores, f. 100-161Sevilla, Bibl. Cap. i Colomb.,
ms.141-23-15

Brevis summa logicae, f. 1-24

Tractatus de principiis naturae, f. 25-32

Quaestiones super I lib. Physicorum, f. 33-90

Tractatus contra daemonum invo-
catores, f. 91-146

Quaestio super scismate, f. 147-166

Sermo coram rege Castellae de presenti scis-
mate, f. 166-174

Metra de predicto scismate, f. 175

Tractatus de duabus naturis in

Christo, f. 177-190

Tractatus Expurgate vetus fermentum

pro et contra Raymundum Lull, f. 190-219

Dialogus contra lullistas, f. 220-238

Fascinatio lullistarum, f. 238-241

El ms. de París, Bibliothèque Nationale, lat. 1464, no ha estat del tot acabat: falten els títols dels tractats, que, com en el ms. lat. 3171, haurien d'haver estat escrits amb rúbriques; els títols no hi són, però sí els espais a ells destinats. És per això, potser, que en l'inventari de Peníscola rep un títol genèric, tot i que l'autor de l'inventari podia haver ensopegat amb el foli 41ra, a l'inici del gran tractat eimericià contra Ramon Lull, on es llegeix: «...agetur in prima parte de fidei Articulis; in parte secunda de ecclesie sacramentis; in parte tercia de vitiis et peccatis; in quarta parte de virtutibus et donis; in quinta de quibusdam particularibus annexis».²¹

20. Josep PERARNAU, *El darrer inventari...* (citad en la nota 13), 269.

21. BNP, ms. lat. 3171, f. 41ra, línies 18-23.

Com es pot observar, tant el ms. lat. 1464 com el 3171, entre d'altres coses, contenen literatura antilul·liana, encara que el 1464 en contingui sensiblement més. Per això ens inclinem a pensar que el segon dels documents publicats més avall en apèndix, quan es referix al «liber seu volumen continens diuersos tractatus compositos per reuerendum quondam fratrem Nicholaum Eymerici ... tam super docmatizatione Raymundi Lulli quam aliis diuersis causis, quem copiauera pro dicto domino nostro papa», està assenyalant l'actual ms. lat. 1464 de la Bibliothèque Nationale de París, el qual té l'incipit tal com s'assenyala en el n° 327 de l'inventari dels *Libri in studio* de Benet XIII, i coincideix amb el de la *Quaestio super scismate* del ms. sevillà 141-23-15, que és per on el copista Joan de Pont començà el seu treball. D'altra banda, no cal dir que encaixa perfectament amb les circumstàncies de cap al 1411 l'encàrrec de Benet XIII de fer copiar dos tractats sobre el cisma de Nicolau d'Eimeric,²² en un dels quals, justament el primer de tots, Eimeric es presentava com un testimoni directe del conclave de 1378 i dels fets immediatament posteriors, i l'altre era el de la legació conjunta Pero de Luna-Eimeric a Castella; com també es comprèn l'interès de Benet XIII per les obres antilul·lianes del polèmic inquisidor, sotmeses des de feia temps a una aspra discussió per part dels lul·listes.

No podem emprendre aquí un estudi més precís de les semblances i diferències entre els dos manuscrits ara parisins d'obres eimericianes. Comparant-los amb llurs respectius antígrafs sevillans, a la llum dels dos documents gironins que hem tingut la sort de trobar²³ i gràcies a la cura amb què foren redactats els darrers inventaris de Peníscola i la cura no menor amb què han estat modernament editats, queda aclarit l'iter dels

22. L'inquisidor havia escrit diversos tractats sobre aspectes del Cisma, alguns per encàrrec papal, d'altres per pròpia iniciativa, i sistemàticament els dedicava al pontífex romà: El primer és el que el manuscrit més amunt estudiat (Sevilla 141-23-15) intitula *Quaestio super Scismate* i el ms. lat. 1464 de la BNP presenta sense títol, adreçat al col·legi de cardenals, ja separats d'Urbà VI però abans de l'elecció de Climent VII. El segon és el *Sermo coram rege Castellae de presenti scismate*, també sense títol al ms. parisenc. El *Contra emissum in conclavi per papam et cardinales promissorium iuramentum et contra epistolam parisiensium magistrorum* fou adreçat per Eimeric a Benet XIII, i possiblement per aquesta causa n'hi ha còpia a l'Archivio Segreto Vaticano, arm. 54, vol. 36, ff. 99r-107r. El darrer, *Contra universitatem Parisiensem Dei Ecclesiam impugnantem responsiones ad 29 quaestiones*, li fou encarregat directament pel papa Luna, com hem tingut oportunitat de veure més amunt.

23. Cal dir que la troballa no és nostra, ans pròpiament de l'arxiver diocesà de Girona, mn. Josep Mª Marquès, el qual ha regestat selectivament la sèrie dels llibres *Manuale* i altres sèries d'aquell arxiu, posant així a l'abast dels investigadors i estudiosos uns tresors inestimables, que, com es constata en el cas present, poden tenir projeccions del tot inesperades. Havíem transcrit els dos documents avui publicats ja feia temps, i ha estat després del treball a la Biblioteca Capítular y Colombina de Sevilla quan el seu valor s'ha tornat tot d'una decisiu a l'hora d'establir algunes dades fonamentals per a la història de tres mss. eimericians ara guardats a la Bibliothèque Nationale de París.

dos grans reculls eimericians de la BNP, mss. lat. 1464 i 3171. Ambdós foren copiats a Girona a l'entorn del 1411 per a Benet XIII. El ms. 1464 fou copiat per Joan de Pont; desconeixem per ara el copista del ms. 3171, que és d'una altra mà, encara que sobre aquesta qüestió no voldríem dir res definitiu. Foren copiats a partir dels manuscrits que eren al convent de dominicans i que avui són, respectivament, els mss. de Sevilla, Biblioteca Capitular y Colombina 141-23-15 i 141-23-14. De Girona els dos mss. passaren a l'estudi de Benet XIII, a Peníscola. El cardenal Pèire de Foix, després de la seva legació a Catalunya per a liquidar definitivament les últimes restes del gran Cisma, els rebé en obsequi de Martí V i els instal·là al Col·legi de Foix de Tolosa del Llenguadoc. D'allí el segle XVII foren transportats a París, on passaren a formar part de la biblioteca colbertina, per a integrar-se finalment a la biblioteca reial, després d'haver rebut una sump-tuosa enquadernació per mà de Colbert.²⁴

IV. ELS MSS. EIMERICIANS DE GIRONA SEGONS ELS CATÀLEGS ANTICS I MODERNS

A principis del segle XVI Baltasar Sorio donà algunes notícies molt interessants sobre les obres d'Eimeric conservades a Girona.²⁵ Per començar esmenta quatre tractats 'contra errores': *Contra quinque blasphemias*, *Contra haereses Arnaldi de Vilanova*, *Contra errorem de sanguine Christi* i *Contra errores Raymundi Lull*. Els tres primers per ara no han comparegut. Diu que hi va veure molts altres tractats i que ha sentit a dir que havien estat trets del convent. Parla també dels *Sermones* sobre els sants i dels dominicals. I aleshores continua: «Scripsit etiam super *Matthaeum*, *Marcum*, *Lucam* et *Johannem* insigne opus quod in bibliotheca conventus Ilerdae habetur».²⁶ Què vol dir Sorio? Que els comentaris als evangelis d'Eimeric, també eren a Lleida? O serien precisament aquests volums eimericians els que haurien estat trets del convent gironí per tal d'ésser traslladats a Lleida? La qüestió ha de restar oberta.

En principi no és estrany que l'obra d'Eimeric fos deixada en préstec per tal d'ésser copiada, o per a d'altres usos, almenys a l'interior de la província dominicana. I fem aquesta precisió, perquè cap a finals del s. XVI, Diago

24. Els dos mss. eimericians que de Peníscola passaren a Tolosa de Llenguadoc foren rebuts per Jean-Baptiste Colbert el 1680, tal com consta en els inventaris dreçats per Baluze, que publicà DELISLE, *Le cabinet...* (citat en la nota 13), I, 499-506; els opuscles d'Eimeric són esmentats a la p. 500, n° 9 de l'inventari del 7 d'octubre del 1680, extret de BNP, ms. lat. 9364, f. 38.

25. Cf. SORIO, 61-62.

26. *Ib.*, 62.

troba a Girona gairebé totes les obres d'Eimeric i això significa que, si hi havia hagut dispersió, aquesta havia estat transitiva i controlada. Amb tot, i malgrat el detall de les notes de Diago, en el seu inventari d'obres eimericianes no hi figuren el *Contra quinque blasphemias*, el *Contra haereses Arnaldi de Vilanova* ni el *Contra errorem de sanguine Christi*, esmentats per Sorió. Diago assegura que de les obres d'Eimeric n'hi havia dos jocs al convent dominicà de Girona, un a la biblioteca, l'altre a l'arxiu²⁷ i que s'els havia ben mirat tots dos 'muy de asiento', per tal de poder presentar en el seu llibre un catàleg cronològic de l'extensa producció eimericiana. També és veritat que no esmenta la *Fascinatio lullistarum*, obra en l'explicit de la qual no consta la data de la seva composició, i és sorprenent en la mesura que esmenta tots els altres tractats que en el volum gironí d'Eimeric, ara sevillà 141-23-15, acompanyen la dita *Fascinatio*. Val a dir que Diago no aclareix si va prendre les seves notes a partir del joc de manuscrits de l'arxiu o del de la biblioteca, i també és possible que entre tants volums i folis com va haver de regirar se li escapés algun tractat. En tot cas, hi troba els comentaris als quatre evangelis, notícia que desvirtuaria la informació de Sorió si s'havia d'entendre en el sentit que aquestes quatre obres havien desaparegut de Girona.

El 1628 Baltasar Prat, dominicà gironí de 77 anys d'edat, és testimoni de la presència dels «llibres y obres del venerable pare mestre Nicolau Eymerich inquisidor major» a la biblioteca del convent de l'Anunciació de Girona, segons unes notes que va inserir en el ms. actualment guardat a Roma als Arxius generalicis dels O. P., signatura XIV. 23, provinent del convent gironí, notes que foren editades pel P. Pius Mothon.²⁸

Entorn de 1773, en canvi, al convent dominicà de Girona no trobaven la *Fascinatio lullistarum*. Felip Puigserver, dominicà de Mallorca, insistia en carta del 14 de maig d'aquell any perquè la busquessin bé, ja que «no es posible falte en ese convento».²⁹ No sabem si finalment la van trobar, però sobta que tampoc no figurés en el catàleg de la biblioteca del convent. Puigserver no anava desencaminat quan deia: «Tal vez esté metido entre los otros tratados y no se observaría bien cuando se hizo el catálogo».³⁰

27. DIAGO, f. 51d.

28. Cf. «Analecta Sacra Ordinis Praedicatorum», IV (1899), 24-26, en nota. Les opinions del P. Mothon sobre l'autoria eimericiana de la *Vita s. Raymundi de Pennaforti* expressades en aquest treball són revisades molt seriosament per A. DONDAINE, *Le Miracle de la Vierge' du Montgenèvre*, dins «Archivum Fratrum Praedicatorum», XLI (1971), esp. 140-141, 144-145, on, d'altra banda, l'autor descriu el ms. antigament gironí esmentat.

29. Cf. José Me COLL, *Fray Felipe Puigserver, O. P. solicita del convento dominicano de Gerona el "Fascinatio Lullistarum" de Eymerich*, dins «Anales del Instituto de Estudios Gerundenses» IX (1954) 163-170, espec. 169.

30. ID., *ib.*

Una petita referència molt genèrica de Rais i Navarro a «varios manuscritos del sabio Eymerich», entre els quals esmenta un *Contra lullistas* i un *De vitis fratrum ordinis praedicatorum*,³¹ és preciosa perquè és posterior als grans trasbalsos de les guerres i ocupació napoleònica. Podem presumir, per tant, que entorn dels anys vint del segle passat, la col·lecció de mss. eimericians del convent de Girona era substancialment íntegra.

Ho confirmaria l'extensa resenya de tractats eimericians que donen els autors de l'*Espanya Sagrada* en els volums dedicats a Girona. Trenta tres són esmentats pel seu títol en el volum XLIV,³² la llista no sembla respondre a cap criteri concret, però en canvi conté molts dels títols dels mss. eimericians de Sevilla, per no dit tots, i alguns que pertanyen al volum eimericià de Mallorca. En el volum XLV la llista agrupa les obres de l'inquisidor de forma sintètica i selectiva però donant títols dels mss. ara sevillans i mallorquí, esmentant els tractats antilul·lians i els de la problemàtica del cisma sense detallar-ne títols.³³ Tenint en compte que els continuadors de l'obra

31. M. RAIS i L. NAVARRO, *Historia de la provincia de Aragón, Orden de Predicadores*, Saragossa 1819, 102-103. Aquest esment del *De viris ordinis praedicatorum* com a obra d'Eimerich revela que l'opinió de Baltasar Prat, per al qual tot el ms. ara a Roma, Archivum Generale Ordinis Praedicatorum., sign. XIV. 23, era obra de l'inquisidor, s'havia mantingut i transmès. La nota transcrita per P. Mothon, més amunt esmentada, és conclouent en aquest sentit. I també la impugnació expressada per A. Dondaine en l'article citat en la nota 29.

32. Antolín MERINO, José de la CANAL, *Espanya Sagrada*, t. XLIV, trat. LXXXII, Madrid, José del Collado 1826, 234-235. La llista de Merino i la Canal és prou suggestiva. Esmenten (1) «de potestate Pontificis contra haereticos», (2) *de duplici natura in Christo et de tribus personis in Deo*, (3) *de excellentia Christi et B. Virginis Mariae*, (4) *adversus alios haereticos S. Joannem Evangelistam filium naturalem B. Mariae Virginis asserentes*, (5) *vida de san Dalmacio Moner*, (6) *comentarios sobre los cuatro evangelios*, (7) *sobre las cartas de S. Pablo a los Gálatas*, (8) *y a los hebreos*, (9) *sermones del tiempo*, (10) *y de los santos*, (11) *una lògica*, (12) *y física*, (13) *contra los adoradores e invocadores de los demonios*, (14) *contra los calumniadores de la preeminencia de Cristo y de su madre la Virgen*, (15) *del pecado original y de la concepción de nuestra Señora*, (16) *contra la doctrina de Raimundo Lulio*, (17) *diálogo contra los lullistas*, (18) *Fascinación de los lullistas*, (19) *Elucidario del elucidario*, (20) *Carta a los cardenales que estaban en Anagni*, (21) *Contra los que prefijaban el fin del mundo*, (22) *contra el juramento promisorio hecho en el conclave por el papa y los cardenales, y contra la carta de los maestros de París*, (23) *respuesta a las 29 preguntas, escrita contra la Universidad de París, que impugna a la Iglesia de Dios*, (24) *Contra astrólogos y nigrománticos*, (25) *de la maravillosa santificación de la Virgen María*, (26) *Confesión de la fe cristiana*, (27) *Incantación del Estudio de Lérida sobre unas proposiciones de Antonio Riera*, (28) *Contra los alquimistas*, (29) *Correctorio del Correctorio*, (30) *sobre la carta a los hebreos*, (31) *sobre la carta a los romanos*, (32) *sobre 22 artículos del Maestro de las Sentencias*. A part, és clar, del (33) *Directorium*. En aquesta llista hi ha, com a mínim, dues repeticions, perquè el *Comentari als Hebreus* és esmentat dos cops: (8) i (30). D'altra banda (3) i (14) són probablement el mateix tractat.

33. José de la CANAL, *Espanya Sagrada*, t. XLV, trat. LXXXVIII, Madrid, José del Collado 1832, 198-199: «Las obras principales de este laborioso escritor son las siguientes: 1º *Vida de Fr. Dalmacio Moner bijo del convento de Gerona*, 2º *Tratado contra los que invocan a los demonios*; 3º *Dos tomos de Sermones*, uno de *Dominicas y ferias*, y otro de *Santos*; 4º *Dos tratados*, el uno de *la jurisdicción de la iglesia y de los inquisidores contra los que invocan los demonios*, y

del P. Flórez van aplegar ells mateixos o van fer aplegar a persones contemporànies la informació per als tres volums sobre Girona,³⁴ no hi ha cap raó que hagi de fer pensar que en esmentar els mss. eimericians del convent gironí de l'Anunciació depenguin exclusivament de la llista de Diago o de la de Quétif-Échard. De Quétif-Échard no en poden dependre, perquè en tots dos volums castellans es fa esment del *Comentari a l'epistola als Romans*, que els francesos no citen. I la llista del volum XLIV no pot dependre de Diago, perquè cita la *Fascinatió lullistarum*, absent del catàleg de l'aragonès, com ja hem vist.

El testimoni de Villanueva també és formal: «En el mismo archivo se conservan las obras mss. originales del famoso hijo de esta casa Fr. Nicolàs Eimerich». ³⁵ La informació dels volums de Girona fou aplegada l'any 1807.³⁶

el otro de la de los inquisidores contra los infieles que van contra nuestra fe; 5º Postillas o adiciones sobre los cuatro Evangelistas; 6º Tratado de la potestad del papa; 7º Otro del pecado original y de la Concepción de nuestra Señora; 8º Varios contra los llulistas; 9º Comentarios sobre las cartas de S. Pablo á los Hebreos, á los Gálatas y á los Romanos. Las demás obras son de circunstancias como escritas en un tiempo de cisma, en que se disputaba sobre la elección de Papa, y habia tanta confusión y obscuridad sobre ella, que cada electo tenia de su partido hombres distinguidos por sus virtudes y conocimiento. Eimerich fue uno de los que reconocieron la legitimidad de Pedro de Luna que tomó el nombre de Benedicto XIII, y le dedicó un tratado con el título de *Confessio fidei Christianae*. Pero la obra que mas fama ha dado al Gerundense Eimerich es el *Directorio de inquisidores*».

34. A més dels religiosos agustins catalans, començant pel provincial Fra Nicolau Mayet, passant pel prior de Barcelona, Francesc Lluch, i arribant «hasta el último hermano», José de la Canal fou eficaçment ajudat a Barcelona per Prósper Bofarull i Felix Torres Amat. A Girona el prior dels agustins, Subirana, «se le ofreció por amanuense» i el Capítol catedralici va nomenar una comissió que l'ajudés en la recerca de documents, formada pels canonges M. Matute i M. Hurtado, secretari del Capítol; pel Capítol de Sant Feliu, hi cooperà el canonge Narcís Xifreu; F. Calvet i Rubalcaba li va cedir les seves notes preses sobre els quatre volums de Pontich; a l'arxiu de la ciutat l'orientà Joan Claràs. A Ripoll, l'arxiver Roc Olzinellas, per ordre de l'abat, li va obrir l'arxiu del monestir. A Vic l'ajudaren Ermenter Martí, Rector de Gurb, i el canonge arxiver Jaume Ripoll; a Lleida, Francesc Nogueró, i a Poblet, portes obertes. L'abaciologi de Banyoles fou facilitat per l'almoïner i arxiver Gaudenci de Puig, el qual va escriure una circular als altres monestirs del bisbat perquè enviessin notícies a l'*España Sagrada*, etc. (cf. *España Sagrada*, t. XLIII, Madrid 1819, XIII-XIX i 326-330; t. XLIV, Madrid 1826, VI-VII; t. XLV, Madrid 1832, VII i 116-118). De tota manera, Gaudenci de Puig no va fer res més que donar a l'*España Sagrada* les notes que Villanueva havia pres el 1807 al monestir de Banyoles, de la qual cosa, i de diversos errors del monjo, es plany l'autor del *Viage*, t. XIV, Madrid 1850, 240, 244, 246, 248, 250, 253, 256, 257, 259.

35. J. VILLANUEVA, *Viage...*, t. XIV, Madrid, Imprenta de la Real Academia de la Historia 1850, 170.

36. Ho diu expresament Villanueva: «... y saber más de lo que acaba de imprimirse este año 1807 en la *Colección de noticias y memorias para la historia de los mártires de Gerona ...* de D. Francisco Dorca ... El autor murió a 31 de marzo del año pasado 1806 poco antes de comenzar la impresión de su libro»: *Viage...*, t. XII, Madrid 1850, 129; t. XIV, Madrid 1850, 240.

Per tant, hi ha raons de pes positives i cap de negativa per a suposar que fins al primer terç del segle XIX la col·lecció dels manuscrits eimericians del convent de Girona no es va bellugar d'allí, almenys substancialment. Molt probablement la col·lecció constava dels onze volums fets copiar per Eimeric i que ja són esmentats en la làpida sepulcral que transcriu Diago,³⁷ i d'algun altre recull no inclòs en aquells, potser aplegat abans de la decisió d'organitzar cabalment l'obra completa de l'inquisidor.

V. DE GIRONA A SEVILLA, PASSANT PER ...

De 1835 a la data en què els manuscrits eimericians de Sevilla són duts a enquadernar hi ha hagut un fet de gran transcendència per als fons bibliogràfics i documentals dels convents hispànics: la Desamortització. I a partir d'aquest fet és quan entrem en el domini de la pura tenebra, perquè per ara no hem trobat ni la més lleu indicació sobre l'itinerari dels manuscrits que hem descrit.

Per començar cal dir que a la Biblioteca Pública de Girona només hi ha dos manuscrits del segle XV que procedeixen del convent de dominicans: són un volum de la *Llegenda Àuria*, del segle XV (sig. 6/218), i un altre de *Revelacions*, 1449-1455 (sig. 6/294).³⁸ Per contra, almenys 15 incunables d'aquell convent hi han anat a parar.³⁹ La manera com es va produir la desamor-

37. DIAGO, f. 51d. Per la seva banda, P. Mothon, en parlar de l'actual ms. XIV.23 de l'Archivum Generale Ordinis Praedicatorum de Roma, afirma que fou guardat al convent de Girona fins l'any 1834, i que d'allí se l'emportaren els dominicans expulsats per les lleis desamortitzadores, fins que l'any 1887, en ocasió del jubileu d'or sacerdotal de fra J. M. Larroca, fou portat d'Aragó a Roma i fou regalat al P. Mestre de l'ordre; cf. *a. c.* supra nota 25, p. 24. Això fa pensar que els dominicans de Girona no van prendre mesures per a protegir el seu patrimoni bibliogràfic i que, en tot cas, se'n van endur una engruna de la seva rica biblioteca.

38. Cf. Biblioteca Pública de Girona, ms. 9/133, *Catálogo razonado de los códices góticos incunables y de los mss. que existen en la biblioteca provincial de Gerona*, por D. Nicolás MAYÁN, 1857, f. 215 i 251.

39. Cf. Enric MIRAMBELL BELLOCH, *Los incunables de la biblioteca de Gerona* dins «Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos», LXIII, 2 (1957), 593-639. Pertanyen al convent dominicà de Girona els números 7 (GK 2074), 9 (Gk 2187), 10 (GK 2305), 60 (GK 9136), 65 (Hain 15497), 66 (Hain 7463), 67 (H 7492), 73 (H 8277), 76 (H-C 8761), 100 (H 11788), 112 (H 15090), 124 (H 16032), 125 (C 6185?), 126 (H 7004), 129 (C 6259). Tanmateix cal remarcar que només l'incunable ara n° 100 de la Bibl. Pública de Girona és esmentat al final de la llista d'obres impreses notables de la biblioteca del convent dominicà que donen l'*Espanya Sagrada* (t. XLV, 196-197) i el *Viage literario* (t. XIV, 164-168): *De re rustica* / Cató, Varró, Columela, Palladi, Reggio 1482, A. Bruschi, B. Bortoni (H 14565); *Noctes Atticae* / Aulus Gellii, Venetiis, per A. Jacob. Catharensem, 1477 (GK 10596); *Historia nat.* / C. Plinii, Parmae, A. Portiliae, 1480 (H 13093); *Carmina* / Catul, Tibul, Properci, Estaci, s. l.,

tització a Girona, amb els esdeveniments revolucionaris que la van precedir a Espanya,⁴⁰ obria tota mena de possibilitats. El que per ara sembla més versemblant és que els dominicans gironins no van posar en lloc segur les peces més valuoses de la seva biblioteca, com no van poder salvar altres tresors de la seva església i convent. En tot cas, no hi ha manera documental de demostrar-ho; repetim, per ara. Entre els testimonis concordants de Villanueva y La Canal sobre la presència dels manuscrits eimericians a Girona i la seva emergència en poder de José Parladé Heredia, a Andalusia, hi ha un parèntesi fosc que potser mai no podrà ésser aclarit del tot. Encara no s'ha fet un estudi exhaustiu del procés desamortitzador a Girona, amb l'inventari de les pèrdues documentades que es van produir en objectes artístics i mobiliari litúrgic. No és cap secret per a ningú ni cap hipòtesi cavernària que en aquest procés hi va haver robatoris, deixadeses i destruccions. El cas és que tot just ara comencem a saber que gairebé tots els mss. eimericians del convent de Girona s'han salvat i que en ple segle XX han emergit a Andalusia. Entre els nou de la Biblioteca Capítular de Sevilla i el de la Biblioteca March de Mallorca, es pot dir que s'ha salvat quasi tota l'obra de l'inquisidor. Només faltaria trobar o identificar l'exemplar onzè, on, qui sap, potser hi trobaríem algunes de les obres que s'han atribuït a Eimeric i que van figurar a la biblioteca del convent de Girona, com és ara els llibres que Sorio anomenava 'contra errores', l'inici de la postilla als Romans, etc. I no cal oblidar encara els mss. que eren guardats a l'arxiu, molt probablement, com hem dit, els originals o primers estats de les obres de l'inquisidor, dels quals sembla que només s'hagin salvat els exemplars indicats a la nota 4.

1472 (H 4757?); *Comoediae* / Plaute, Venetiis, Joan de Colònia Agripinensis i Vindelino de Spira, 1472 (H 13074); *Historia ecclesiastica* / Eusebi de Cesarea, Màntua, Joan Schall, 1479 (GK 9437); *Vitae duodecim Caesarum* / Suetoni Tranquille, Mediolani, L. Pachel, 1494 (H 15127); *Ab urbe condita* / Livi, Venècia, F. Pincio Mant., 1495 (H 10141?); *De Genealogiis deorum* / Joan Bocacci, Venetiis, V. de Spira 1472 (GK 4475); *Speculum Historiale* / Vicenç de Beauvais, 1474 (Magúncia J. Fust?); *Preceptorium divine legis* / J. Nider, París, Martinus Michael Udalricus, 1474 (H 11788).

40. Se'n pot veure una anàlisi des d'una òptica clarament antirevolucionària i tanmateix ben documentada en C. BARRAQUER I ROVIRALTA, *Los religiosos en Cataluña durante la primera mitad del s. XIX*, t. I-IV, Barcelona, Altés 1915-1918. Pel que fa a l'estat del convent dominicà de Girona durant i després dels setges de 1808-1809, cf. t. I, 226-234. Pel que fa a les circumstàncies de la supressió dels convents gironins, expulsió dels religiosos, dispersió de llibres de cor i destrucció de documents provinents de convents gironins, segons testimoni de Marià Aguiló, cf. t. III, 536-540. Pel que fa a la desamortització del convent dominicà gironí, cf. t. III, 606-619. I sobre la compra de diversos manuscrits a Girona per part d'Aguiló l'any 1857, Cf. Barcelona, Biblioteca Universitària, ms. 1944, ff. 252-262; Francesc MIQUEL I ROSSELL, *Inventario general de manuscritos de la Biblioteca Universitaria de Barcelona*, t. IV, 1501 a 2030, Madrid 1969, 409; i Josep PERARNAU, *La donació de la biblioteca d'Arnau des Colomer i la fundació de la 'Llibreria Sedes' de Girona (1397-1411)*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», II (1983), 180-196. Cfr. també Lluís BATLLE I PRATS, *Dues notes de la Desamortització a Girona*, dins «Analecta Sacra Tarraconensia» 53-54 (1980-81) 101-106.

VI. EL CAS DE LA *POSTILLA SUPER EPISTOLAM AD GALATAS*

En les ratlles precedents hem anat donant per bo que el manuscrit de la Biblioteca Capitular y Colombina de Sevilla 141-23-10, que conté la *Postilla super epistolam ad Galatas*, formava part del grup de mss. de les *Obres Completes* que Eimeric va voler que figuressin a la biblioteca del seu convent gironí, sense aportar-ne cap prova positiva. I és que, si existeix, no l'hem sabuda veure. Amb tot, n'hi ha una, i poderosa, de negativa. Com s'explicaria la seva presència en poder del comte d'Aguiar, al costat dels altres mss. eimericians provinents de Girona, si no tenia el mateix origen que aquells? Si no es donava per versemblant aquesta hipòtesi, ens trobaríem davant una jugada de l'atzar d'un recargolament mestrívol.

Però no tot són hipòtesis plausibles. Aquest primer estudi dels mss. eimericians de Sevilla permet d'entreveure algun indici d'etapa en la confecció de la col·lecció d'*Obres Completes* de l'inquisidor. Tot porta a creure que els dos manuscrits de sermons són els que van ser escrits primer, i almenys el de *Sermones de communi* no va poder ésser escrit abans del 1373, quan Eimeric l'acabà; llur caràcter pràctic, posat de manifest en les respectives taules, permet de pensar que Eimeric els donà al convent en un moment anterior a la decisió d'aplegar la col·lecció completa dels seus escrits. Descartats, doncs, aquests dos manuscrits que pel seu caràcter utilitari són un cas a part, les dades recollides en la nostra descripció suggereixen que les obres d'Eimeric es van començar a copiar en l'última etapa de la seva vida, la de les grans dificultats. Això és clar pel que fa al comentari a *Mateu* enllestit per Eimeric a Roma a la vetlla de l'elecció de Bartolomeo Prignano, el 1377, i acabat de copiar en l'exemplar de Girona, ara sevillà, el 1391. També és d'entorn de 1390, en tot cas anterior a 1394, el ms. de Mallorca,⁴¹ potser el primer de la sèrie —conté el *Directorium*—, si més no el de mides més grans dels manuscrits eimericians de Girona. *Marc* ha hagut d'ésser copiat entre 1389 i 1399, perquè conté correccions d'Eimeric. Els dos reculls d'opuscles o obres menors graviten forçosament entorn de 1397-1399, per la data de composició d'algunes de les obres que contenen, encara que algunes de les seves parts haguessin estat copiades abans.⁴² Desconeixem en la seva integritat la possible còpia gironina de *Lluc*, escrit entre 1383 i 1387⁴³ i de la còpia gironina de *Joan* només en podem dir que

41. Així ho raona PERARNAU, 85, n. 8.

42. La distància entre el moment de la composició d'algun tractat, el de la seva còpia i el de la revisió d'Eimeric és patent en l'explicit de la *Brevis summa logicae*: «Qui eam compilavit dum adhuc iuvenis ipse esset, (mà d'Eimeric:) anno domini M° CCC° quinquagesimo».

43. Cf. Barcelona, Biblioteca de Catalunya, ms. 1284, f. 139r: «Explicit postilla litteralis super euangelium beati Luche cum tabula sua edita a fratre Nicholao Eymerici sacre theologie magistro, ordinis predicatorum, de natione Cathalonie, incepta Auinione Anno Domini

és clarament de finals del XIV, qui sap si dels primers anys del XV, en tot cas anterior a 1411, quan Bernat Vilalta ja n'havia copiat una part per a Benet XIII. Quan devia ésser copiat *Hebreus*, escrit per Eimeric entre 1393 i 1396?⁴⁴ Si, d'altra banda, ens fixem que la *Declaratio XXII articulorum Magistri Sententiarum*, acabada el 1397, fou copiada en el volum gironí en lletra bastarda del s. XV, palparem amb les mans que quan el 1396, en la *Confessio fidei christianae*, Eimeric es referia a la còpia de les seves obres per a la biblioteca del seu convent gironí, estava parlant d'un projecte en curs que l'hauria de sobreviure, perquè no va parar d'escriure fins al moment de morir. Que l'any 1398 l'inquisidor emprengués el comentari a l'epístola als *Romans* és ben indicatiu de la seva decisió de no considerar ni de bon tros tancada la seva producció escrita i de procurar de no deixar sense feina els qui l'havien de copiar tota.

Aleshores, que la còpia de la *Postil·la als Gàlates* fos acabada a Girona el 1413 no té res d'estrany. És l'última obra que Eimeric va escriure. Necessàriament la còpia havia d'ésser enllestida després de la seva mort. Per tant, la data relativament tardana de la seva còpia no és cap obstacle al seu origen gironí, al contrari, lliga perfectament amb les dades que hem recollit sobre la còpia dels altres manuscrits eimericians.

En canvi, en aquesta còpia el que sobta és el copista: Johannes Merhout, clergue d'Utrecht, de la diòcesi de Liège. D'on surt aquest copista? Si s'autoanomena clergue d'Utrecht, és que devia rebre la tonsura en aquell bisbat holandès, car a la diòcesi de Liège no hi hem sabut trobar cap poble que s'anomenés Utrecht. Però si pertany, com afirma, a la diòcesi de Liège, cal admetre que s'hi devia incardinar en un o altre moment. Explicar què hi faria aquest clergue transhumant a Girona en un moment precís de principis del XV excedeix totalment les nostres informacions. Bé és veritat que els anys del Cisma els moviments del personal clerical es complicaren força. Hauria arribat a Girona seguint de prop o de lluny l'itinerari de Benet XIII? Si l'exemplar ara sevillà de la *Postil·la als Gàlates* és identificable amb la còpia que se'n feu a Girona, el seu copista és una sorpresa que per ara no tenim dades per a explicar. Amb tot, la sorpresa és parcial i afecta la singularitat d'una biografia personal, no els altres fets objectius de la còpia del ms. eimericià i el fet que aquest ms. no sembla haver-se separat mai fins ara

M CCC L XXXIII prima die madii, et finita Gerunde Anno M CCC L XXXVII, XII die januarii, Pontificatus sanctissimi domini nostri pape Clementis septimi anno octauo».

44. Cf. Barcelona Biblioteca de Catalunya, ms. 1281, f. 110v: «Explicit postilla super epistolam ad hebreos per me fratrem Nicholaum Eymerici, ordinis fratrum predicatorum, inquisitorem in Aragonia heretice prauitatis, magistrum in theologia, edita, in ciuitate Sedis Urgelli anno ab incarnatione Domini M CCC IX tercio incepta, Auinione anno sexto eiusdem incarnationis Domini in die beate Catharine terminata, Pontificatus sanctissimi Domini nostri pape Benedicti tercii decimi, cui ut alias cardinali legato dirigitur, anno tercio, relegacionis vero mee pro fidei defensione anno tertio mense octauo».

del bloc de mss. que representa el 82 % de la col·lecció eimericiana de Girona.

VII. CONCLUSIÓ

Ens trobem tot d'una, doncs, amb un grup inusualment important de manuscrits eimericians, molt per sobre del que era imaginable a partir de l'article ja esmentat de Carmen Álvarez Márquez. Ja des d'ara la Biblioteca Capitular y Colombina de Sevilla es configura com el dipòsit més important de manuscrits eimericians i és la institució on compareixen algunes de les obres d'Eimeric que se sabia que havien estat escrites, però que fins ara es resistien a la percaça d'erudits i estudiosos.

A partir d'aquest moment queden localitzats els *Sermones dominicales* i els de *communi sanctorum plurimorumque eventuum*, que fins ara no havien deixat res més que rastres catalogràfics: en total són 204 sermons de l'inquisidor. Igualment és cridanera l'emergència de la *Postilla super evangelium beati Marci*, íntegra i en un exemplar magnífic. Inesperada ha estat la troballa del tractat *Quaestiones super primum librum Physicorum*. Finalment, a Sevilla hi ha els dos grans volums de l'*Expositio litteralis in evangelium beati Iohannis apostoli et evangelistae*, de la qual fins ara només es coneixia la primera meitat.

Per tant, queda retallada força substancialment la llista d'obres perdudes d'Eimeric. Tant de la *Postilla super evangelium beati Luce* com de la *Postilla super epistolam ad Hebraeos* continuem posseint-ne una ínfima part; del comentari a l'epístola als *Romans*, que en tot cas la mort d'Eimeric va aturar en el seu principi, no en sabem encara res, com tampoc no sabem res del *Contra haereses Arnaldi de Villanova*, del *Contra errorem de sanguine Christi* i del *Contra quinque blasphemias*.

Però les troballes de Sevilla confirmen l'exactitud de les notícies transmises des del segle XVI sobre les obres d'Eimeric. La collita andalusa ha estat una benedicció, com ja ho fou la troballa del manuscrit eimericià de Mallorca, ara fa uns vint anys: en aquest curtíssim període de temps s'han recuperat íntegrament vint obres perdudes d'Eimeric. Cal esperar que la recerca metòdica donarà un dia el seu fruit, les obres que va escriure l'inquisidor acabaran d'ésser situades en la seva pràctica totalitat i així el seu catàleg quedarà decisivament establert.

APÈNDIX I

INVENTARI CRONOLÒGIC DE LES OBRES DE NICOLAU EIMERIC

1. *Vita fratris Dalmacii Moneri cathalani*, ca. 1350

2. *Tractatus de principiis naturae*, Barcelona, ca. 1348⁴⁵
3. *Brevis summa totius logicae*, 1350⁴⁶
4. *Quaestiones super I librum Physicorum*, ca. 1351⁴⁷
5. *Tractatus contra daemones invocatores*, 1359
6. *Tractatus de suspitione levi, vehementi et violenta*, 1359
7. *Tractatus de censuris ecclesiasticis et de poenitentiariis*, 1359-1360?
8. *Sermones dominicales*, Girona? 1366
9. *Tractatus de iurisdictione Ecclesiae et inquisitorum contra infideles daemones invocantes vel alias fidem catholicam agitantes*, ca. 1370
10. *Epistola ad papam Gregorium XI*, ca. 1372
11. *Opus sermonum de communi sanctorum plurimorumque eventuum ac etiam multorum diversorum in speciali et omnium in generali fidelium defunctorum*, Girona? 1373
12. *Epistola ad papam Gregorium XI*, Girona 1374 gener 31
13. *Directorium inquisitorum*, Avinyó 1376
14. *Postilla in evangelium beati Matthaei*, Barcelona 1367 - Saragossa, València, Girona, Avinyó, Roma 1377
15. *Tractatus seu quaestio super scismate*, Anagni 1378 agost
16. *Sermo coram rege Castellae de presenti scismate*, 1379 juliol-agost
17. *Deposito inquisitoris Aragoniae*, Avinyó 1380 maig 8
18. *Metra de predicto scismate*, ca. 1380
19. *Expositio litteralis in evangelium beati Iohannis apostoli et evangelistae*, Roma 1377 - Anagni 1378 - Avinyó 1383
20. *De potestate papae*, Avinyó 1383
21. *Tractatus brevis super iurisdictione inquisitorum contra infideles fidem catholicam agitantes*, ca. 1383

45. Eimeric ensenya naturas a l'estudi provincial de Barcelona a partir de 1347: cf. A. ROBLES SIERRA, *Actas ... correspondientes a los años 1345, 1347, 1350 y 1351*, dins «Escritos del Vedat» XXIII (1993) 285. En el pròleg de la *Brevis summa logicae*, el futur inquisidor parla d'un seu tractat precedent «quod de simili materia edidi paulo ante» (Biblioteca Capitular y Colombina de Sevilla, ms. 141-23-15, f. 1ra, línies 29-31) i que té en comú amb la primera part de la seva lògica que tracta «de entibus realibus seu extra animam» (*ib.*, línia 24). Sense voler ara dogmatitzar prematurament a propòsit de la lògica eimericiana, ens sembla que el tractat precedent que esmenta el gironí es pot identificar amb el *Tractatus de principiis naturae*, mena de 'lògica' (en sentit hegelian!) natural, on s'especula sobre l'essència de la matèria, la forma i la privació.

46. La data del colofó del ms. és explícita i no hi ha raó per no acatar-la. És possible que Eimeric hagués estat designat lector de lògica en el capítol de 1348 o en el de 1349, les actes dels quals no s'han conservat. El capítol provincial de Pamplona de 1350 el destina a París per al 1351, cosa que confirma el capítol de Balaguer del 1351: cf. ROBLES SIERRA, *a. c.*, 302, 319.

47. Basem aquesta conjectura en el fet que el tractat és adreçat a Arnau de Fredaria 'magistro naturarum', i aquest és designat professor de naturas al capítol de Barcelona de 1351; anteriorment és estudiant (de teologia) o lector de lògica: cf. ROBLES SIERRA, *a. c.*, 285, 298, 315. Continua ensenyant naturas el 1353; cf. ROBLES SIERRA, *Actas ... correspondientes a los años 1352, 1353, 1353 y 1355*, dins «Escritos del Vedat», XXIV (1994), 241; el capítol de Xàtiva del 1353 el designa lector (de Teologia) del convent de la Seu d'Urgell; el capítol de Lleida del 1354 el designa lector de Xàtiva. El capítol de Pamplona de 1355 l'hi confirma, bo i designant-lo per anar a París l'any sobre: *ib.*, 261, 281, 296, 297.

22. *Tractatus de conceptione beatae Mariae Virginis*, Avinyó 1384
23. *Contra haereses Arnaldi de Villanova*, 1385?⁴⁸ (perdut)
24. *Postilla in evangelium beati Lucae*, Avinyó 1383-Girona 1387 gener 12
25. *Postilla litteralis super evangelium Marci*, Avinyó 1387- Girona 1389 febrer 10
26. *Expurgate vetus fermentum pro et contra R. Lull*, Avinyó 1389 novembre 30
27. *Dialogus contra lullistas*, Avinyó 1389 desembre 31
28. *Tractatus de duabus naturis in Christo et de tribus personis in Deo contra Petrum Cesplanes rectorem de Silla oppositum haereticaliter adstruentem*, Avinyó 1390 gener 31
29. *Elucidarius Elucidarii*, La Seu d'Urgell 1393
30. *Contra emissum in conclavi per papam et cardinales primissorium iuramentum, et contra epistolam parisiensium magistrorum*, Avinyó 1395
31. *Contra haereticaliter asserentes beatum Iohannem baptistam fuisse Virginis Mariae filium naturalem, et falsa quaedam alia de eodem*, Avinyó 1395
32. *Fascinatio lullistarum*, 1394? 1395?
33. *Contra calumniantes preminentiam Christi et virginis matris eius*, Avinyó 1395
34. *Contra astrologos imperitos atque contra nigromanticos de occultis perperam iudicantes*, Avinyó 1395
35. *Contra prefigentes certum terminum fini mundi*, Avinyó 1395
36. *Utrum papa possit vel debeat papatu renuntiare*, Avinyó 1395
37. *Allegationes inquisitoris Aragoniae contra Universitatem parisiensem et contra viam cessionis*, Avinyó? ca. 1395
38. *Contra Universitatem parisiensem Dei Ecclesiam impugnantem responsiones ad XXIX quaestiones*, Avinyó 1396
39. *Contra Alchimistas*, Avinyó 1396
40. *Incantatio studii Ilerdensis super XX articulis per quendam Antonium Riera studentem valentinum inibi seminatis*, Avinyó 1396
41. *Postilla super epistolam ad Haebreos*, La Seu d'Urgell 1393-Avinyó 1396
42. *De admiranda sanctificatione Dei et hominis genitricis*, Avinyó 1396
43. *Confessio fidei christianae*, Avinyó 1396
44. *Correctorius Correctorii*, Avinyó 1396
45. *Declaratio articulorum XXII magistri Sententiarum in quibus articulis a magistris omnibus non tenetur*, Girona 1 octubre-30 novembre 1387
46. *Postilla super epistolam ad Galatas*, Avinyó - Girona 1398
47. *Postilla super epistolam ad Romanos* (inici només): Girona 1398 desembre
48. *Registrum delationum* (fragmentari)
49. *Contra errorem de sanguine Christi* (perdut)
50. *Contra quinque blasphemias* (perdut)

Obres atribuïdes i discutides

51. *Prosa de sancto Dalmatio*
52. *De sancta vita et miraculis fratris Raymundi de Pennafort*
53. *Sacculus pauperis peregrini*, ca. 1395-1398

48. Data conjecturada per J. Mª COLL, a. c. en la nota 29, 167-168.

APÈNDIX II

DOCUMENTS

1

1411 octubre 6. Girona ADG, D-180 Manuale 27 (5) (1411-1413), f. 40r

Bernat Vilalta, prevere de la Seu, i criat de Pere de Bosc,⁴⁹ prevere de capítol, firma rebut a Guillem Mariner,⁵⁰ sotscol·lector apostòlic, de 39 florins, preu de 28 dotzenes de pergamins comprats per copiar la postil·la de Nicolau Eimeric sobre l'evangeli de sant Joan, que dit Bernat es compromet a acabar de copiar per al papa.

Dicta die VI septembris (!) anno predicto M CCCC XI.

Nouerint vniuersi etc. Constitutus discretus Bernardus Vilalta, presbyter desseruiens in ecclesia Gerundensi, domesticus venerabilis domini Petri de Boscho, presbyteri de capitulo ipsius ecclesie, gratis, etc. recepisce a venerabili domino G[uillelmo] Marinerii etc. presente, illos triginta nouem florenos auri de Aragonia currentes ac decem solidos et tres denarios monete Barchinonensis, qui fuerant pretium viginti octo duodenarum pergamenorum rasorum, que ut utrinque asserebatur emerat ipsum precium persoluendo pro scribendo seu copiando quoddam volumen seu librum *Postillam* reverendi quondam fratris Nicholai EymERICI, magistri in sacra pagina, de ordine fratrum predicatorum, in regnis Aragonie inquisitoris heretice prauitatis, *super euangelium Iohannis*^a communiter nuncupatum. Quod seu quem ipse etiam Bernardus, ut subiungebatur utrinque, conscribebat et conscripturus erat vita sibi comite usque ad ultimam eius litteram pro sanctissimo domino nostro papa. Unde renunciens idem Bernardus Vilalta scienter et expresse exceptioni dicte pecunie, etc. sicut melius, etc. Petens ipse venerabilis succollector, etc. Que quidem fuerunt acta Gerunde ut supra proxime et testes idem.

^a super euangelium Iohannis *interlin*

2

1411 octubre 6. Girona ADG, D-180 Manuale 27 (5) (1411- 1413), f. 35v

49. En la documentació publicada per Lluís BATLLE I PRATS, *Benet XIII...* (citat en la nota 12), Pere de Bosc compareix l'any 1409 com a vicari general. Ho tornaria a ésser més tard, a partir del 1416, en temps del bisbe Dalmau de Mur: cf. Josep PERARNAU, *Notícia de més de setanta inventaris de llibres de jueus gironins, anys 1415 i 1416*, dins «ATCA», IV (1985), 437, núm. 5.

50. Sobre Guillem Mariner, cf. Josep PERARNAU, *ibid.*, 436-439; i Miquel GRAU I MONSERRAT, *Aplicació de les constitucions de Benet XIII contra els jueus de Besalú*, dins «Jornades sobre el Cisma d'Occident a Catalunya, les Illes i el País Valencià. Ponències i comunicacions», Segona part, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans 1988, 442.

Joan de Pont, beneficiat de la Seu, signa rebut a Guillem Mariner, sotscol·lector, de vuit lliures, que devia el papa per un volum que conté diversos tractats de Nicolau Eimeric sobre la dogmatització de Ramon Llull i altres afers, copiat per al papa, i vint-i-set sous per vint-i-dos pergamins que havia bestrets.

Die VI octobris^a anno predicto.

Noverint vniuersi quod in mei notarii publici et testium subscriptorum ad hec specialiter vocatorum et rogatorum presentia personaliter constitutus discretus Johannes de Ponte presbyter beneficiatus in ecclesia Gerundensi, gratis et^b ex certa scientia confessus fuit et recognouit in veritate stipulatione legitima interueniente seipsum habuisse et numerando realiter recepisse a venerabili domino Guillemo Marinerii, presbitero de Capitulo ecclesie prelibate,^c succollectore apostolico in ecclesia, ciuitate et diocesi Gerundensi, presente, illas octo libras monete barchinonensis de terno, que, ut utrinque asserebatur, debebantur illi per sanctissimum dominum nostrum papam seu dictum venerabilem succollectorem ex vna parte^d ratione cuiusdam libri seu uoluminis continentis diuersos tractatus compositos per reverendum quondam fratrem Nicholaum Eymerici magistrum in sacra pagina ordinis fratrum predicatorum et inquisitorem in regno Aragonum heretice prauitatis, tam super doctmatizatione Raymundi Lulli quam aliis diuersis causis, quem copiauerat pro dicto domino nostro papa. Et etiam ex altera parte pro^e XXII^f pergamenis rasis^g atque cetera pro copia supradicta, viginti septem solidos et octo denarios dicte monete, quos ad id exposuerat bistrahendo. Vnde renuncians idem Iohannes scienter et expresse^h exceptioni dicte pecunie non numerate, non tradite, et non solute, ut prefertur, et ex causis premissis et doli, fecit de premissis omnibus prefato venerabili succollectori presenti et camere apostolice bonum et perpetuum finem, quittance[m] seu quittance[m], diffinitionem, absolutionem, refutationem et pactum firmissimum de ulterius non petendo et presentem apocam de receptis, sicut melius et utilius ad dicti venerabilis succollectoris et camere apostolice bonum sanumque intellectum ac commodum posset seu poterat intelligi atque dici. Petens ipseⁱ venerabilis succollector inde fieri atque tradi sibi publica instrumenta per me notarium publicum infrascriptum.

Que quidem fuerunt acta Gerunde in hospitio habitationis venerabilis Petri de Boscho, presbyteri de dicto Capitulo, die VI^a mensis octobris anno a nativitate Domini M CCCC^o vndecimo, presente me notario infrascripto, ac etiam presentibus venerabilibus Petro de Boscho, bacallario in Decretis, presbytero de capitulo ecclesie, et Guillemo de Podialibus, clerico diocesis Gerundensis, pro testibus ad premissa uocatis specialiter et rogatis.

^a Octobris *int lin, canc* Septembris ^b *seq eius canc* ^c *seq i canc* ^d *seq prop canc* ^e *seq diuersis canc* ^f *seq duobus canc* ^g *seq in quibus dictam copiam conscripsit canc* ^h *scienter et expresse int lin* ⁱ *seq dic(?) canc*